

Vlaanderen
is landbouw & visserij

WAT DENKT DE VARKENSHOUDER?

Analyse volgens bedrijfstype-specialisatie en leeftijd-opvolging

2017

DEPARTEMENT
LANDBOUW & VISSERIJ

WWW.VLAANDEREN.BE/LANDBOUW

WAT DENKT DE VARKENSHOUDER?

**Analyse volgens:
bedrijfstype - specialisatie
en
leeftijd - opvolging**

Auteurs: Joeri Deuninck en Eline de Regt

Colofon

Samenstelling

Departement Landbouw en Visserij

Verantwoordelijk uitgever

Jules Van Liefveringhe, secretaris-generaal Departement Landbouw en Visserij

Depotnummer

2018/3241/051

Lay-out

Vlaamse overheid

Voor meer informatie over het rapport kunt u contact opnemen met de auteur(s) van het rapport. Ons e-mailadres is als volgt samengesteld: VOORNAAM.NAAM@LV.VLAANDEREN.BE.

U vindt onze rapporten terug op:

WWW.VLAANDEREN.BE/LANDBOUW/STUDIES

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Deuninck J. & de Regt E. (2018) *Wat denkt de varkenshouder? Analyse volgens bedrijfstype – specialisatie en leeftijd – opvolging*. Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Indien u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hierbij graag helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

Deze publicatie werd door het Departement Landbouw en Visserij met de meeste zorg en nauwkeurigheid opgesteld. Er wordt evenwel geen enkele garantie gegeven omtrent de juistheid of de volledigheid van de informatie in deze publicatie. De gebruiker van deze publicatie ziet af van elke klacht tegen het Departement Landbouw en Visserij of zijn ambtenaren, van welke aard ook, met betrekking tot het gebruik van de via deze publicatie beschikbaar gestelde informatie.

In geen geval zal het Departement Landbouw en Visserij of zijn ambtenaren aansprakelijk gesteld kunnen worden voor eventuele nadelige gevolgen die voortvloeien uit het gebruik van de via deze publicatie beschikbaar gestelde informatie.

INHOUD

Samenvatting.....	7
1 Inleiding: na de hoofdlijnen nu meer de diepte in	22
2 Beschrijvende analyse vanuit twee standpunten	25
2.1 Standpunt één: bedrijfstype - specialisatie	25
2.1.1 Vijf bedrijfstypes: van fok- over gesloten naar afmestbedrijven: 38% gesloten bedrijf en 24% afmest onder contract	25
2.1.2 Aantal zeugen grootst voor fokbedrijven, aantal vleesvarkens grootst op gesloten bedrijven, gespecialiseerde bedrijven een stuk groter dan niet-gespecialiseerde	27
2.1.3 75% heeft een bedrijfseconomische boekhouding; afmestbedrijven scoren het laagst	29
2.1.4 Fokbedrijven het jongst en afmestbedrijven op contract het oudst; twee groepen binnen fokbedrijven; de opvolging is problematisch	30
2.1.5 Afmestbedrijven laagste aantal familiale arbeidskrachten, meest buitenshuis werken, en minst inzet externe arbeid	33
2.2 Standpunt twee: leeftijd en opvolgingssituatie	38
2.2.1 Zes leeftijd – opvolging combinaties; 29% =>50 zonder opvolger en 28% 40–49 jaar	38
2.2.2 Fokbedrijven jonger, afmestbedrijven ouder en geen opvolger, tweedeling fokbedrijven nog versterkt	39
2.2.3 Gespecialiseerde bedrijven een hoger aandeel gesloten en een lager aandeel afmestbedrijven; bedrijfsleiders <40 jaar vaker fok- en halfgesloten bedrijf en diegene =>50 zonder opvolger vaker afmest contract	41
2.2.4 Bedrijven met bedrijfsleiders =>50 jaar en geen of onzekere opvolging zijn kleiner, die van =>50 jaar met opvolger zijn groter en sluiten nauw aan bij die van <50 jaar	43
2.2.5 Bedrijfsleiders =>50 jaar zonder opvolger houden minst vaak een boekhouding bij	46
2.2.6 Bedrijfsleiders <35 jaar en =>50 jaar met opvolger hebben grootste aantal FAK en bedrijfsleiders werkt minst buitenshuis; hoe jonger hoe meer de partner buitenshuis werkt; minst externe arbeid voor diegene =>50 jaar zonder/onzekere opvolging	48
3 Resultaten naargelang bedrijfstype en specialisatie	52
3.1 Knelpunten, acties om aan betalingsverplichtingen te voldoen, en betalingsachterstanden	52
3.1.1 Fokbedrijven kennen algemeen de meeste problemen	52
3.1.2 Fokbedrijven namen vaakst actie en namen het grootste aantal maatregelen om aan betalingsverplichtingen te voldoen	66
3.1.3 Betalingsachterstand neemt af van fok-, over gesloten tot afmestbedrijven	72
3.2 Kennis en lidmaatschap van de Vlaamse Producenten-organisatie varkens (VPOV)	74
3.2.1 Gespecialiseerde (fok)bedrijven best op de hoogte van VPOV, afmestbedrijven het minst	74
3.2.2 Gespecialiseerde bedrijven vaker lid van VPOV dan niet-gespecialiseerde, fok- en halfgesloten bedrijven grootste aandeel dat lid is	76
3.2.3 Gespecialiseerde bedrijven schatten de kans op toekomstig lidmaatschap van een PO groter in dan niet-gespecialiseerde, afmestbedrijven scoren lager	78
3.3 Stellingen bedrijf en sector	80
3.3.1 Afmestbedrijven op contract meest somber over de toekomst van het bedrijf en de varkenshouderij	80
3.3.2 Discrepancie over contractproductie: contractproducenten eerder positief, de rest negatief	83
3.3.3 Varkenshouders te afhankelijk van financiering door veevoederleveranciers, aanleggen buffers fiscaal aantrekkelijk maken is belangrijk	86
3.3.4 Halfgesloten bedrijven meest positief over samenwerking tussen varkenshouders en de haalbaarheid daarvan	89

3.3.5	Contractproducenten kennen rendabiliteit minst goed, zien minste heil in marktinformatie, en zijn minst bereid te betalen voor advies	92
4	Resultaten naargelang de leeftijd – opvolging situatie	95
4.1	Knelpunten, acties om aan betalingsverplichtingen te voldoen, en betalingsachterstanden	95
4.1.1	Globaal scoren bedrijfsleiders <40 jaar de knelpunten hoger dan diegenen =>50 jaar met / zonder opvolging	95
4.1.2	<50 nemen gemiddeld het grootste aantal acties, <35 meer uitstel van investeringen en aflossing van leningen	102
4.1.3	Bedrijfsleiders =>50 met opvolging kennen minst vaak een betalingsachterstand en achterstand is minst 'problematisch'	107
4.2	Kennis en lidmaatschap van de Vlaamse producenten-organisatie varkenshouders (VPOV)	108
4.2.1	Bekendheid VPOV grootst voor bedrijfsleiders <50 jaar en vooral die van 35–39 jaar	108
4.2.2	<40 jaar opvallend meer lid van VPOV, =>50 jaar het minst	109
4.2.3	<40 jaar toont grootste kans op toekomstig lidmaatschap producentenorganisatie (PO)	110
4.3	Stellingen over bedrijf en sector	111
4.3.1	Bedrijfsleiders =>50 met opvolger en die van <35 jaar meest positief over toekomst bedrijf en sector; =>50 jaar zonder opvolging meest pessimistisch	111
4.3.2	Vooraf 40-49-jarigen van oordeel dat investeringen om te voldoen aan eisen overheid schaalvergroting in de hand werken	114
4.3.3	Bedrijfsleiders <40 jaar zien meeste heil in samenwerking tussen varkenshouders	117
	Figuren.....	121
	Tabellen.....	124
	Afkortingen	126
	Bijlage: Vragenlijst.....	127

VOORWOORD

Het Departement Landbouw en Visserij heeft naar aanleiding van de G30-varkenstop, een initiatief van de Vlaamse minister voor Landbouw in het voorjaar van 2016, een grootschalige bevraging bij Vlaamse varkenshouders gelanceerd. Dit vanuit de overtuiging dat het belangrijk is naar de ideeën en problemen van individuele varkenshouders te luisteren. Na een eerste rapport op hoofdlijnen (verschenen in april 2017) volgt nu een tweede rapport dat meer in detail gaat wat betreft de resultaten en de verschillen tussen bedrijven naargelang bedrijfstype en de mate van specialisatie enerzijds, en de leeftijd en opvolgingssituatie van de bedrijfsleider anderzijds.

Grote dank gaat uit naar de varkenshouders die de tijd hebben genomen om de enquête in te vullen. Zonder hun inspanning was het niet mogelijk geweest om dit rapport op te maken.

Ter kwaliteitscontrole deden we een beroep op een extern expertencomité, bestaande uit Paul Cerpentier (Algemeen Boerensyndicaat - ABS), Jannes Maes (Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders – VPOV; Groene Kring), Bart Vergote (ABS) en Wouter Wytynck (Boerenbond). Ook aan hen een bijzonder woord van dank.

We willen graag ook de collega's van het Departement Landbouw en Visserij bedanken die hulp geboden hebben gedurende de opmaak van het rapport en het nalezen van de studie: Tom Van Bogaert, Suzy Van Gansbeke, Glenn Van Herrewege en Goedele Vrints.

SAMENVATTING

Naar aanleiding van een aantal moeilijke jaren in de varkenssector vond op initiatief van de Vlaamse minister van Landbouw begin 2016 een G30-varkenstop over de toekomst van de Vlaamse varkenssector plaats. Een van de acties uit het actieplan was het uitvoeren van een grootschalige bevraging bij varkenshouders. Het Departement Landbouw en Visserij heeft daarom in de tweede helft van 2016 een online enquête gelanceerd. In april 2017 is een 1^e rapport gepubliceerd met een aantal algemene resultaten van de enquête op hoofdlijnen. Dit rapport gaat meer in detail in op de resultaten en de verschillen tussen bedrijven naargelang bedrijfstype en al of niet specialisatie, en naargelang de leeftijd en opvolgingssituatie van de bedrijfsleider. De enquête is afgenomen toen de marktsituatie in de varkenshouderij al een aantal maanden aan de beterhand was. Dat is van belang voor de interpretatie van de resultaten.

Hierna volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen. Deel één tot en met vier tonen de resultaten van de beschrijvende analyse. Deel vijf tot en met zeven gaan in op de knelpunten, betalingsachterstanden, en maatregelen om aan betalingsverplichtingen te voldoen. Deel acht gaat in op producentenorganisaties en de VPOV in het bijzonder. Deel negen geeft de resultaten van de stellingen over bedrijf en sector weer en rondt de samenvatting af.

De respons op de enquête was zeer groot: 1.171 respondenten of 34,4% heeft geheel of gedeeltelijk de enquête ingevuld. 962 respondenten zijn uiteindelijk geselecteerd voor de analyses in dit rapport.

1. ANALYSE VOLGENS VIJF BEDRIJFSTYPES EN ZES LEEFTIJD-OPVOLGINGSCOMBINATIES

De bedrijven zijn onderverdeeld in vijf bedrijfstypes: fokbedrijven (9%), halfgesloten bedrijven (11%), gesloten bedrijven (38%), afmestbedrijven niet onder contract (18%) en afmestbedrijven onder contract (24%). De bedrijfstypes zijn gesorteerd van fokbedrijven die (bijna) al hun biggen verkopen, naar gesloten bedrijven die (bijna) al hun biggen zelf produceren en vervolgens afmesten, tot afmestbedrijven die (bijna) al hun biggen aankopen en afmesten.

60% van de bedrijven zijn gespecialiseerde varkensbedrijven, wat inhoudt dat meer dan twee derde van hun omzet afkomstig is van de varkenstak van het bedrijf. De halfgesloten en gesloten bedrijven kennen met meer dan 70% het grootste aandeel gespecialiseerde bedrijven, de afmestbedrijven – vooral die onder contract – scoren met minder dan 50% het laagst. Fokbedrijven zitten ertussenin: het grootste aantal is gespecialiseerd, maar daarnaast is er nog een grote groep niet gespecialiseerd.

De leeftijdspiramide en opvolgingssituatie verdient aandacht. Het aandeel oudere bedrijfsleiders is groot en het aantal opvolgers beperkt. De leeftijd van de bedrijfsleider en de opvolgingssituatie van bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zijn gecombineerd in één variabele 'leeftijd – opvolging'. In totaal zijn er zes groepen. Het aandeel jonge landbouwers bedraagt 18% en bestaat uit twee subcategorieën: 10% is jonger dan 35 jaar en 8% is tussen 35–39 jaar. Een grote groep, 28% van de bedrijfsleiders, zit in de middelste leeftijdscategorie van 40–49 jaar. De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder vertegenwoordigen 54% van de bedrijfsleiders, wat zeer veel is. Die groep is onderverdeeld in drie subcategorieën. De groep zonder opvolging is de grootste groep en heeft een aandeel van 29%. De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger zijn met een aandeel van 10% een stuk beperkter in aantal. 15% van de bedrijfsleiders, ten slotte, is 50 jaar en ouder en is onzeker of er al of niet een opvolger is.

2. BEDRIJFSTYPE - SPECIALISATIE EN LEEFTIJD - OPVOLGING ZIJN ONDERLING GERELATEERD

De leeftijd en opvolgingssituatie is vooral precair voor (gespecialiseerde) afmestbedrijven. Bijna de helft van de bedrijfsleiders van gespecialiseerde afmestbedrijven is 50 jaar en ouder en heeft geen opvolger. Bedrijfsleiders van fokbedrijven zijn het jongst. Er is een groot verschil tussen gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde fokbedrijven. Bedrijfsleiders van gespecialiseerde fokbedrijven zijn een pak jonger – 40% is jonger dan 40 jaar - dan niet-gespecialiseerde, waar bijna de helft 50 jaar en ouder is en de grootste groep geen opvolger heeft. Daarentegen zijn bedrijfsleiders van gespecialiseerde afmestbedrijven ouder dan niet-gespecialiseerde en is het aantal zonder opvolger groter.

De leeftijd en opvolgingssituatie van de bedrijfsleider verschilt significant tussen de bedrijfstypes. Dat geldt vooral voor gespecialiseerde varkensbedrijven. Bij de niet-gespecialiseerde ligt de leeftijd van de bedrijfsleiders tussen de bedrijfstypes meer met elkaar in lijn. De leeftijd van bedrijfsleiders voor gespecialiseerde varkensbedrijven neemt toe van fok-, over gesloten, tot afmestbedrijven. De bedrijfsleiders van fokbedrijven zijn met 42,7 jaar het jongst. 40% is jonger dan 40 jaar. Slechts 28% is 50 jaar of ouder en de groep met een opvolger (10%) is nagenoeg even groot als die zonder opvolger (12%). Bedrijfsleiders van afmestbedrijven zijn het oudst. De gemiddelde leeftijd van bedrijfsleiders van afmestbedrijven niet onder contract bedraagt 51,9 jaar en 68% is 50 jaar of ouder. Voor bedrijfsleiders van afmestbedrijven onder contract is dat 52,5 jaar en is 66% 50 jaar en ouder. Het is vooral de subcategorie die geen opvolger heeft die hoog scoort: 43% van de afmestbedrijven niet onder contract en 47% van de afmestbedrijven onder contract is 50 jaar en ouder en heeft geen opvolger.

Er is geen significant verschil in leeftijd – opvolging van de bedrijfsleider naargelang al of niet specialisatie in varkens voor het totaal van de bedrijven. Voor de bedrijfstypes afzonderlijk daarentegen ziet het plaatje er anders uit.

Voor fokbedrijven is er een statistisch significant verschil in leeftijd van de bedrijfsleider naargelang al of niet specialisatie. Voor halfgesloten en afmestbedrijven is dat net niet het geval. Gespecialiseerde fokbedrijven zijn een stuk jonger: de gemiddelde leeftijd bedraagt 42,7 jaar en 40% is jonger dan 40 jaar ten opzichte van 47,7 jaar en 11% voor niet-gespecialiseerde. Maar liefst 48% van de niet-gespecialiseerde fokbedrijven is 50 jaar en ouder en het is vooral de groep zonder opvolger die met 31% het leeuwenaandeel uitmaakt.

In tegenstelling tot de fokbedrijven zijn de bedrijfsleiders van gespecialiseerde afmestbedrijven ouder dan hun niet-gespecialiseerde collega's en is het aandeel zonder opvolger groter. Voor afmestbedrijven niet onder contract bedraagt de gemiddelde leeftijd van gespecialiseerde bedrijven 51,9 jaar en is maar liefst 68% 50 jaar en ouder waarvan 43% 50 jaar en ouder zonder opvolging. De bedrijfsleiders van niet-gespecialiseerde bedrijven zijn gemiddeld 49 jaar, 54% is 50 jaar en ouder waarvan 32% 50 jaar en ouder zonder opvolging. De situatie voor afmestbedrijven onder contract is gelijklopend.

Het aandeel fok- en halfgesloten bedrijven is het grootst voor de jongere bedrijfsleiders. Het aandeel afmestbedrijven – vooral die onder contract – is het grootst voor de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolging. Bij niet-gespecialiseerde varkensbedrijven ligt het aandeel afmestbedrijven een pak hoger en het aandeel gesloten bedrijven een pak lager dan bij gespecialiseerde.

Het aandeel fok- en halfgesloten bedrijven is het grootst voor jongere bedrijfsleiders <35 jaar en 35–39 jaar: 18% van de bedrijfsleiders <35 jaar heeft een fokbedrijf en 20% een halfgesloten bedrijf. Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolging scoren het hoogst voor afmestbedrijven en dan vooral die onder contract: het aandeel afmestbedrijven bedraagt 57% in het totaal en het aandeel afmest onder contract is gelijk aan 34%. Het aantal fok- en halfgesloten bedrijven is hier het laagst. Door het grote aantal gesloten bedrijven vormen die voor alle leeftijden – met uitzondering van de bedrijfsleiders ouder dan 50 zonder opvolging – de grootste groep.

Er is een groot verschil tussen gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde varkensbedrijven. 45% van de gespecialiseerde bedrijven is gesloten en 32% is een afmestbedrijf. Voor de niet-gespecialiseerde varkensbedrijven is dit omgekeerd: 57% is een afmestbedrijf en 27% is gesloten. Voor alle leeftijd-opvolgingscombinaties ligt het aandeel van de gesloten bedrijven een stuk hoger en het aandeel van de afmestbedrijven – vooral die onder contract - een stuk lager voor gespecialiseerde varkensbedrijven dan voor niet-gespecialiseerde. Voor jonge bedrijfsleiders is daarnaast het aantal fok- en halfgesloten bedrijven een stuk groter: 46% en 40% ten opzichte van 24% en 12% voor niet-gespecialiseerde.

3. STERKE IMPACT VAN BEDRIJFSTYPE, SPECIALISATIE, EN LEEFTIJD-OPVOLGING OP BEDRIJFSGROOTTE (AANTAL ZEUGEN EN VLEESVARKENS)

Het aantal zeugen is het grootst voor fokbedrijven, het aantal vleesvarkens voor gesloten bedrijven. Afmestbedrijven – en dan vooral die onder contract - zijn een stuk kleiner. Bedrijven met bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolger of waarbij de opvolging onzeker is zijn kleiner. Bedrijven daarentegen van bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger zijn groter en liggen in lijn met die van bedrijfsleiders <50 jaar. Gespecialiseerde varkensbedrijven ten slotte, zijn een pak groter dan niet-gespecialiseerde.

Het aantal dieren verschilt significant naargelang het bedrijfstype, al of niet specialisatie, en leeftijd-opvolgingssituatie. Het aantal zeugenplaatsen ligt hoger bij de fok- (410) dan bij de halfgesloten (318) en gesloten bedrijven (237). Dat is niet zo voor het aantal vleesvarkensplaatsen. Dat ligt een pak lager bij de afmestbedrijven niet onder contract (1.517) en de afmestbedrijven onder contract (971) dan bij de gesloten bedrijven (2.001).

Bedrijven met bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder en geen of een onzekere opvolging zijn kleiner. Zij hebben respectievelijk 177 zeugen- en 1.090 vleesvarkensplaatsen en 198 zeugen- en 1.291 vleesvarkensplaatsen. Diegene van 50 jaar en ouder met een opvolger sluiten nauw aan bij de bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar die groter zijn. Het aantal zeugen is het grootst bij de jongste bedrijfsleiders <35 jaar (392) en neemt geleidelijk af tot 311 zeugen voor bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger. Het aantal vleesvarkensplaatsen neemt licht toe met de leeftijd en is met 1.997 het grootst voor bedrijfsleiders van 40–49 jaar.

Al of niet specialisatie heeft eveneens een zeer grote impact. Gespecialiseerde varkensbedrijven zijn een stuk groter en houden gemiddeld 323 zeugen- en 1.959 vleesvarkensplaatsen ten opzichte van 173 zeugen en 927 vleesvarkensplaatsen voor de niet-gespecialiseerde. Dit geldt in alle omstandigheden. Voor alle bedrijfstypes en leeftijd-opvolgingscombinaties zijn gespecialiseerde varkensbedrijven groter dan niet-gespecialiseerde. Vooral het grote verschil in zeugenplaatsen tussen gespecialiseerde (549) en niet-gespecialiseerde fokbedrijven (210) valt op.

4. STERKE IMPACT VAN BEDRIJFSTYPE, SPECIALISATIE, EN LEEFTIJD-OPVOLGING OP DE ARBEIDSSITUATIE

De arbeid op varkensbedrijven is in grote mate familiaal. Afmestbedrijven hebben het laagste aantal familiale arbeidskrachten, de bedrijfsleider en partner werkt het meest buitenshuis, en de inzet van externe arbeid is het kleinst. Vooral gespecialiseerde varkensbedrijven zetten externe arbeid in en het aandeel met externe arbeid neemt af van fok-, over gesloten, tot afmestbedrijven onder contract. Meer dan een derde van de gespecialiseerde fokbedrijven doet een beroep op externe arbeid.

Het aantal familiale arbeidskrachten (FAK), het deel- of voltijds buitenshuis werken, en de inzet van externe arbeid toont belangrijke verschillen naargelang bedrijfstype - specialisatie en de leeftijd-opvolgingssituatie.

Het aantal familiale arbeidskrachten (FAK) – uitgedrukt in voltijds equivalenten (VTE's) bedraagt gemiddeld 1,6. De afmestbedrijven zetten minder familiale arbeid in: 1,3 – 1,4 FAK ten opzichte van 1,8 – 1,9 FAK voor de andere bedrijfstypes. 60% van de afmestbedrijven heeft ≤ 1 FAK. Het aantal FAK ligt lager op gespecialiseerde dan op niet-gespecialiseerde afmestbedrijven: 76% van de gespecialiseerde afmestbedrijven niet onder contract en 79% van die onder contract heeft ≤ 1 FAK.

Varkenshouders zijn vooral op het eigen bedrijf actief: 20% van de bedrijfsleiders en – van diegene met een partner – 44% van de partners werkt deeltijds of voltijds buitenshuis. Bij afmestbedrijven ligt dit het hoogst: 36% van de bedrijfsleiders en 55% van de partners werkt buitenshuis. En op gespecialiseerde afmestbedrijven ligt dit hoger dan op niet-gespecialiseerde afmestbedrijven. Maar liefst 48% van de bedrijfsleiders van gespecialiseerde afmestbedrijven op contract en 45% van diegene niet onder contract werkt deel-/voltijds buitenshuis. Arbeid is op deze bedrijven dan ook makkelijker te plannen dan bij andere bedrijfstypes.

Het aandeel dat externe arbeid inzet is beperkt en het grootst op fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven. Eenmaal externe arbeid ingezet wordt, is het eveneens op fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven dat die het meest substantieel is. Slechts 17% van de bedrijven stelt niet-familiale arbeidskrachten tewerk, waarvan 11% op piekmomenten en 6% in vaste dienst. Gespecialiseerde varkensbedrijven zetten een pak meer externe arbeid in dan niet-gespecialiseerde; het verschil is vooral voor fok- en gesloten bedrijven groot. De verschillen tussen bedrijfstypes zijn enkel groot in het geval van gespecialiseerde bedrijven. Het aandeel externe arbeid neemt hier af van fok-, over gesloten, tot afmestbedrijven. 36% van de gespecialiseerde fokbedrijven zet externe arbeid in waarvan 24% op piekmomenten ten opzichte van slechts 6% externe arbeid voor de gespecialiseerde afmestbedrijven onder contract.

Bedrijfsleiders <35 jaar en diegene van 50 jaar en ouder met een opvolger hebben het grootste aantal familiale arbeidskrachten, en de bedrijfsleider werkt het minst buitenshuis. Hoe jonger hoe meer kans dat de partner buitenshuis werkt. Het aandeel externe arbeid is het grootst voor bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar en diegene vanaf 50 jaar met opvolging.

Bedrijfsleiders jonger dan 35 jaar en diegene van 50 jaar en ouder met een opvolger hebben het grootste aantal familiale arbeidskrachten (1,9 – 2,1 FAK). 73% van de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger heeft >1 FAK. Het aantal FAK is het kleinst op bedrijven van 50 jaar en ouder zonder opvolger (1,4).

Bedrijfsleiders jonger dan 35 jaar en diegene van 50 jaar en ouder met een opvolger werken het minst buitenshuis (14%), halfgesloten bedrijven het meest (31%). Hoe jonger de bedrijfsleider, hoe groter het aandeel van de partners dat buitenshuis werkt: 62% van de partners van bedrijfsleiders <40 jaar werkt deel- of voltijds buitenshuis. Het aandeel is het laagst bij bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger (24%).

Bedrijfsleiders <50 jaar en diegene van 50 jaar en ouder met een opvolger zetten het vaakst externe arbeid in (20%). Voor diegene van 50 jaar en ouder zonder/met onzekere opvolging ligt dat een stuk lager.

Kader 1. Samenvatting beschrijvende analyse

Deel één tot en met vier behandelt de resultaten van de beschrijvende analyse. Een belangrijke eyecatcher is de leeftijdspiramide – een groot aantal van de bedrijfsleiders is ouder dan 50 jaar – en de opvolgingsproblematiek – een grote groep heeft geen opvolging. Een tweede vaststelling is dat vooral de verschillen tussen fok- en afmestbedrijven – vooral die onder contract – groot zijn. Ten slotte is er een groot verschil tussen bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolging en diegene zonder opvolging.

De bedrijfsleiders van fokbedrijven zijn het jongst. De groep is echter niet homogeen. De resultaten tonen een duidelijke dualiteit aan. De ene groep bestaat uit niet-gespecialiseerde fokbedrijven die kleiner zijn, een oudere bedrijfsleider hebben en een grote groep die geen opvolging heeft. Daartegenover staat een groep (de grootste) gespecialiseerde fokbedrijven die groot zijn en waarvan een groot aantal bedrijfsleiders jonger is dan 40 jaar. Die dualiteit komt eveneens naar boven in de resultaten hierna.

Aan de andere kant van het spectrum staan de afmestbedrijven. Het zijn, gemiddeld genomen, kleinere bedrijven die onvoldoende groot zijn om tot een (leefbaar) inkomen te komen. Vooral de afmestbedrijven onder contract zijn klein en het aandeel zonder opvolger ligt navenant zeer hoog. De bedrijfsleiders van afmestbedrijven zijn het oudst. De arbeidsbehoefte is gering. De bedrijfsleiders en partner werken (noodgedwongen) meer buitenshuis waardoor het aantal FAK lager ligt. De inzet van externe arbeid – en dan vooral voor afmestbedrijven onder contract – is eveneens zeer beperkt. De helft van de bedrijven is niet-gespecialiseerd en die zijn een stuk kleiner dan de gespecialiseerde. Toch is in het bijzonder voor de gespecialiseerde afmestbedrijven het aantal FAK laag, is het aandeel van de bedrijfsleiders dat buitenshuis werkt groot, zijn de bedrijfsleiders ouder en is het aandeel zonder een opvolger zeer groot. Varkenshouderij is dan ook nagenoeg hun enige activiteit en dit verklaart – ondanks een groter aantal vleesvarkens – de geringere leefbaarheid en de nood voor een aanvullend inkomen.

De beschrijvende analyse toont vooral een groot verschil tussen bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met en diegene van 50 jaar en ouder zonder opvolging. Bedrijven met een bedrijfsleider van 50 jaar en ouder met een opvolger zijn een stuk groter en het aantal zeugen en vleesvarkens ligt in lijn met bedrijven met een bedrijfsleider jonger dan 50 jaar. Het aantal FAK is het grootst en de bedrijfsleider werkt – net zoals het geval is voor de bedrijfsleiders <35 jaar - het minst buitenshuis. De inzet van externe arbeid is nagenoeg gelijk aan die van bedrijfsleiders <50 jaar. Het gaat hier om meer leefbare en grotere bedrijven met een opvolger waar het bedrijf wordt voorbereid op de generatiewissel. Die bedrijven blijven investeren en de opvolger werkt in een aantal gevallen al mee op het bedrijf. Na de overname blijven de ouders in een aantal gevallen nog actief op het bedrijf en ondersteunen de jonge bedrijfsleiders. Dit doet zich vooral voor bij bedrijfsleiders van <35 jaar. Dit verklaart – samen met het minder buitenshuis werken van de bedrijfsleider - het hogere aantal FAK op bedrijven met een bedrijfsleider <35 jaar en bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger. De samenwerking tussen ouders/opvolger en jonge bedrijfsleider/ouders is van belang voor de inschatting van de toekomst (zie hierna de stellingen).

Op bedrijven met een bedrijfsleider van 50 jaar en ouder zonder opvolging daarentegen is het aantal FAK het laagst, werkt de bedrijfsleider vaker buitenshuis, en is de inzet van externe arbeid het kleinst. Het aantal zeugen en vleesvarkens is het laagst. Het zijn bedrijven die onvoldoende leefbaar zijn, waar gestopt is met investeren, en waar de nood aan een aanvullend inkomen buiten landbouw het grootst is. Het valt op dat binnen deze groep het aandeel afmestbedrijven onder contract het grootst is van alle categorieën leeftijd – opvolging. Dit verklaart mee het lage aantal FAK, het meer buitenshuis werken en de lagere inzet van externe arbeid. De resultaten naargelang leeftijd – opvolging en naargelang bedrijfstype kunnen daardoor niet los van elkaar gezien worden.

5. FOKBEDRIJVEN HET MEEST IN DE PROBLEMEN; BEDRIJFSLEIDERS => 50 MET OPVOLGER HET MINST

Voorafokbedrijven hebben te lijden onder lage marktprijzen, een laag en onzeker inkomen, hoge voederkosten, financiële problemen/schuldenlast, eisen van de overheid, administratieve lasten en een veranderend overheidsbeleid. Afmestbedrijven – vooral die onder contract – zijn hier het minst aan onderhevig. Bedrijfsleiders <50 jaar – en dan vooral de jonge bedrijfsleiders van 35–39 jaar – lijden onder lage marktprijzen, een laag en onzeker inkomen, en financiële problemen. Dit geldt ook voor bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een onzekere opvolging. Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger en – in iets mindere mate diegene van 50 jaar en ouder zonder een opvolger - kennen de minste problemen.

De belangrijkste problemen van varkenshouders zijn een mix van economische factoren en het overheidsbeleid. De lage marktprijzen staan met stip op één. Andere belangrijke knelpunten zijn de kosten van mestafzet- en verwerking, de eisen van de overheid rond milieu, dierenwelzijn enz., het lage en onzekere inkomen, het veranderend overheidsbeleid, de administratieve lasten en de hoge voederkosten.

Het grootste deel van de knelpunten verschilt significant naargelang het bedrijfstype. Een groot deel van de knelpunten – zij het dat het aantal kleiner is dan voor bedrijfstype - verschilt eveneens significant naargelang leeftijd – opvolging.

De mate waarin onzekerheid over het inkomen, een laag inkomen, financiële problemen/schuldenlast en lage marktprijzen als een probleem worden ervaren, verschilt sterk tussen de bedrijfstypes en naargelang de leeftijd-opvolgingssituatie. De problematiek neemt telkens af van fok-, over gesloten, tot afmestbedrijven onder contract. Fokbedrijven hebben het meest te lijden onder een laag en onzeker inkomen en financiële problemen/schuldenlast. 74% signaleert dat het laag inkomen een probleem is, 69% vindt de onzekerheid van het inkomen een probleem en 42% heeft te kampen met financiële problemen en schuldenlast.

Afmestbedrijven onder contract laten – zij het dat de problematiek ook daar nog altijd ernstig is - de laagste waarden optekenen. Vooral een onzeker inkomen is voor de afmestbedrijven onder contract minder een probleem dan voor andere bedrijfstypes: 38% stipt dit aan, terwijl dit voor 28% geen issue is. Dit is een logisch gevolg van de bedrijfsstrategie om te produceren onder contract. Lage marktprijzen zijn een uitgesproken knelpunt en vormen vooral een probleem voor fok- en halfgesloten bedrijven, waar 90% dit aanduidt. Voor afmestbedrijven onder contract is dit het minst het geval, zij het dat dit voor 57% van de bedrijven nog steeds een belangrijk knelpunt is.

De problematiek in verband met lage marktprijzen, een laag inkomen, onzekerheid van het inkomen en financiële problemen/schuldenlast is telkens het grootst voor jonge bedrijfsleiders van 35–39 jaar. En – met uitzondering van de lage marktprijzen – het kleinst voor bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger, gevolgd door de groep zonder opvolger. Zij het dat ook voor hen dit nog steeds ernstige problemen zijn. De jongste bedrijfsleiders <35 jaar en diegene van 40–49 jaar en de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een onzekere opvolging scoren eveneens hoog voor die problemen. 37% van de jonge bedrijfsleiders van 35–39 jaar geeft aan te kampen met financiële problemen/schuldenlast. Voor de jongste bedrijfsleiders <35 jaar en diegene tussen 40–49 jaar is dat 30%. Met een aandeel van 19% is dit het laagst voor bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met opvolging.

De kosten voor mestafzet- en verwerking en voederkosten vertonen enkel verschillen naargelang bedrijfstype. De kosten voor mestafzet en –verwerking vormen voor fok-, halfgesloten en gesloten een iets groter probleem dan voor afmestbedrijven. Hoge voederkosten scoren algemeen lager als knelpunt dan lage marktprijzen en kosten voor mestafzet en –verwerking. Het gemiddelde wordt echter gedrukt door de afmestbedrijven onder contract, waar 39% neutraal is en 34% dit geen probleem vindt. Hoge voederkosten zijn vooral voor fokbedrijven een groot probleem: 62% geeft dit aan.

Een groot aantal varkenshouders stippen de eisen van de overheid met betrekking tot milieu en dierenwelzijn, administratieve lasten en een veranderend overheidsbeleid als een belangrijk knelpunt aan. De verschillen tussen bedrijfstypes zijn groot. Voor leeftijd – opvolging is dat niet het geval. Fokbedrijven hebben de meeste problemen met het overheidsbeleid, op de voet gevolgd door halfgesloten en gesloten bedrijven. 70% van de fokbedrijven geeft aan problemen te hebben met de eisen van de overheid, 65% met de administratieve lasten, en 57% met een veranderend overheidsbeleid. Steeds ervaren de afmestbedrijven – en dan vooral die onder contract – dit het minst als een probleem. Een en ander is mee te verklaren door de welzijnswetgeving (waardoor o.a. groepshuisvesting van zeugen verplicht werd) die vooral gevolgen heeft gehad voor de fok- en de gesloten bedrijven.

Afmestbedrijven vragen in het algemeen minder administratieve opvolging en een groot deel zijn bedrijven met een oudere bedrijfsleider zonder opvolging die niet meer (moeten) investeren en daardoor in mindere mate onderhevig zijn aan eisen van de overheid. In het geval van afmestbedrijven onder contract levert de veevoederfabrikant administratieve ondersteuning.

De knelpunten rond arbeid zoals hoge werkdruk, hoge loonkosten en beschikbaarheid externe werkrachten scoren, algemeen, minder hoog. Toch zijn er ook hier significante verschillen tussen de bedrijfstypes en tussen leeftijd-opvolgingscombinaties. Een hoge werkdruk, loonkosten en beschikbaarheid van externe werkrachten spelen een grotere rol voor fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven. Daarnaast zijn die vooral een probleem voor jonge bedrijfsleiders <40 jaar en speelt dit het minst voor bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolger. Dit is niet onlogisch. Die laatste groep omvat het grootste aandeel afmestbedrijven onder contract. Die kennen een lagere arbeidsbehoefte, zijn een stuk kleiner, en zetten het minst vaak externe arbeid in. Jongere bedrijfsleiders <40 jaar daarentegen hebben een hoger aandeel fok en halfgesloten bedrijven die groter zijn, een hogere arbeidsbehoefte kennen, en een grotere inzet van externe arbeid vragen.

De verschillen naargelang al of niet specialisatie in varkensproductie zijn minder uitgesproken dan naargelang bedrijfstype. In een aantal gevallen speelt eveneens een 'bedrijfseffect' op de achtergrond. Bij niet-gespecialiseerde varkensbedrijven is het aandeel afmestbedrijven (57%), een stuk groter dan bij gespecialiseerde (32%). En afmestbedrijven – vooral die onder contract – scoren een stuk lager voor een aantal knelpunten.

Binnen de fokbedrijven spelen lage marktprijzen, een onzeker inkomen en financiële problemen iets meer op voor niet-gespecialiseerde dan voor gespecialiseerde bedrijven. Voor afmestbedrijven – vooral onder contract – is dit omgekeerd: gespecialiseerde bedrijven scoren hier iets hoger dan niet-gespecialiseerde.

Verouderde stallen en een te klein bedrijf om leefbaar te zijn is vooral een knelpunt voor niet-gespecialiseerde bedrijven. Een detailanalyse naargelang bedrijfstype geeft aan dat voor een te klein en niet leefbaar bedrijf dit geldt voor fok- en gesloten bedrijven maar niet voor afmestbedrijven. Daar zijn het de gespecialiseerde bedrijven die dit meer als een probleem aanhalen. De kosten van mestafzet en – verwerking en de problemen met externe arbeid ten slotte zijn belangrijker voor gespecialiseerde varkensbedrijven. Deze hebben dan ook een kleiner areaal grond en meer dierplaatsen dan de niet-gespecialiseerde bedrijven.

6. FOKBEDRIJVEN EN BEDRIJFSLEIDERS <50 JAAR NEMEN MEESTE MAATREGELLEN OM AAN BETALINGSVERPLICHTINGEN TE VOLDOEN

Het aantal respondenten dat maatregelen ondernam om te voldoen aan betalingsverplichtingen en het aantal genomen maatregelen is het hoogst voor fokbedrijven en het laagst voor afmestbedrijven onder contract. Het aantal maatregelen is het hoogst voor bedrijfsleiders <50 jaar en het laagst voor bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger en diegene zonder een opvolger.

79% van de respondenten heeft sinds 1 januari 2014 gemiddeld 2,3 maatregelen genomen om aan betalingsverplichtingen te voldoen. De impact op de privé-situatie is groot. Het gebruiken van privé- (45%) en bedrijfspaar-geld (38%), het besparen op de privé-bestedingen van het gezin (35%) en het uitstellen van investeringen (30%) worden het meest geciteerd.

Het aandeel van de respondenten dat acties ondernam en het aantal genomen acties neemt af van fok-, over gesloten tot afmestbedrijven. Fokbedrijven namen het vaakst actie (91%) en namen gemiddeld de meeste maatregelen (2,8). Afmestbedrijven – vooral die onder contract – noteren het laagst: 69% nam gemiddeld 1,8 maatregelen. Het aantal genomen maatregelen ligt met 2,4–2,5 het hoogst voor bedrijfsleiders <50 jaar. Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met en diegene zonder een opvolging nemen gemiddeld 1,9–2,0 acties, wat een stuk lager is. De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een onzekere opvolging scoren eveneens hoog.

Een detailanalyse toont aan dat de fokbedrijven – een paar uitzonderingen te na – hoog of het hoogst scoren op de verschillende maatregelen. Halfgesloten en gesloten bedrijven bevinden zich eveneens vaak in de hogere regionen. Afmestbedrijven – vooral die onder contract - noteren voor veel maatregelen een pak lager. 20% van de fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven is een krediet op korte termijn aangegaan. 9% van de fokbedrijven kreeg uitstel van aflossing van lening. 33% van de fokbedrijven – een stuk hoger dan de andere bedrijfstypes – kreeg uitstel van betaling van toeleveranciers. Enkel voor het op contract gaan produceren en buitenshuis werken komen afmestbedrijven op de eerste plaats. Bedrijfsleiders met een afmestbedrijf of een lid van het gezin zijn eerder buitenshuis gaan werken dan de andere bedrijfstypes. De resultaten uit de beschrijvende analyse gaven al aan dat die bedrijfstypes het vaakst buitenshuis werken.

Het uitstellen van investeringen en het krijgen van uitstel van aflossing van leningen wordt het meest toegepast door de jongste bedrijfsleiders <35 jaar. De groep van 40–49 jaar scoort hoger voor het besparen op de privé-bestedingen en opteert ten opzichte van de andere leeftijd-opvolgingscategorieën het vaakst voor buitenshuis werken van de bedrijfsleider en de partner. Bedrijfsleiders <50 jaar noteren algemeen hoger voor uitstel van betaling van toeleveranciers, het aangaan van een kortetermijnkrediet, en het krijgen van een familiale lening/schenking. Enkel voor het gaan produceren onder contract als actie komen bedrijfsleiders =>50 met geen of een onzekere opvolging als eerste uit de bus. Deze groep kent dan ook het grootste aandeel afmestbedrijven, vooral die onder contract.

7. VOORAL FOKBEDRIJVEN KAMPEN MET BETALINGSACHTERSTAND

Fokbedrijven hebben het vaakst een betalingsachterstand bij een veevoederfabrikant, afmestbedrijven het minst. Voor de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger is de betalingsachterstand een stuk lager dan voor de andere leeftijd-opvolgingscategorieën.

Van de respondenten die niet op contract produceren, heeft 29% een betalingsachterstand bij een veevoederfabrikant. De verschillen tussen de bedrijfstypes zijn significant. Het aandeel neemt af van fok-over gesloten tot afmestbedrijven. De fokbedrijven hebben met 43% het vaakst een betalingsachterstand. De afmestbedrijven met 21% het minst.

In 33% van de gevallen bedraagt de achterstand minder dan drie maanden, 43% heeft een achterstand van drie tot zes maanden, en 24% een achterstand van meer dan zes maanden. Hoewel de duur van de betalingsachterstand niet significant verschilt tussen de bedrijfstypes valt op dat fokbedrijven niet alleen het meest betalingsachterstand hebben, maar ook de grootste betalingsachterstand kennen.

De betalingsachterstand verschilt niet significant naargelang leeftijd – opvolging. Eén categorie, de groep van 50 jaar met een opvolger, springt echter uit de band. 15% kampt met een betalingsachterstand en dat is een stuk minder dan voor de andere groepen waar het aandeel in elkaars buurt ligt. Daarenboven is, indien er een achterstand is, het aandeel met een problematische achterstand van meer dan zes maanden het kleinst.

Kader 2. Samenvatting knelpunten, betalingsachterstanden en genomen maatregelen

Deel vijf tot en met zeven gaat dieper in op problemen van varkensbedrijven zoals lage marktprijzen, een laag en onzeker inkomen, en financiële problemen/schuldenlast, het aandeel dat maatregelen genomen heeft om te voldoen aan betalingsverplichtingen en het aantal maatregelen, en het al of niet voorkomen van een betalingsachterstand bij een veevoederfabrikant.

De resultaten naargelang bedrijfstype en leeftijd – opvolging zijn éénduidig en liggen in lijn. Fokbedrijven scoren telkens het hoogst. Afmestbedrijven – vooral die onder contract – noteren het laagst. Gesloten bedrijven zitten hier min of meer tussenin. Bedrijfsleiders <50 jaar – en vooral de jonge bedrijfsleiders van 35–39 jaar – en bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een onzekere opvolging ondervinden de grootste problemen. Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger en – in iets mindere mate - diegene van 50 jaar en ouder zonder opvolger komen hier telkens het beste uit. Voor bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger is het aandeel met een betalingsachterstand een stuk lager dan de andere leeftijd – opvolging categorieën.

Fokbedrijven zijn in tijden van crisis extra kwetsbaar. De crisis in de varkenshouderij sloeg als gevolg van de zeer lage biggenprijs in vooral 2015 en het voorjaar van 2016 het hardst toe bij fokbedrijven. Daarnaast is het aandeel jonge landbouwers – die vaak te maken hebben met een hoge financieringslast door overname/investering - het grootst bij fokbedrijven. Tevens leidde de verplichte groepshuisvesting voor zeugen voor een aantal bedrijven eveneens tot een hogere investeringslast. Het is daardoor niet te verwonderen dat fokbedrijven problemen met lage marktprijzen, een laag en onzeker inkomen en financiële problemen het hoogst scoren en de grootste betalingsachterstand kennen.

Afmestbedrijven – vooral die onder contract - daarentegen geven aan hiervoor het minste problemen te ervaren. In tijden van lage marktprijzen kunnen afmestbedrijven ‘profiteren’ van lage biggenprijzen. Afmestbedrijven hebben daarnaast een groot aandeel bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolger. De resultaten geven aan dat die laatste eveneens minder financiële problemen vertonen. De resultaten naargelang bedrijfstype en leeftijd – opvolging zijn daardoor niet los van elkaar te zien. Die bedrijven met bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolging investeren niet meer en de investeringen uit het verleden zijn dikwijls grotendeels afgeschreven. De investeringslasten liggen daardoor lager. Het zijn kleine bedrijven die inzetten op een strategie van buitenshuis werken om een aanvullend inkomen te verwerven en al of niet op contract te gaan produceren.

8. VPOV EN PO: GESPECIALISEERDE (FOK)VARKENSBEDRIJVEN EN JONGE LANDBOUWERS NEMEN HET VOORTOUW

Fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven, de gespecialiseerde varkensbedrijven, en de jonge bedrijfsleiders < 40 jaar zijn opvallend beter op de hoogte van de Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouderij, zijn vaker lid, en schatten de kans op toekomstig lidmaatschap van een PO het hoogst in.

PO's zijn nieuw in de varkenshouderij. De Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouderij (VPOV) – opgericht op 31 augustus 2016 - is op het moment van afname van de enquête in september – oktober 2016 nog niet goed bekend. Slechts 17% van de niet-contractproducenten geeft aan goed te weten wat het initiatief inhoudt, 27% weet ongeveer wat het inhoudt en 56% kent het niet of enkel van naam. 10% - een eerder laag aantal - geeft aan lid te zijn van VPOV. Van diegene die nu geen lid zijn van VPOV ten slotte geeft slechts 19% aan dat de kans dat ze in de toekomst lid worden van een producentenorganisatie (PO) eerder groot tot groot is. Dit lage percentage is gezien het lage aandeel dat goed op de hoogte is van wat VPOV en dus een PO inhoudt geen verrassing. 35% is afwachtend en het grootste aantal – 46% - acht de kans op een toekomstig lidmaatschap eerder klein tot zeer klein.

De resultaten hiervoor maskeren grote verschillen naargelang bedrijfstype, al of niet specialisatie in de varkensproductie, en leeftijd – opvolging van de bedrijfsleider. Het aandeel dat op de hoogte is van VPOV, dat lid is van VPOV en de kans dat iemand in de toekomst lid wordt van een PO verschilt telkens significant.

Fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven zijn significant beter op de hoogte van wat de VPOV inhoudt dan de afmestbedrijven: 45–50% weet ongeveer of goed wat het inhoudt tegenover slechts 28% van de afmestbedrijven. Daarnaast zijn gespecialiseerde varkensbedrijven duidelijk beter op de hoogte dan niet-gespecialiseerde: 54% weet ongeveer of goed wat het inhoudt ten opzichte van 25% voor de niet-gespecialiseerde bedrijven. Vooral de gespecialiseerde fokbedrijven zijn op de hoogte: 24% weet goed wat het inhoudt en 42% weet ongeveer wat het inhoudt.

Gespecialiseerde varkensbedrijven zijn veel vaker lid van VPOV: 13% van de gespecialiseerde varkensbedrijven is lid tegenover slechts 3% van de niet-gespecialiseerde. Binnen de gespecialiseerde varkensbedrijven neemt het aantal dat lid is af van fok- over gesloten, tot afmestbedrijven: 24% van de fokbedrijven is lid ten opzichte van slechts 4% van de afmestbedrijven.

Gesloten, halfgesloten en – in iets mindere mate - fokbedrijven achten de kans het grootst dat ze in de toekomst lid worden van een PO. Afmestbedrijven scoren een pak lager. 24% van de gesloten bedrijven en 21% van de halfgesloten bedrijven geeft aan dat de kans op een toekomstig lidmaatschap eerder groot tot groot is. De kans is daarnaast groter in geval van gespecialiseerde varkensbedrijven: 23% acht de kans eerder groot of zeer groot ten opzichte van 11% voor de niet-gespecialiseerde.

Bedrijfsleiders <50 jaar – en dan vooral diegene van 35–39 jaar - zijn beter op de hoogte van de VPOV dan de bedrijfsleiders =>50 jaar. 68% van de bedrijfsleiders van 35–39 jaar weet ongeveer tot goed wat de VPOV inhoudt. Binnen de bedrijfsleiders =>50 jaar zijn diegene met een opvolger beter op de hoogte dan diegene zonder of een onzekere opvolging.

De jonge landbouwers van <35 jaar en van 35–39 jaar zijn opvallend meer lid van VPOV. Het aandeel dat lid is bedraagt respectievelijk 19% en 21%. Bedrijfsleiders =>50 jaar zijn het minst lid en scoren laag (3–6%). Van diegene die nog geen lid zijn, zijn het eveneens de landbouwers <35 jaar en tussen 35–39 jaar – die al het vaakst lid zijn – die de kans op een toekomstig lidmaatschap van een PO het hoogst inschatten: respectievelijk 29% en 32% denkt in de toekomst lid te worden van een PO. De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolger of waar opvolging onzeker is, bengelen met 10% en 14% onderaan.

9. **BEDRIJFSLEIDERS =>50 JAAR MET OPVOLGER EN <35 JAAR MEEST POSITIEF OVER DE TOEKOMST. =>50 ZONDER OPVOLGING EN AFMESTBEDRIJVEN – VOORAL ONDER CONTRACT – MEEST NEGATIEF**

De varkenshouders zijn een aantal stellingen over bedrijf en sector voorgelegd. Een groot aantal stellingen toont significante verschillen tussen de bedrijfstypes. Het aantal stellingen dat significant verschilt naargelang leeftijd – opvolging ligt lager dan naargelang bedrijfstype.

Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger en diegene <35 jaar zijn het meest positief over de toekomst van bedrijf en sector. Diegene van 50 jaar zonder opvolging zijn het meest negatief. Van de bedrijfstypes zijn de afmestbedrijven – vooral die onder contract – het meest negatief.

Het vertrouwen in de toekomst varieert. Negatieve reacties overheersen licht over de positieve: 35% van de respondenten ziet de toekomst van het eigen bedrijf somber in en 38% heeft geen vertrouwen in de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij. Hoe varkenshouders de toekomst van het eigen bedrijf zien en hoe het zit met hun vertrouwen in de varkenshouderij verschilt significant naargelang bedrijfstype en de leeftijd-opvolgingssituatie.

De afmestbedrijven – vooral die onder contract – zijn het meest negatief: 41% ziet de toekomst van het eigen bedrijf somber in en 44% heeft geen vertrouwen in de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij. Het gaat vaak om kleine niet-leefbare bedrijven met oudere bedrijfsleiders die geen opvolger hebben en waarvan de bedrijfsleiders al meer buitenshuis werken. Die bedrijven zien voor zichzelf en de sector geen toekomst. De andere bedrijfstypes zijn positiever, zij het dat net als voor het totaal van de bedrijven, de negatieve groep licht de bovenhand haalt. Enkel voor de halfgesloten bedrijven is de groep die niet somber is iets groter dan de groep die het zwart inziet.

Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger en diegene <35 jaar zijn positiever: 42% van de groep =>50 jaar met een opvolger en 34% van de groep <35 jaar is niet somber over de toekomst van het bedrijf en respectievelijk 35% en 32% heeft vertrouwen in de toekomst van de varkenshouderij. De groep die positief is, is groter dan de groep die somber is. De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger hebben een groter bedrijf met een opvolger en maken dit klaar voor de generatiewissel. De resultaten hiervoor tonen dat het aandeel met financiële problemen en een betalingsachterstand het laagst is. Zij zien de toekomst daardoor met meer vertrouwen tegemoet.

Dat de jonge landbouwers <35 jaar positiever staan naar de toekomst is opvallend, dit in tegenstelling tot de jonge bedrijfsleiders van 35–39 jaar die op een na het meest somber zijn over de toekomst van bedrijf en sector. Het vermoeden leeft dat voor een aantal van de groep <35 jaar (een van) de ouders nog actief (is) zijn op het bedrijf en de jonge bedrijfsleider bijstaat, wat een positieve impact heeft. Het hogere aantal FAK op die bedrijven (zie hiervoor) ondersteunt dit vermoeden.

De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolger daarentegen zijn het meest pessimistisch: 45% geeft aan de toekomst van het eigen bedrijf somber in te zien en 48% heeft geen vertrouwen in de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij. Die laatste groep omvat een hoog aandeel afmestbedrijven onder contract die kleiner zijn, minder leefbaar, vaak geen opvolger hebben en minder perspectief zien voor hun bedrijf en de sector.

Varkenshouders oordelen dat onrendabele bedrijven de sector beter zouden verlaten: 55% van de respondenten gaat akkoord met de stelling. 63% van de afmestbedrijven niet onder contract, het grootste percentage, zijn van dit oordeel. Afmestbedrijven onder contract daarentegen verschillen van mening: het aandeel bedraagt 45% en is daarmee het kleinst. Van de leeftijd-opvolgingscategorieën is het aandeel het laagst voor bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder of een onzekere opvolging, zij het dat met een percentage van 48% dat vindt dat onrendabele bedrijven de sector moeten verlaten, dit nog steeds zeer hoog is. Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger en <35 jaar halen de hoogste waarden: respectievelijk 65% en 62% vindt dat onrendabele bedrijven de sector moeten verlaten.

Er is een grote discrepantie tussen contract- en niet contractproducenten wat betreft contractproductie. Afmestbedrijven onder contract zijn positief. Fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven daarentegen zijn negatief. Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolging staan iets positiever. Hier speelt eveneens een 'bedrijfseffect'. Die groep telt immers een groot aandeel afmestbedrijven onder contract. De familiale structuur vindt over alle categorieën heen een grote weerklank.

Contractproductie is algemeen een taboe. Meer dan de helft vindt dat contractproductie niet goed is voor de Vlaamse varkenssector. En 58% stopt nog liever met varkens houden dan onder contract te moeten produceren. De resultaten tonen echter een grote discrepantie aan tussen contract- en niet-contractproducenten. Afmestbedrijven onder contract staan positief ten opzichte van contractproductie en zien voordelen. Fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven daarentegen zijn negatief. Afmestbedrijven niet onder contract zijn genuanceerder maar bevinden zich toch dicht bij fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven dan bij afmestbedrijven onder contract. De varkenshouders zijn wel unaniem dat ze niet als vaste werknemer in dienst willen treden bij een andere varkenshouder indien het eigen bedrijf stopgezet zou moeten worden. De discrepantie die in andere stellingen terug te vinden is, ontbreekt hier.

Net zoals tussen de bedrijfstypes zijn de verschillen naargelang leeftijd – opvolging voor de stellingen over contractproductie dikwijls significant. Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolging staan iets positiever ten opzichte van contractproductie. Hier speelt echter eveneens een 'bedrijfseffect': die categorie telt het grootste aantal afmestbedrijven onder contract, welke positief staan ten opzichte van contractproductie.

Varkenshouders vinden in grote mate dat het een groot verlies zou zijn voor de Vlaamse varkenshouderij als de familiale structuur zou verdwijnen. Afmestbedrijven onder contract hebben de laagste score maar die is nog steeds zeer hoog. Er zijn geen verschillen naargelang leeftijd – opvolging: alle categorieën zijn unaniem dat het een groot verlies zou zijn voor de Vlaamse varkenshouderij als de familiale structuur zou verdwijnen.

Varkenshouders vinden dat varkenshouders financieel (te) afhankelijk zijn van de veevoederindustrie en dat het geen goede zaak is dat de mengvoederindustrie een buffer vormt voor noodlijdende bedrijven. De resultaten hiervoor tonen aan dat bijna 30% van de respondenten een betalingsachterstand heeft bij een veevoederfabrikant. De varkenshouders staan hier negatief tegenover. 53% meent dat varkenshouders financieel (te) sterk afhankelijk zijn van de veevoederindustrie en 61% vindt het geen goede zaak dat de mengvoederindustrie een buffer vormt voor noodlijdende bedrijven. De verschillen tussen de bedrijfstypes zijn significant, maar duiden enkel een nuance aan van een minder of meer negatieve houding. Het valt op dat naast fokbedrijven (59%) vooral afmestbedrijven onder contract (61%) vinden dat varkenshouders te afhankelijk zijn van financiering door veevoederfabrikanten. Daarentegen is het aandeel van de afmestbedrijven dat het geen goede zaak vindt dat de mengvoederindustrie een buffer vormt het laagst, maar met een percentage van 46% is dit nog altijd zeer groot.

Voor de stellingen dat het een goede zaak is dat de mengvoederindustrie een buffer vormt, en dat de mengvoederindustrie belangrijk is voor de toekomst van de varkenshouderij, gaan telkens de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolger het meest akkoord. Hier speelt waarschijnlijk eveneens het bedrijfseffect, aangezien die groep een groot aantal afmestbedrijven onder contract herbergt.

Een overstap naar financiering door een financiële instelling ligt niet voor de hand. De varkenshouders zijn unaniem dat kaskrediet/overbruggingskrediet bij banken te duur is en dat er nood is aan meer flexibele kredietvorming door banken zoals minder/niet afbetalen in moeilijke periodes. **Een belangrijke maatregel volgens de respondenten is het fiscaal aantrekkelijk maken van het aanleggen van buffers in goede periodes om te gebruiken in moeilijke periodes:** 83% vindt dit een goed initiatief. Afmestbedrijven – vooral die onder contract – scoren het laagst, zij het dat een aandeel van 73% dat akkoord gaat nog steeds zeer hoog is.

Varkenshouders zijn unaniem dat samenwerking in de keten van belang is, maar vinden – eveneens unaniem – dat ze niet als volwaardige partners behandeld worden. Halfgesloten bedrijven en bedrijfsleiders <40 jaar zijn meest positief over samenwerking tussen varkenshouders en de haalbaarheid daarvan.

Het belang van samenwerking wordt erkend. Varkenshouders zijn over de bedrijfstypes heen unaniem wat betreft het belang van samenwerking in de keten voor de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij. Varkenshouders vinden echter - eveneens unaniem - dat ze door andere stakeholders niet als volwaardige partners worden gezien.

Daarnaast oordeelt 38% dat samenwerking met andere varkenshouders leidt tot betere resultaten. Kanttekening hierbij is dat 34% van de respondenten samenwerking tussen varkenshouders als niet makkelijk ervaart. Halfgesloten bedrijven zijn het meest positief over samenwerking tussen varkenshouders en de haalbaarheid daarvan. 54% van de halfgesloten bedrijven gelooft dat ze door samen te werken tot betere resultaten kunnen komen en slechts 25% van de halfgesloten bedrijven – het kleinste aandeel – vindt het niet makkelijk om samen te werken. Diegene die afmesten – vooral die onder contract – geloven het minst (25%) in samenwerken om tot een beter resultaat te komen. 45% van de fokbedrijven – het grootste aandeel - vindt samenwerken niet makkelijk.

De bedrijfsleiders jonger dan 40 jaar scoren significant hoger dan de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder op de stelling dat samenwerking met andere varkenshouders kan leiden tot betere resultaten. 51% van de bedrijfsleiders <35 jaar en zelfs 57% van diegene van 35–39 jaar gaat akkoord. Dat jongere bedrijfsleiders meer geneigd zijn tot samenwerking bleek al in het deel over VPOV (zie hiervoor). De jongere bedrijfsleiders zijn het best op de hoogte, zijn het vaakst lid en schatten de kans op een toekomstig lidmaatschap van een PO het hoogst in.

Afmestbedrijven onder contract zijn het minst op de hoogte van de rendabiliteit, het minst overtuigd van het nut van marktinformatie, het minst bereid te betalen voor onafhankelijk advies en vinden het minst dat varkenshouders te weinig kennis hebben van commerciële aspecten.

Het idee leeft dat het ontbeert aan een goede kennis van de rendabiliteit in de varkenssector. Dit wordt niet bevestigd door de resultaten. Driekwart geeft aan op de hoogte te zijn van de rendabiliteit van het bedrijf. De afmestbedrijven – en dan vooral die onder contract – kennen de rendabiliteit minder goed, maar halen nog altijd een hoog aandeel (65%). Dit komt overeen met het feit dat de afmestbedrijven significant minder vaak een bedrijfseconomische boekhouding voeren dan de andere bedrijfstypes. Daarnaast neemt het aandeel met een bedrijfseconomische boekhouding af met de leeftijd. De bedrijfsleiders <35 jaar hebben het vaakst een bedrijfseconomische boekhouding (93%), diegene van 50 jaar en ouder zonder opvolger (58%) het minst. Van bedrijfsleiders ouder dan 60 heeft slechts 43% een bedrijfseconomische boekhouding.

Het verhogen van de kennis van commerciële aspecten en onderhandelingstechnieken is een aandachtspunt (44%). Vooral fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven vinden dit. Tevens vinden varkenshouders marktinformatie belangrijk. Vooral afmestbedrijven niet onder contract, halfgesloten en gesloten bedrijven halen dit aan. Afmestbedrijven onder contract zien hier veel minder het nut van in. Een kleine helft vindt dat er voldoende mogelijkheden zijn voor onafhankelijke bedrijfsbegeleiding en -advies. 35% is bereid hiervoor te betalen en 29% is dat niet. Het aandeel dat wil betalen is het hoogst voor halfgesloten bedrijven (53%) en het laagst voor afmestbedrijven, vooral die onder contract. De bedrijfsleiders van 35–39 jaar zijn significant het meest bereid te betalen voor onafhankelijk advies op maat. Dit aandeel neemt sterk af naarmate de bedrijfsleiders ouder zijn dan 50 en is het laagst voor diegene zonder opvolging.

1 INLEIDING: NA DE HOOFDLIJNEN NU MEER DE DIEPTE IN

De varkenssector kende in de periode 2011 – 2015 een aantal moeilijke jaren door een combinatie van lage markt- en hoge krachtvoederprijzen. In 2015 en de eerste helft van 2016 was vooral voor fok- en gesloten bedrijven de situatie precair als gevolg van de lage biggen- en vleesvarkensprijs. Na de 1e helft van 2016 (mei – juni) trok zich een prijsherstel op gang. De situatie is daardoor in de 2^e helft van 2016 en in 2017 een stuk beter. In het najaar van 2017 daalden de biggen- en vleesvarkensprijs terug.

Naar aanleiding van het uitdiepen van de crisis in 2015 heeft de Vlaamse overheid in het voorjaar van 2016 een specifiek traject opgezet, G30 genaamd. Dat resulteerde in een actieplan varkenshouderij. Eén van de actiepunten was het organiseren van een grootschalige bevraging bij Vlaamse varkenshouders vanuit de overtuiging dat het belangrijk is naar de ideeën en problemen van individuele varkenshouders te luisteren.

In navolging van het actieplan heeft het Departement Landbouw en Visserij in de tweede helft van 2016 een elektronische enquête naar ongeveer 3.500 varkenshouders gestuurd. De enquête peilde naar specifieke knelpunten, afzet en relaties in de keten, structurele ontwikkelingen, en toekomstplannen en -perspectieven. Op het einde kregen de varkenshouders een aantal stellingen voorgeschoteld over hun bedrijf en de sector. De Vlaamse varkenshouders kregen zo de kans om input te geven over de toestand van hun bedrijf en de sector, en toekomstgerichte voorstellen te doen.

De respons op de enquête was zeer groot: in totaal hebben 1.171 (34,4%) respondenten de enquête geheel of gedeeltelijk beantwoord. Een ruime groep aan varkenshouders werd bereikt, ook diegene die normaal minder betrokken zijn in het publieke debat. De grote respons maakt het mogelijk om een aantal zaken te kwantificeren. Dat was de laatste jaren niet meer gebeurd.

In april 2017 is een 1^e rapport (Deuninck et al., 2017) verschenen met een aantal algemene resultaten van de enquête op hoofdlijnen. Het rapport leidde tot een beter en actueler inzicht in de structuur van de Vlaamse varkenshouderij, en de problemen waar bedrijven mee te kampen hebben. De resultaten leverden daarnaast een belangrijke input op voor het beleid. Het rapport gaf een goed beeld van wat leeft in de sector en stelt het beleid in staat om rekening te houden met de mening van de individuele varkenshouders.

De resultaten in het 1^e rapport waren voor het totaal van de bedrijven. De praktijk is echter weerbarstiger gezien er grote verschillen bestaan tussen bedrijven. Een aantal vragen blijven daardoor openstaan. Voor welke categorieën van bedrijven zijn de problemen het grootst? Variëren de toekomstplannen en -strategieën, en de meningen voor een aantal stellingen tussen bedrijven? Is er een impact van bedrijfstype en leeftijd van de bedrijfsleider?

Dit tweede rapport gaat daardoor meer in detail in op de resultaten en de verschillen tussen bedrijven naargelang bedrijfstype en al niet specialisatie, en naargelang de leeftijd en opvolgingssituatie van de bedrijfsleider. De klemtoon ligt op het detecteren van verschillen tussen bedrijven wat betreft hun problemen, genomen maatregelen om aan financiële verplichtingen te voldoen en het al of niet voorkomen van betalingsachterstanden, over hun kennis en lidmaatschap van de Vlaamse Producentenorganisatie (VPOV), en over hun mening over een aantal stellingen in verband met bedrijf en sector.

De resultaten worden door middel van figuren en tabellen gepresenteerd. Voor de categorische variabelen gaat het om taart-, kolom- en staafdiagrammen. Voor de continue variabelen worden tabellen met het gemiddelde weergegeven. Voor de schaalvariabelen (schaal van 1 tot 5) wordt telkens een tabel met het gemiddelde getoond en een staafdiagram met het percentage per antwoordcategorie. Indien er een significant verschil is tussen de groepen wordt dit (in de tabellen) weergegeven met een '*' en in de bespreking vermeld. Kader gaat dieper in op de methodologie.

Kader 3. Methodologie

De analyses borduren voort op de gegevens van de grootschalige enquête die in september - oktober 2016 is uitgestuurd naar ongeveer 3.500 Vlaamse varkenshouders. Daarvan is in april 2017 een 1^e rapport verschenen (Deuninck et al., 2017). Meer informatie over de vragenlijst, de methodiek, en de resultaten kunt u daar terugvinden.

Van de 1.171 respondenten of 34,3% van het totale aantal die de enquête geheel of gedeeltelijk hebben beantwoord zijn in het 1^e rapport 989 respondenten meegenomen in de resultaten. In dit rapport zijn additioneel een beperkt aantal respondenten uitgesloten. Het gaat met name om bedrijven die minder dan 75% van hun biggen aankopen, en bedrijven die onder contract produceren en geen afmestbedrijf zijn. Dit levert uiteindelijk 962 respondenten op, 28,3% van het totaal, die meegenomen worden voor de analyses in dit rapport. Daarnaast zijn een aantal extra variabelen aangemaakt zoals de typologie van de bedrijven, al dan niet specialisatie, en de leeftijd – opvolgingssituatie.

De analyses zijn uitgevoerd in SAS. De verschillen tussen bedrijven worden nagegaan aan de hand van twee categorische variabelen, met name bedrijfstype - specialisatie, en leeftijd van de bedrijfsleider - opvolgingssituatie. Voor het bepalen of de verschillen tussen de categorieën significant zijn of niet is gebruik gemaakt van 1) een Cross-Table Analysis procedure (Chi-kwadraat test) tussen twee categorische variabelen, en 2) een One-Way-Anova (F-test) tussen een categorische en een continue variabele.

De nulhypothese is dat de twee variabelen onafhankelijk zijn van elkaar (Chi-kwadraat test) of dat er geen verschil is tussen de gemiddelden van de groepen (F-test). Indien de p waarde of het significantie niveau $<0,05$ dan wordt de nulhypothese dat er geen verschil is tussen de groepen verworpen.

Het rapport is ingedeeld in vijf hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk omvat de inleiding en methodologie. Het tweede hoofdstuk beschrijft een aantal kenmerken van bedrijf- en bedrijfsleider. Dit gebeurt vanuit twee invalshoeken. Een eerste deel omvat de analyse volgens bedrijfstype / specialisatie. Een tweede deel beschrijft de variabelen aan de hand van de leeftijd van de bedrijfsleider / opvolgingssituatie.

Een derde hoofdstuk zoomt in op de verschillen tussen bedrijven naargelang bedrijfstype / specialisatie. Een vierde hoofdstuk doet hetzelfde maar dan wat betreft de verschillen tussen bedrijven naargelang leeftijd van de bedrijfsleider / opvolgingssituatie. Telkens worden drie delen onderscheiden. Een eerste deel gaat in op de knelpunten die varkenshouders ervaren, de maatregelen die genomen zijn om aan betalingsverplichtingen te voldoen, en het voorkomen en de mate van betalingsachterstanden/openstaande facturen bij de veevoederfabrikant. Een tweede deel behandelt hun kennis en lidmaatschap van de Vlaamse Producentenorganisatie Varkens (VPOV). Het derde deel ten slotte , bespreekt de resultaten van een aantal stellingen over bedrijf en sector.

Tot slot, de uitgebreide samenvatting in het begin van het rapport geeft de conclusies en een discussie van de belangrijkste resultaten.

2 BESCHRIJVENDE ANALYSE VANUIT TWEE STANDPUNTEN

Dit hoofdstuk beschrijft een aantal kenmerken van de bedrijven en de bedrijfsleiders: aantal en type bedrijven, leeftijd en opvolging, aantal arbeidskrachten, en het al of niet buitenshuis werken. Deel 2.1 doet dat vanuit het standpunt van bedrijfstype - specialisatie en deel 2.2 vanuit het standpunt van de leeftijd - opvolgingssituatie van de bedrijfsleider.

2.1 STANDPUNT ÉÉN: BEDRIJFSTYPE - SPECIALISATIE

2.1.1 Vijf bedrijfstypes: van fok- over gesloten naar afmestbedrijven: 38% gesloten bedrijf en 24% afmest onder contract

Figuur 1 toont een indeling in vijf bedrijfstypes: fokbedrijven (9%), halfgesloten bedrijven (11%), gesloten bedrijven (38%), afmest vrij (18%) en afmest contract (24%). Kader geeft de definities van de bedrijfstypes. Dit is van groot belang in de interpretatie van de resultaten hierna. De bedrijfstypes zijn gesorteerd van fokbedrijven die (bijna) al hun biggen verkopen, naar gesloten bedrijven die (bijna) al hun biggen zelf produceren en vervolgens afmesten, tot afmestbedrijven die (bijna) al hun biggen aankopen en afmesten.

Kader 4. Definitie van de vijf bedrijfstypes

Vijf bedrijfstypes:

- De bedrijven die biggen verkopen zijn verdeeld over drie bedrijfstypes naargelang het aandeel biggen dat ze verkopen:

○ **Fokbedrijven** zijn bedrijven met enkel zeugen die al hun biggen verkopen, aangevuld met bedrijven met zeugen en vleesvarkens die meer dan 75% van de biggen verkopen.

○ **Halfgesloten bedrijven** zijn bedrijven met zeugen en vleesvarkens die 25 tot 75% van de biggen verkopen.

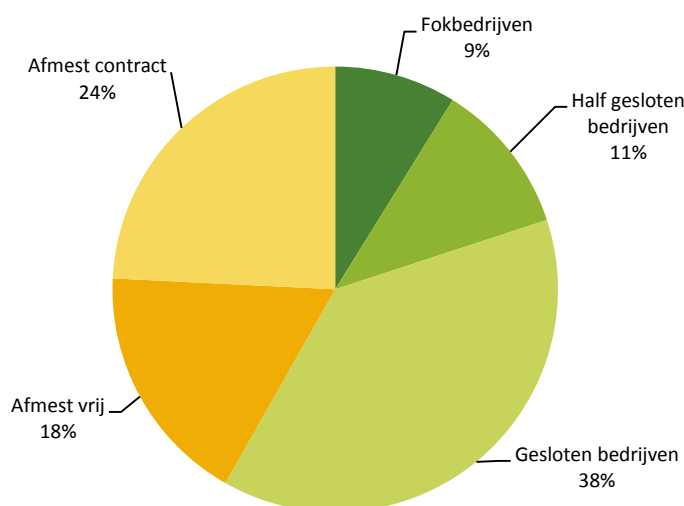
○ **Gesloten bedrijven** zijn bedrijven met zeugen en vleesvarkens die al hun biggen zelf produceren en afmesten, aangevuld met bedrijven met zeugen en vleesvarkens die minder dan 25% van de biggen verkopen.

- **Afmestbedrijven** zijn bedrijven met enkel vleesvarkens die al hun biggen aankopen, aangevuld met een zeer beperkt aantal bedrijven met zeugen en vleesvarkens die >75% van hun biggen aankopen. De afmestbedrijven zijn onderverdeeld in twee types – **afmest vrij** en **afmest contract** - naargelang die al of niet onder contract produceren.

Ten opzichte van het rapport op hoofdlijnen (Deuninck et al., 2017) zijn:

- De bedrijven die <25 % van de biggen verkopen ingedeeld als gesloten bedrijven, de bedrijven die >75% van de biggen verkopen ingedeeld als fokbedrijven, en de bedrijven die >75% van de biggen aankopen ingedeeld als afmestbedrijven. In het vorige rapport waren die drie categorieën ingedeeld onder halfgesloten bedrijven.
- Van de bedrijven die biggen aankopen zijn diegenen die <75% van de biggen aankopen en de bedrijven onder contract die geen afmestbedrijf zijn verwijderd. Het gaat telkens om een zeer beperkt aantal bedrijven.

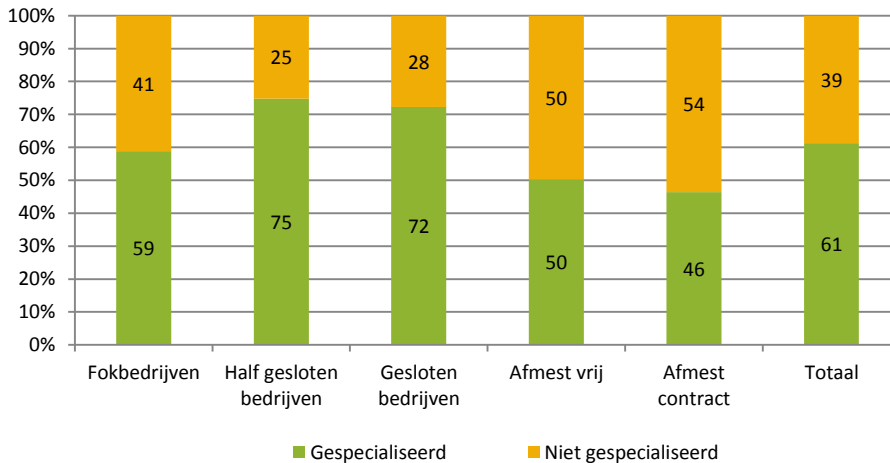
Figuur 1. Vijf bedrijfstypes op basis van aanwezigheid zeugen en/of vleesvarkens, aandeel verkoop biggen, en het al dan niet produceren op contract, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 2 toont het aandeel gespecialiseerde varkensbedrijven naargelang het bedrijfstype. In totaal zijn ruim 60% van de varkensbedrijven gespecialiseerd. Dit houdt in dat meer dan 2/3 van de omzet afkomstig is van de varkenstak op het bedrijf. Het aandeel verschilt significant tussen de bedrijfstypes. De halfgesloten en gesloten bedrijven kennen, met ruim 70%, het hoogste aandeel gespecialiseerde bedrijven. De afmestbedrijven - vooral diegenen die produceren op contract - scoren met minder dan 50% het laagst. De fokbedrijven situeren zich daartussen in. Het grootste aantal is gespecialiseerd, maar daarnaast is er nog een grote groep niet gespecialiseerde fokbedrijven.

Figuur 2. Aandeel gespecialiseerde bedrijven volgens bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

2.1.2 Aantal zeugen grootst voor fokbedrijven, aantal vleesvarkens grootst op gesloten bedrijven, gespecialiseerde bedrijven een stuk groter dan niet-gespecialiseerde

Het aantal dieren verschilt significant naargelang het bedrijfstype en naargelang al of niet specialisatie (Tabel 1). Het aantal zeugenplaatsen ligt hoger bij de fok- dan bij de halfgesloten en gesloten bedrijven: gemiddeld 410 zeugen bij de fokbedrijven ten opzichte van 318 en 237 bij, respectievelijk, de halfgesloten en gesloten bedrijven. Dit geldt niet voor de afmestbedrijven, waar het aantal vleesvarkensplaatsen lager ligt dan bij de gesloten bedrijven: gesloten bedrijven hebben 2.001 vleesvarkensplaatsen tegenover 1.517 bij de afmestbedrijven op de vrije markt en slechts 971 bij de afmestbedrijven op contract.

Daarnaast speelt het al of niet gespecialiseerd zijn een grote rol. De gespecialiseerde varkensbedrijven zijn een stuk groter en hebben, gemiddeld, meer zeugen- (323) en meer vleesvarkensplaatsen (1.959) dan de niet-gespecialiseerde (173 zeugen- en 927 vleesvarkensplaatsen) (Tabel 1). Het hogere aantal zeugen- en vleesvarkensplaatsen geldt niet enkel voor het totaal van de bedrijven. Voor elk bedrijfstype afzonderlijk geldt dat gespecialiseerde bedrijven, gemiddeld genomen, groter zijn dan niet-gespecialiseerde. Vooral het, toch wel grote, verschil in zeugenplaatsen tussen de gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde fokbedrijven, respectievelijk 549 en 210 plaatsen, valt op (Tabel 1). De gespecialiseerde fokbedrijven zijn dus, gemiddeld, meer dan 2,5 keer zo groot dan hun niet-gespecialiseerde evenknie. Zoals bij het totaal van de bedrijven geldt bij de gespecialiseerde bedrijven eveneens dat het aantal zeugenplaatsen hoger is bij de fok- (549 zeugenplaatsen) dan bij de halfgesloten (350) en gesloten bedrijven (272) (Tabel 1).

Op niet-gespecialiseerde bedrijven is het aantal zeugenplaatsen het hoogste op halfgesloten bedrijven (224 plaatsen) en het laagst bij gesloten bedrijven (147 plaatsen). Zowel voor niet-gespecialiseerde als voor gespecialiseerde bedrijven is het aantal vleesvarkensplaatsen steeds het grootst voor de gesloten bedrijven: het aantal bedraagt 2.296 voor de gespecialiseerde en 1.233 voor de niet-gespecialiseerde bedrijven. Afmestbedrijven op contract zijn telkens het kleinst: het aantal vleesvarkensplaatsen is gelijk aan 1.314 voor de gespecialiseerde en 674 voor de niet-gespecialiseerde bedrijven.

Tabel 1. Gemiddeld aantal zeugen- en vleesvarkensplaatsen volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie

Bedrijfstypes	Gespecialiseerd		Niet-gespecialiseerd		Totaal	
	Zeugen *	Vleesvarkens *	Zeugen *	Vleesvarkens *	Zeugen *	Vleesvarkens *
Fokbedrijven #	549	-	210	-	410	-
Halfgesloten bedrijven	350	1.724	224	1.093	318	1.565
Gesloten bedrijven	272	2.296	147	1.233	237	2.001
Afmest vrij	.	2.133	.	893	.	1.517
Afmest contract	.	1.314	.	674	.	971
Totaal	323	1.959	173	927	279	1.566

Een deel van de bedrijven heeft een (beperkt) aantal vleesvarkens (< 25% van de biggen wordt afgemest)

* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Ook het aantal hectares per bedrijf verschilt significant naargelang het bedrijfstype en al of niet specialisatie (Tabel 2). De gespecialiseerde varkensbedrijven bewerken een kleiner areaal (28,9 ha) dan de niet-gespecialiseerde (43,6 ha).

Binnen de gespecialiseerde varkensbedrijven hebben de gesloten bedrijven, gemiddeld genomen, het grootste areaal (35,2 ha), en de afmestbedrijven op contract het kleinste areaal (17,2 ha). Bij de niet-gespecialiseerde bedrijven vertegenwoordigen de halfgesloten bedrijven het grootste areaal (54,1 ha) en, opnieuw, de afmestbedrijven op contract het kleinste areaal (37,6 ha) (Tabel 2).

Tabel 2. Gemiddeld aantal hectares per bedrijf, volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie

Bedrijfstypes	Gespecialiseerd *	Niet-gespecialiseerd *	Totaal *
Fokbedrijven	29,3	41,3	34,4
Halfgesloten bedrijven	32,8	54,1	38,3
Gesloten bedrijven	35,2	48,2	38,9
Afmest vrij	19,2	44,5	32,1
Afmest contract	17,2	37,6	28,3
Totaal	28,9	43,6	34,7

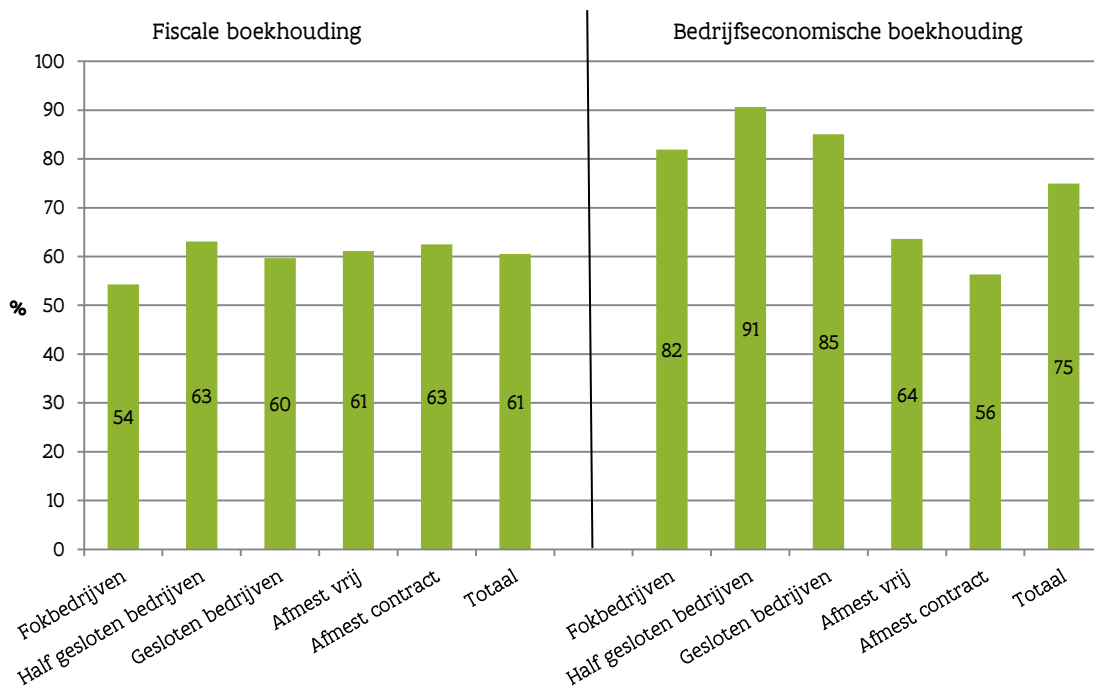
* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

2.1.3 75% heeft een bedrijfseconomische boekhouding; afmestbedrijven scoren het laagst

Figuur 3 toont dat 61% van de respondenten een fiscale en 75% een bedrijfseconomische boekhouding voert. Enkel voor de bedrijfseconomische boekhouding zijn de verschillen tussen bedrijfstypes significant. De fok, halfgesloten en gesloten bedrijven houden significant vaker een bedrijfseconomische boekhouding bij dan de afmestbedrijven. De afmestbedrijven op contract scoren met 56% het laagst en de halfgesloten bedrijven met ruim 90% het hoogst (Figuur 3).

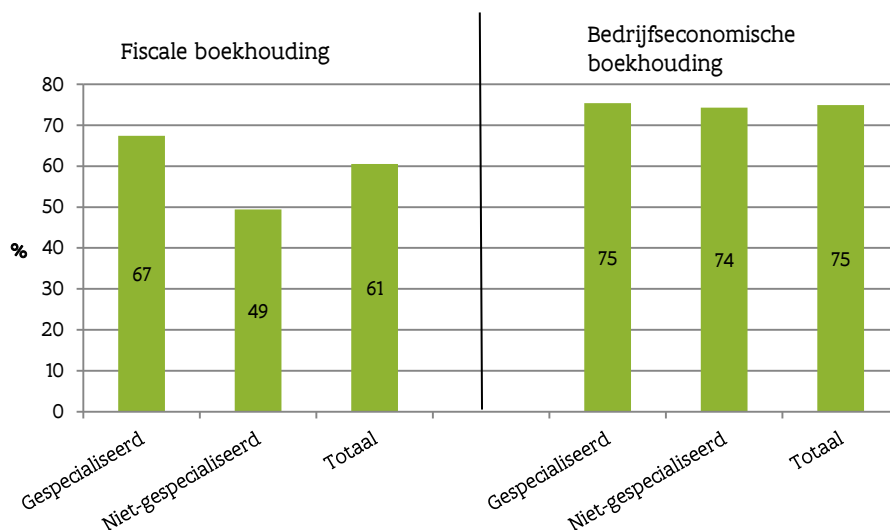
Figuur 3. Aandeel respondenten (%) met een fiscale of een bedrijfseconomische boekhouding, volgens bedrijfstype

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Voor de fiscale boekhouding zijn er geen significante verschillen tussen de bedrijfstypes. Naargelang specialisatie is er wel een significant verschil: 67% van de gespecialiseerde varkensbedrijven heeft een fiscale boekhouding tegenover 49% van de niet-gespecialiseerde (Figuur 4). Voor de bedrijfseconomische boekhouding zijn er geen significante verschillen tussen de gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde bedrijven: het aandeel gespecialiseerde bedrijven dat een bedrijfseconomische boekhouding voert is vrijwel gelijk aan het aandeel niet-gespecialiseerde bedrijven.

Figuur 4. Aandeel respondenten (%) met een fiscale of een bedrijfseconomische boekhouding, volgens al of niet specialisatie

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

2.1.4 Fokbedrijven het jongst en afmestbedrijven op contract het oudst; twee groepen binnen fokbedrijven; de opvolging is problematisch

Er is een significant verschil in leeftijd van de bedrijfsleider tussen de bedrijfstypes (Figuur 5 – ‘Totaal’). De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 49 jaar en 54% is ouder dan of gelijk aan 50 jaar. De bedrijfsleiders van fokbedrijven zijn met 44,7 jaar gemiddeld het jongst, en maar 37% is 50 jaar of ouder. Bedrijfsleiders van gesloten bedrijven zijn ouder: gemiddeld 48,8 jaar en 53% is 50 jaar en ouder. De bedrijfsleiders van afmestbedrijven zijn het oudst. In geval van afmestbedrijven op de vrije markt bedraagt de gemiddelde leeftijd 50,5 jaar. Voor afmestbedrijven op contract ligt dat met 51,3 jaar nog hoger: maar liefst 63% van de bedrijfsleiders is ouder dan 50 jaar, waarvan 20% ouder is dan 60 jaar.

Het statistisch significant verschil in leeftijd naargelang de bedrijfstypes geldt enkel voor de gespecialiseerde bedrijven (Figuur 5 – ‘Gespecialiseerd’). De leeftijd van de bedrijfsleider neemt hier eveneens toe van fok-, over gesloten, tot afmestbedrijven. Maar de verschillen zijn hier nog meer uitgesproken: van 42,7 jaar op fokbedrijven tot 52,5 jaar voor afmestbedrijven op contract. Bij de niet-gespecialiseerde bedrijven liggen de leeftijden van de bedrijfsleiders tussen de bedrijfstypes meer met elkaar in lijn (Figuur 5 – ‘Niet-gespecialiseerd’).

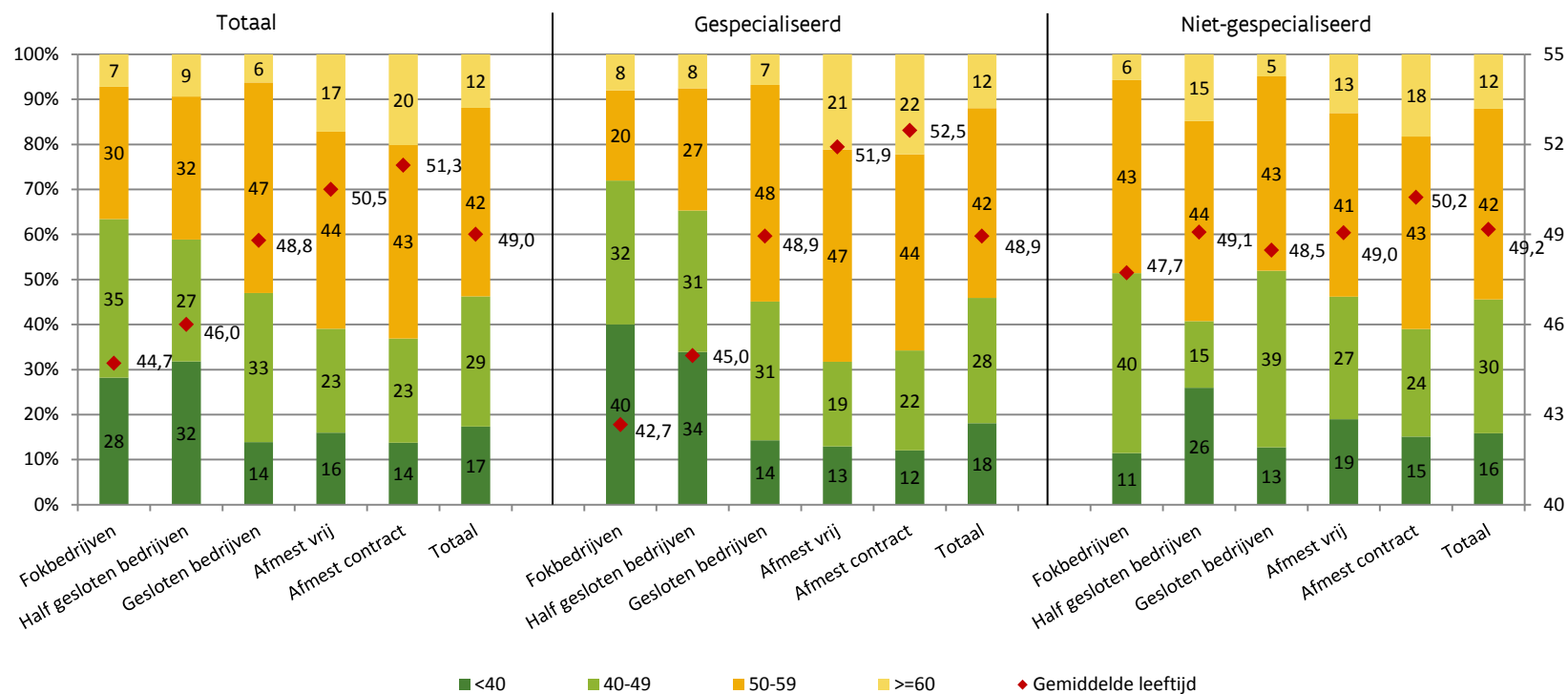
Er is geen significant verschil in leeftijd van de bedrijfsleider naargelang al of niet specialisatie voor het totaal van de bedrijven (Figuur 5 – ‘Gespecialiseerd’ t.o.v. ‘Niet-gespecialiseerd’). De gemiddelde leeftijd is ongeveer gelijk en bedraagt 48,9 jaar voor gespecialiseerde en 49,2 jaar voor niet-gespecialiseerde bedrijven. Voor de bedrijfstypes apart daarentegen zijn de verschillen groter. Voor fokbedrijven is het verschil in leeftijd van de bedrijfsleider naargelang al of niet specialisatie statistisch significant, voor halfgesloten en afmestbedrijven is dat net niet het geval. Gespecialiseerde fokbedrijven zijn jonger dan niet-gespecialiseerde (42,7 jaar ten opzichte van 47,7 jaar). Hetzelfde geldt – in mindere mate – voor de

halfgesloten bedrijven. Daartegenover zijn de bedrijfsleiders van gespecialiseerde afmestbedrijven ouder dan hun niet-gespecialiseerde collega's: 51,9 jaar ten opzichte van 49 jaar voor afmestbedrijven niet onder contract, en 52,5 ten opzichte van 50,2 jaar voor afmestbedrijven op contract. Voor gesloten bedrijven is er nauwelijks een verschil.

De resultaten hier en in Tabel 1 in vorig deel duiden er op dat binnen de fokbedrijven twee groepen te onderscheiden zijn: 1) grotere gespecialiseerde bedrijven (549 zeugen) met jongere bedrijfsleiders (gemiddeld 42,7 jaar en 40% jonger dan 40), en 2) kleinere niet-gespecialiseerde bedrijven (210 zeugen) met oudere bedrijfsleiders (gemiddeld 47,7 jaar en 49% ouder dan 50 jaar).

Figuur 5. Leeftijd van de bedrijfsleiders, gemiddelde (jaar) en aandeel per leeftijdscategorie (%), volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie

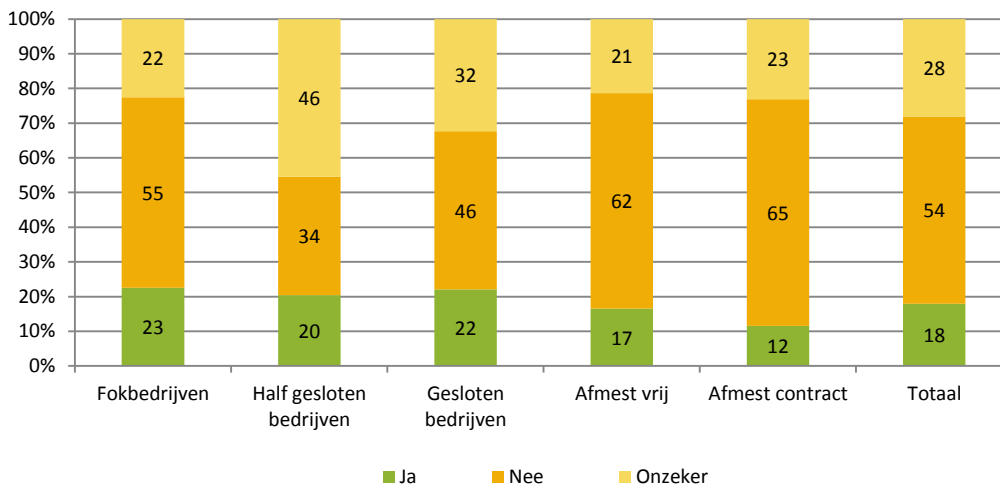

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

De respondenten vanaf 50 jaar zijn bevraagd over de opvolgingssituatie op hun bedrijf. De opvolgingssituatie verdient aandacht: van de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder heeft slechts 18% wel, en maar liefst 54% geen opvolger. De opvolgingssituatie verschilt significant naargelang de bedrijfstypes. In Figuur 6 vallen de bedrijfsleiders van afmestbedrijven - vooral die op contract - op: 65% van de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder, het hoogste percentage, heeft geen opvolger en slechts 12% geeft aan een opvolger te hebben. De opvolgingsproblematiek speelt vooral voor hen zeer sterk. Afmestbedrijven onder contract zijn – met gemiddeld 917 vleesvarkensplaatsen - klein (zie hiervoor Tabel 1). Daardoor zijn die waarschijnlijk minder leefbaar naar de toekomst toe, wat een impact heeft op het opvolgingspercentage.

Voor fok- en gesloten bedrijven ligt het opvolgingspercentage met, respectievelijk, 23% en 22% het hoogst. Daarnaast geeft 55% van de fok- en 46% van de gesloten bedrijven aan geen opvolger te hebben. Het aandeel bedrijven dat onzeker is van opvolging is vooral hoog voor halfgesloten bedrijven (46%). Of een bedrijf al of niet gespecialiseerd is heeft geen impact op de opvolgingssituatie. De verschillen zijn niet significant.

Figuur 6. Opvolgingssituatie bij bedrijfsleiders vanaf 50 jaar volgens bedrijfstype, %

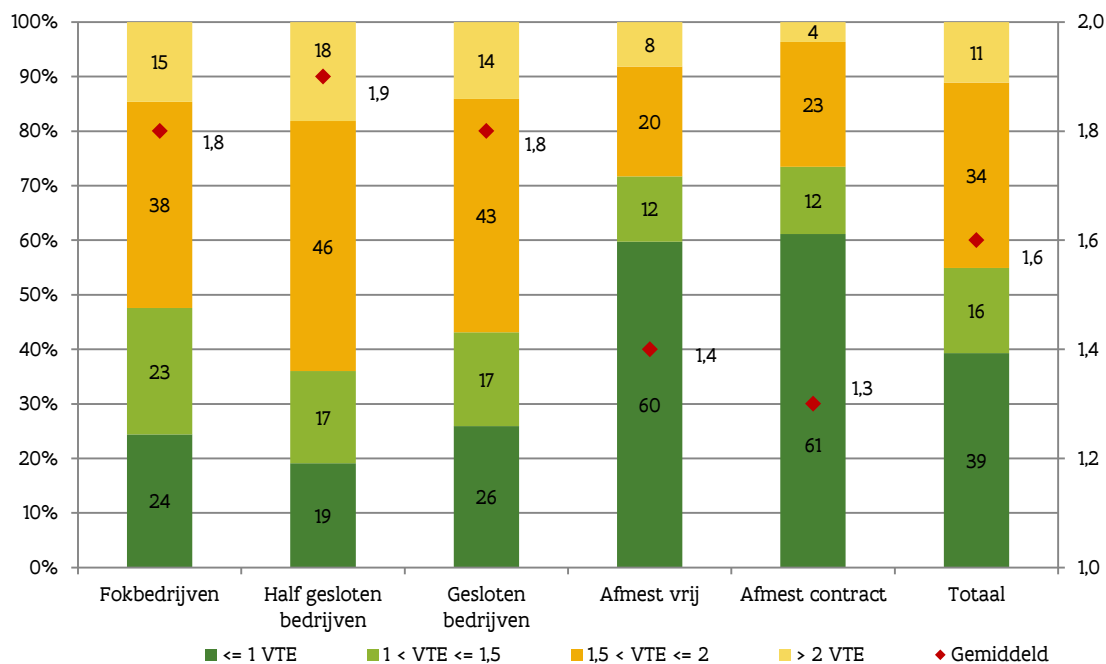
Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

2.1.5 Afmestbedrijven laagste aantal familiale arbeidskrachten, meest buitenshuis werken, en minst inzet externe arbeid

Het aantal familiale arbeidskrachten (FAK) – uitgedrukt in voltijdse equivalenten (VTE) – verschilt significant volgens bedrijfstype (Figuur 7). De afmestbedrijven zetten minder familiale arbeid in: gemiddeld 1,3–1,4 FAK ten opzichte van 1,8–1,9 FAK voor de andere bedrijfstypes. 60% van de afmestbedrijven heeft ≤ 1 FAK. Bij de andere bedrijfstypes bevindt de grootste groep zich in de categorie van 1,5 $\leq$ 2 FAK. Op de halfgesloten bedrijven is de inzet van familiale arbeidskrachten het grootst: op 64% van de bedrijven werkt meer dan 1,5 FAK.

Enkel binnen de afmestbedrijven op contract is er een verschil naargelang specialisatie. Gespecialiseerde afmestbedrijven hebben gemiddeld een lager aantal FAK en een hoger aandeel bedrijven met ≤ 1 FAK dan niet-gespecialiseerde: 75,5% van de gespecialiseerde afmestbedrijven op de vrije markt en 79% van de gespecialiseerde afmestbedrijven op contract heeft ≤ 1 FAK.

Figuur 7. Aantal familiale arbeidskrachten per bedrijf uitgedrukt in voltijdse equivalenten (VTE), en aandeel (%) volgens groottecategorie VTE, per bedrijfstype

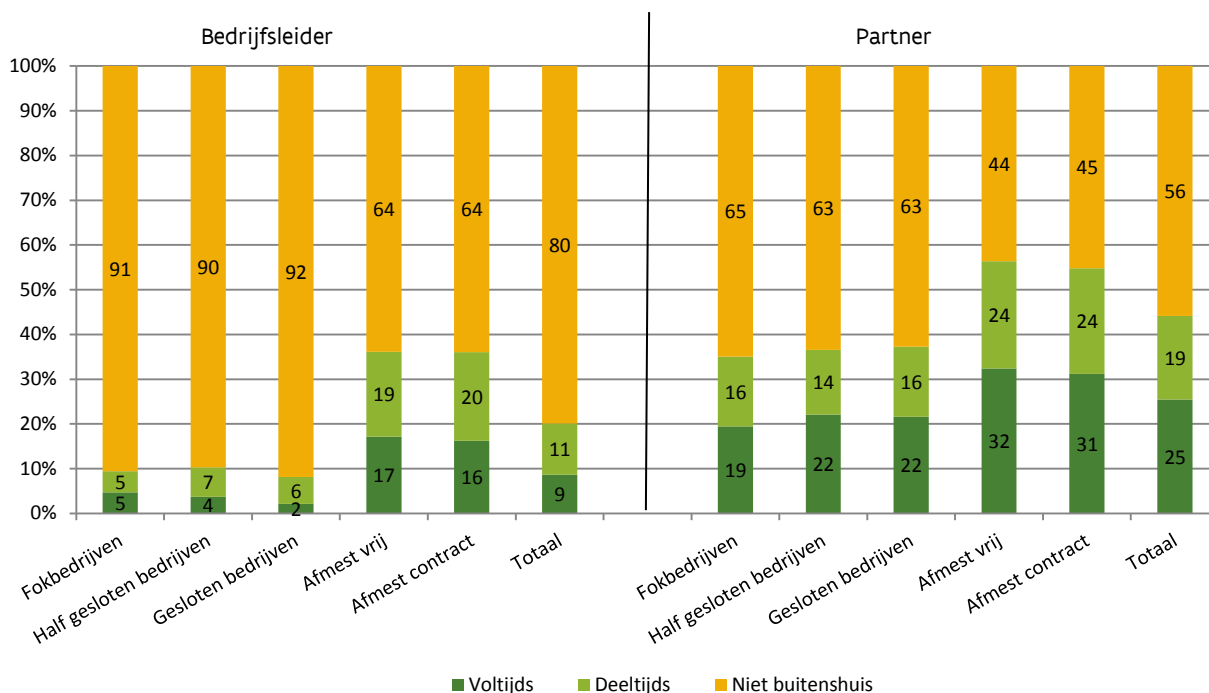

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Varkenshouders zijn vooral op het eigen bedrijf actief: 20% van de bedrijfsleiders en – van diegenen met partner – 44% van de partners werkt deel- of voltijds buitenshuis (Figuur 8). Tussen de bedrijfstypes zijn er significante verschillen. Op afmestbedrijven wordt opvallend vaker buitenshuis gewerkt, zowel door de bedrijfsleider (36%) als door zijn/haar partner (55%). Op de andere bedrijven werkt ongeveer 10% van de bedrijfsleiders en - van diegenen met partner - ongeveer 37% van de partners deel- of voltijds buitenshuis (Figuur 8).

Naargelang specialisatie is er enkel voor afmestbedrijven een verschil in buitenshuis werken door de bedrijfsleider. 48% van de bedrijfsleiders van gespecialiseerde afmestbedrijven op contract en 45% van diegene op de vrije markt werkt deel-/voltijds buitenshuis. Dit tegenover, respectievelijk, slechts 25% en 27% voor hun niet-gespecialiseerde evenknie.

Figuur 8. Uitoefening van andere beroepsactiviteiten buitenshuis door de bedrijfsleider en partner*, volgens bedrijfstype en arbeidsregime, %

* Diegenen die geen partner hebben zijn niet meegenomen in de analyse (varieert tussen 3% en 16% naargelang het bedrijfstype)

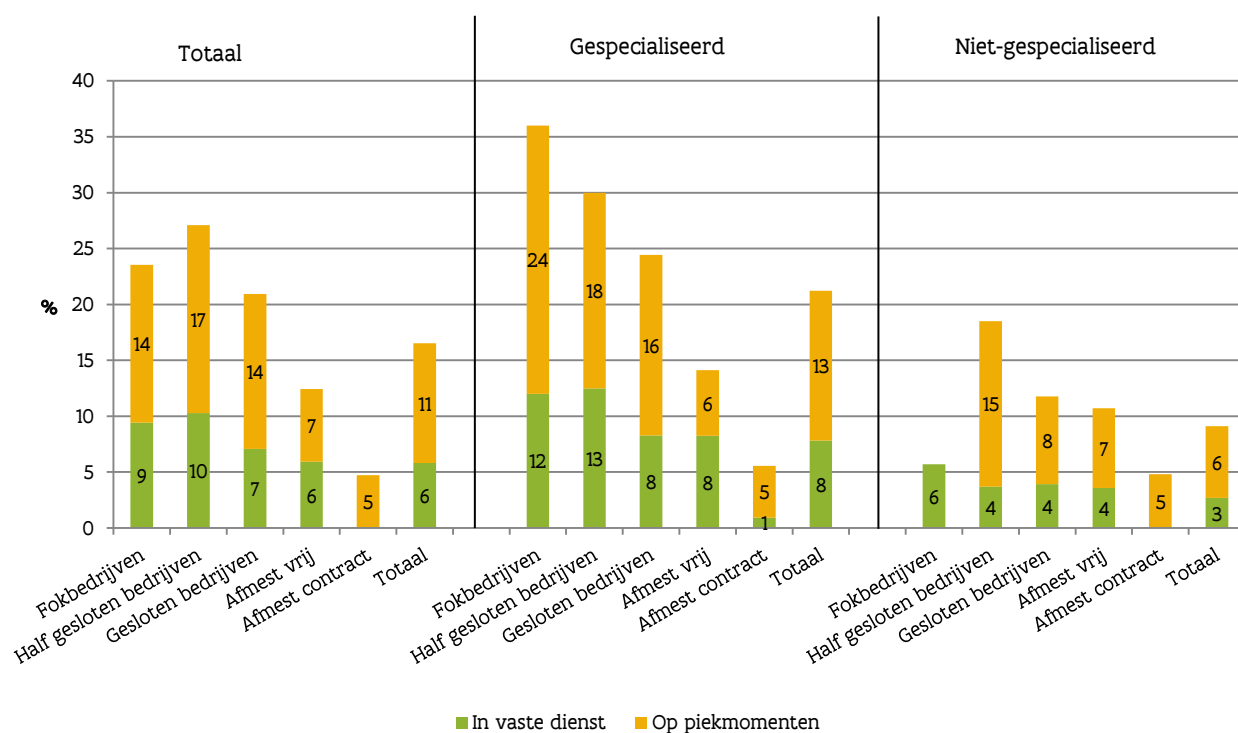
Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

De inzet van arbeid is in grote mate een familiale aangelegenheid in de varkenshouderij (Figuur 9 – ‘Totaal’). Slechts 17% van de bedrijven stelt niet-familiale arbeidskrachten tewerk. Het aandeel dat op piekmomenten ingezet wordt (11%) is groter dan het aandeel in vaste dienst (6%). De inzet van niet-familiale arbeid verschilt significant volgens bedrijfstype, en is het laagst op afmestbedrijven, vooral bij diegenen op contract waar 5% niet-familiale arbeid heeft. De halfgesloten bedrijven scoren - met ruim een kwart - het hoogst. Voor fok- en gesloten bedrijven bedraagt het ruim 1/5^e.

De inzet van externe arbeid tussen de bedrijfstypes is enkel significant voor gespecialiseerde bedrijven (Figuur 9 – ‘Gespecialiseerd’). Het aandeel niet-familiale arbeid neemt duidelijk af van fok-, over gesloten, naar afmestbedrijven. 36% van de fokbedrijven zet vreemde arbeid in, tegenover 14% van de afmestbedrijven op de vrije markt en 6% van de contractproducenten.

Het aandeel externe arbeid verschilt significant naargelang al of niet specialisatie. Gespecialiseerde bedrijven zetten meer niet-familiale arbeid in (21%) dan niet gespecialiseerde bedrijven (9%). Het verschil is vooral voor fok- en gesloten bedrijven groot en significant (Figuur 9 – ‘Gespecialiseerd’ t.o.v. ‘Niet-gespecialiseerd’).

Figuur 9. Inzet van niet-familiale arbeid in vaste dienst en op piekmomenten (%), volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Het aandeel bedrijven dat vreemde arbeid inzet is beperkt en het grootst voor fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven. Eens externe arbeid wordt ingezet, is het eveneens op fok- en halfgesloten en in iets mindere mate gesloten bedrijven dat die – vooral voor vaste arbeidskrachten - het meest substantieel is (Tabel 3).

Op de fokbedrijven werken gemiddeld 2,3 VTE's vaste arbeidskrachten, en heeft 63% meer dan 1 VTE in vaste dienst (Tabel 3). Afmestbedrijven op de vrije markt tellen gemiddeld slechts 0,9 VTE's in vaste dienst. In het geval van afmestbedrijven op contract is de inzet van vaste arbeidskrachten eerder uitzonderlijk.

Voor externe arbeid op piekmomenten is de mediaan van het aantal mandagen per maand, het grootst voor fok- en halfgesloten bedrijven (4,5 mandagen per maand) (Tabel 3). 75% van de fokbedrijven huurt meer dan 2,5 mandagen per maand arbeid in op piekmomenten. Bij de afmestbedrijven op de vrije markt is de mediaan met 4 mandagen per maand hier eveneens hoog. Een grote groep (36%) zet meer dan 5 mandagen per maand in, voor eveneens 36% is dit minder dan 1 dag per maand (Tabel 3). De inzet van vreemde arbeid op piekmomenten is beperkt bij de afmestbedrijven die op contract produceren: de mediaan bedraagt 2 mandagen per maand en de meerderheid (55%) huurt minder dan 2,5 mandagen per maand in op piekmomenten (Tabel 3).

Tabel 3. Aantal niet-familiale arbeidskrachten per bedrijf in vaste dienst (in voltijdse equivalenten of VTE) en op piekmomenten (in aantal mandagen per maand), en aandeel (%) daarvan per groottecategorie, volgens bedrijfstype

		VTE (gemiddelde)	≤ 0,5 VTE	0,5 < VTE ≤ 1	1 < VTE ≤ 1,5	> 1,5 VTE
In vaste dienst	Fokbedrijven	2,3	13%	25%	25%	38%
	Halfgesloten bedrijven	1,8	-	45%	-	55%
	Gesloten bedrijven	1,7	15%	31%	15%	38%
	Afmest vrij	0,9	33%	44%	-	22%
	Afmest contract	0,5	100%	-	-	-
	Totaal	1,6	16%	35%	11%	38%
		Mandagen per maand (mediaan*)	≤ 1 dag	1 < dagen ≤ 2,5	2,5 < dagen ≤ 5	> 5 dagen
Op piekmomenten	Fokbedrijven	4,5	8%	17%	33%	42%
	Halfgesloten bedrijven	4,5	28%	11%	17%	44%
	Gesloten bedrijven	3	20%	27%	35%	18%
	Afmest vrij	4	36%	9%	18%	36%
	Afmest contract	2	-	55%	27%	18%
	Totaal	4	19%	24%	29%	27%

* Door (mogelijke) outliers geeft het gemiddelde een vertekend beeld. Daarom wordt hier de mediaan weergegeven.

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

2.2 STANDPUNT TWEE: LEEFTIJD EN OPVOLGINGSSITUATIE

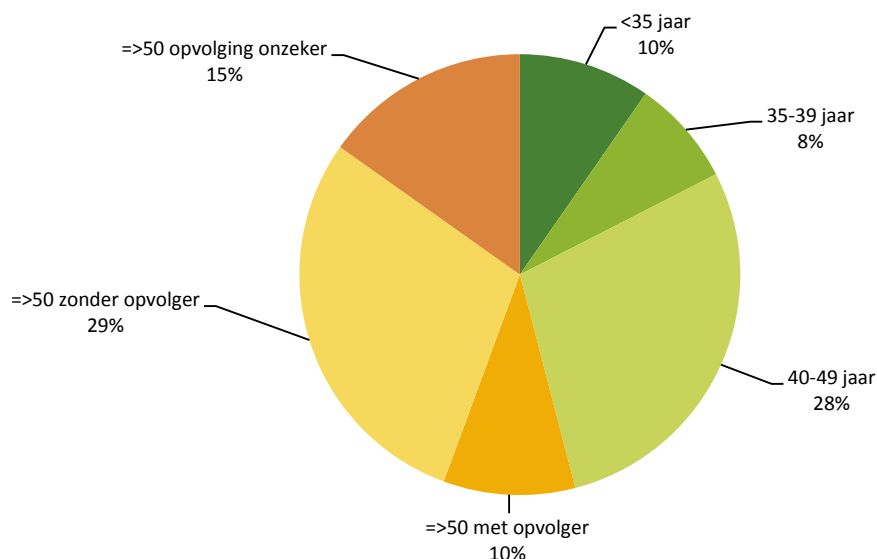
2.2.1 Zes leeftijd – opvolging combinaties; 29% =>50 zonder opvolger en 28% 40–49 jaar

Vanuit beleidsstandpunt is het interessant na te gaan hoe jonge landbouwers geantwoord hebben op de vragen, te weten hoe zij aankijken ten opzichte van een aantal thema's, en een antwoord te bieden op wat hun belangrijkste knelpunten en bekommernissen zijn. Daarnaast is de instroom van jonge landbouwers en de intergenerationele transfer een aandachtspunt voor het beleid. Om die reden worden twee variabelen – de leeftijd van de bedrijfsleider én de opvolgingssituatie voor bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder – gecombineerd in één variabele 'leeftijd – opvolging'.

Voor de jonge landbouwers worden twee subcategorieën onderscheiden, met name bedrijfsleiders jonger dan 35 jaar en bedrijfsleiders van 35-39 jaar. Voor de oudere landbouwers zijn er drie subcategorieën: bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met opvolger, diegene zonder opvolger, en diegene waarbij opvolging onzeker is.

Figuur 10 toont het aantal bedrijfsleiders per leeftijd – opvolging categorie. In totaal zijn er zes groepen. Het aandeel jonge landbouwers bedraagt 18% en bestaat uit twee subcategorieën: 10% is jonger dan 35 jaar en 8% is tussen 35-39 jaar. Een grote groep, 28% van de bedrijfsleiders, zit in de middelste leeftijdscategorie van 40–49 jaar. De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder vertegenwoordigen 54% van de bedrijfsleiders. Die groep is onderverdeeld in drie subcategorieën. De groep zonder opvolging is de grootste groep en heeft een aandeel van 29%. De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger zijn met een aandeel van 10% beperkter in aantal. 15% van de bedrijfsleiders, ten slotte, is 50 jaar en ouder en is onzeker of er al of niet een opvolger is.

Figuur 10. Aandeel bedrijfsleiders per categorie leeftijd-opvolging, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

2.2.2 Fokbedrijven jonger, afmestbedrijven ouder en geen opvolger, tweedeling fokbedrijven nog versterkt

In principe moet in dit deel de analyse gebeuren vanuit het standpunt van de leeftijd-opvolgingssituatie van de bedrijfsleider. Doordat de combinatie van leeftijd – opvolging extra en interessante inzichten biedt voor de analyse vanuit het standpunt van de bedrijfstypes (zie deel 2.1), worden hier die resultaten eerst besproken. In deel 2.2.3 hierna wordt dan de analyse vanuit het standpunt van de bedrijfsleider vervolgd.

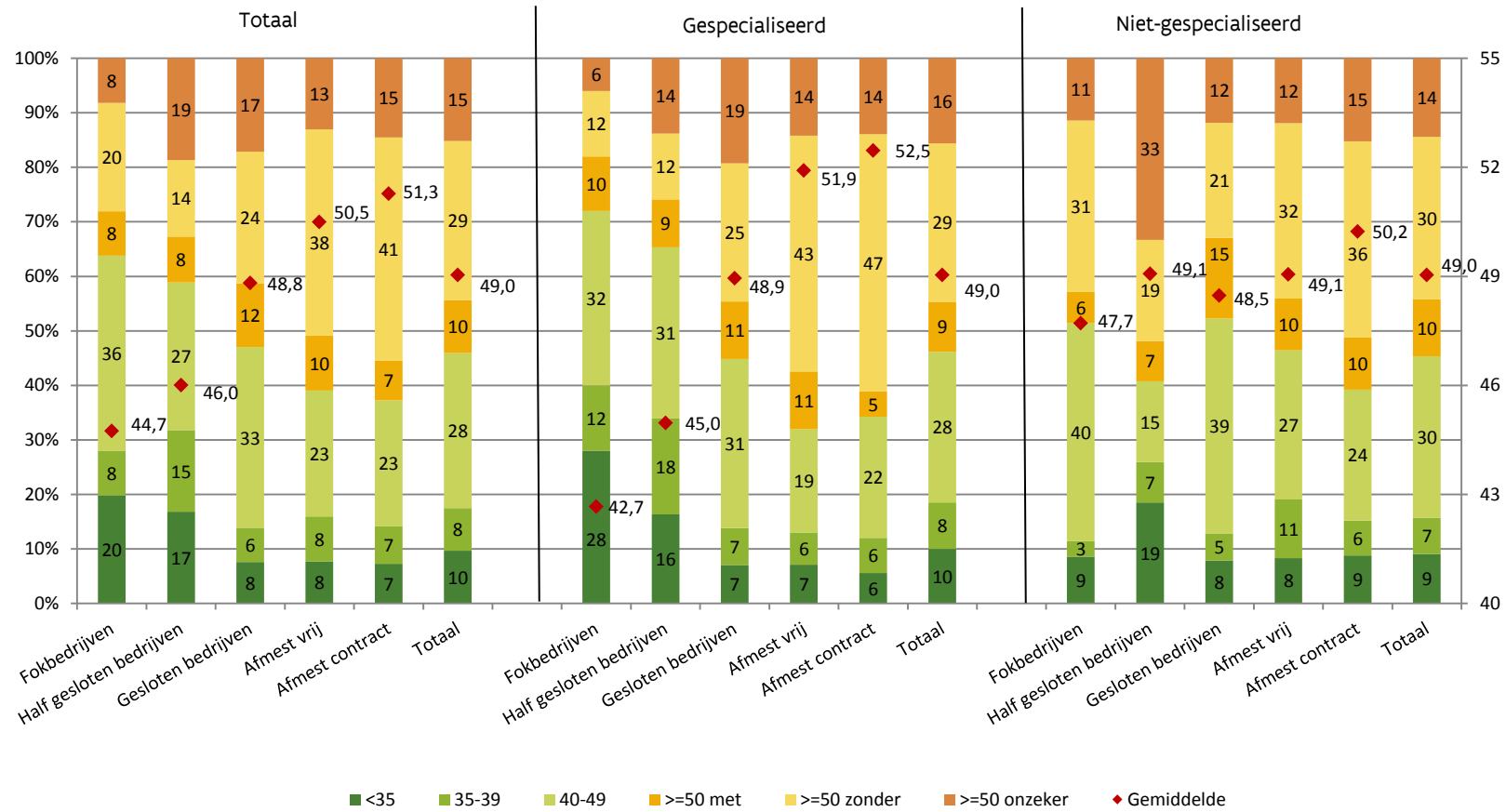
Figuur 11 is een aanvulling op Figuur 5, gezien – naast de leeftijd - ook de opvolgingssituatie mee wordt bekeken. Er is een significant verschil in leeftijd – opvolging tussen de bedrijfstypes (Figuur 11 – ‘Totaal’). De leeftijd neemt toe van fokbedrijven, over gesloten bedrijven, tot afmestbedrijven onder contract. Fok- en halfgesloten bedrijven kennen het grootste aandeel jonge landbouwers: respectievelijk 28% en 32% van de bedrijfsleiders is <40 jaar. Fokbedrijven hebben daarnaast het grootste aandeel bedrijfsleiders van 40–49 jaar. Ten slotte is maar 36% en 41% van de fok- en halfgesloten bedrijven 50 jaar of ouder, het kleinste aandeel van alle bedrijfstypes. Fokbedrijven hebben een grote categorie zonder opvolger (20%) en halfgesloten een grote groep waarbij de opvolging nog onzeker is (19%). Bij de gesloten bedrijven bevindt een grote groep zich in de leeftijdscategorie 40–49 jaar (33%). Daarnaast is 53% 50 jaar of ouder. Gesloten bedrijven scoren met 12% het hoogst voor bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met opvolging. Bij afmestbedrijven is het aandeel oudere bedrijfsleiders het grootst: 61% van de bedrijven niet onder contract en 63% van de contractproducenten is 50 jaar of ouder. Het is vooral de subgroep die geen opvolger heeft die hier zeer hoog scoort: respectievelijk 38% en 41% van de bedrijfsleiders is 50 jaar of ouder en heeft geen opvolger. Mogelijk heeft een deel van deze bedrijven - naar aanleiding van de sinds 1 januari 2013 verplichte groepshuisvesting voor zeugen – de zeugentak op het bedrijf afgestoten en is zich volop gaan richten op de afmesting.

Het verschil in leeftijd-opvolging is enkel significant voor de gespecialiseerde bedrijven. De leeftijd neemt hier eveneens toe van fokbedrijven, over gesloten bedrijven, tot afmestbedrijven onder contract maar de verschillen worden nog geaccentueerd (Figuur 11 – ‘Gespecialiseerd’). Op gespecialiseerde fokbedrijven is 40% van de bedrijfsleiders jonger dan 40. Daartegenover is op gespecialiseerde afmestbedrijven onder contract 47% van de bedrijfsleiders 50 jaar of ouder en zonder opvolging. Bij de niet-gespecialiseerde bedrijven liggen de aandelen van de leeftijd – opvolging categorieën naargelang bedrijfstype dichter bij elkaar (Figuur 11 – ‘Niet-gespecialiseerd’).

Er is geen significant verschil in leeftijd – opvolging volgens al of niet specialisatie in de varkenshouderij voor het totaal van de bedrijven: de aandelen van de verschillende leeftijd- opvolging categorieën en de gemiddelde leeftijd zijn vergelijkbaar (Figuur 11 – ‘Gespecialiseerd’ t.o.v. ‘Niet-gespecialiseerd’). Indien in meer detail het verschil in leeftijd – opvolging naargelang specialisatie en per bedrijfstype wordt geanalyseerd daarentegen, is er voor de fokbedrijven een significant verschil. De resultaten duiden opnieuw op een tweedeling voor de fokbedrijven. Gespecialiseerde fokbedrijven zijn jonger: 40% is < 40 jaar ten opzichte van 11,5% voor niet gespecialiseerde bedrijven. En slechts 28% is 50 jaar of ouder tegenover 48,5% voor de niet-gespecialiseerde. Het gaat voor die laatste dan nog vooral om bedrijfsleiders zonder opvolger (31%). Daarentegen zijn op gespecialiseerde afmestbedrijven de bedrijfsleiders ouder dan voor de niet-gespecialiseerde, en ligt het aandeel bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder een stuk hoger. Dit laatste is in hoofdzaak een gevolg van een hoger aandeel bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger (Figuur 11).

Figuur 11. Leeftijd-opvolging van de bedrijfsleiders, gemiddelde (jaar) en aandeel (%) per categorie leeftijd - opvolging, volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

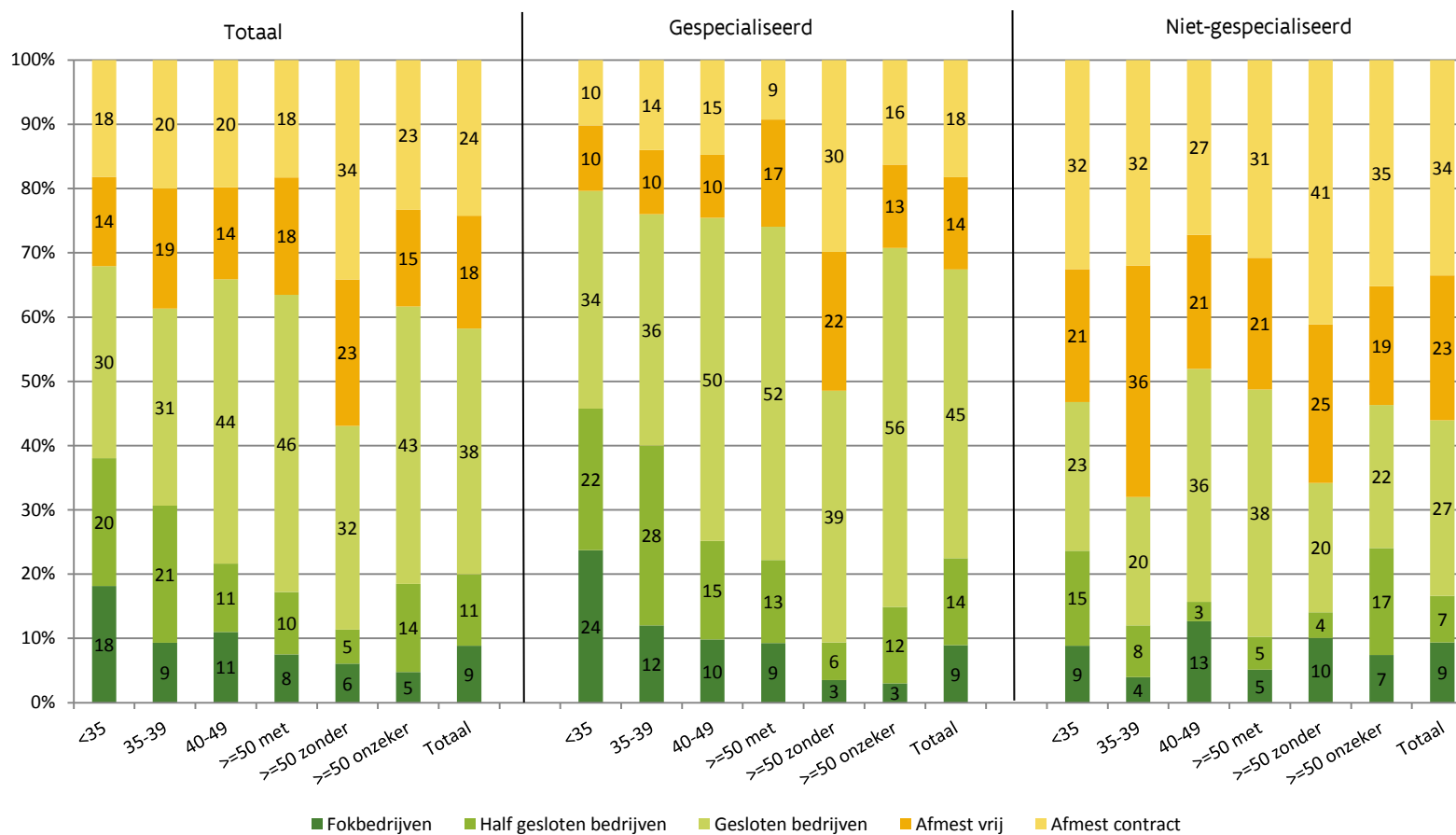
2.2.3 Gespecialiseerde bedrijven een hoger aandeel gesloten en een lager aandeel afmestbedrijven; bedrijfsleiders <40 jaar vaker fok- en halfgesloten bedrijf en diegene =>50 zonder opvolger vaker afmest contract

Hierna wordt de analyse uitgevoerd vanuit het standpunt van de leeftijd - opvolgingssituatie van de bedrijfsleiders. Figuur 12 – 'Totaal' toont een significant verschil in het voorkomen van de verschillende bedrijfstypes naargelang leeftijd – opvolging van de bedrijfsleider. Het aandeel fok- en halfgesloten bedrijven ligt hoger voor jongere bedrijfsleiders. 18% van de bedrijfsleiders <35 jaar heeft een fokbedrijf, en 20% heeft een halfgesloten bedrijf. Voor bedrijfsleiders van 35-39 jaar is dat respectievelijk 9% en 21%. Door het grote aantal gesloten bedrijven vormen die voor alle leeftijden – met uitzondering van de bedrijfsleiders ouder dan 50 zonder opvolging – de grootste groep. Het aandeel gesloten bedrijven is het grootst voor de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met opvolging (46%), bedrijfsleiders tussen 40 en 49 jaar (44%), en voor diegenen van 50 jaar en ouder waarbij opvolging onzeker is (43%). Bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolging scoren, ten opzichte van de andere bedrijfstypes, het hoogst voor afmestbedrijven op contract (34%) en – in mindere mate – afmestbedrijven op de vrije markt (23%). Het aantal fok- (6%) en halfgesloten bedrijven (5%) is hier het laagst. Bedrijfsleiders ouder dan 50 jaar en een onzekere opvolging hebben eveneens iets meer afmest onder contract (23%).

Het verschil in de aandelen van de bedrijfstypes naargelang leeftijd-opvolging is vooral significant voor gespecialiseerde varkensbedrijven (Figuur 12 – 'Gespecialiseerd'). De conclusies zijn gelijkaardig als voor het totaal van de bedrijven zij het dat algemeen het aandeel gesloten bedrijven hoger is, en het aandeel afmest lager. In het geval van niet-gespecialiseerde bedrijven is het net niet significant (Figuur 12 – 'Niet-gespecialiseerd').

Er is een duidelijk verschil tussen gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde bedrijven (Figuur 12 – 'Gespecialiseerd' t.o.v. 'Niet-gespecialiseerd'). Bij gespecialiseerde bedrijven is 45% gesloten en 27% afmest ten opzichte van 32% gesloten en 57% afmest bij niet-gespecialiseerde bedrijven. De verschillen in de aandelen van de bedrijfstypes naargelang al of niet specialisatie en per leeftijd – opvolging categorie zijn statistisch significant voor alle leeftijd-opvolging categorieën, met uitzondering van de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met opvolger. Daar is het net niet significant (Figuur 12 – 'Gespecialiseerd' t.o.v. 'Niet-gespecialiseerd'). Voor alle leeftijd-opvolging categorieën ligt algemeen het aandeel van de gesloten bedrijven een stuk hoger en het aandeel van de afmestbedrijven – vooral die onder contract – een stuk lager voor gespecialiseerde varkensbedrijven dan voor niet-gespecialiseerde. Voor jonge bedrijfsleiders is daarnaast het aantal fok-, en halfgesloten bedrijven voor gespecialiseerde bedrijven een stuk groter dan voor niet-gespecialiseerde: respectievelijk 46% en 40% ten opzichte van 24% en 12%. In mindere mate is dit ook het geval voor bedrijfsleiders van 40-49 jaar, en voor bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een opvolger.

Figuur 12. Aandeel van de bedrijfstypes (%), volgens leeftijd - opvolging categorieën en al of niet specialisatie

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

2.2.4 Bedrijven met bedrijfsleiders =>50 jaar en geen of onzekere opvolging zijn kleiner, die van =>50 jaar met opvolger zijn groter en sluiten nauw aan bij die van <50 jaar

Het aantal dierplaatsen verschilt significant naargelang leeftijd – opvolging. Het aantal zeugenplaatsen is het grootst bij de jongste bedrijfsleiders <35 jaar en bedraagt 392 zeugen (Tabel 4 – ‘Totaal’). Het aantal neemt geleidelijk af met toename van de leeftijd tot 311 zeugen voor bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een opvolger. Het aantal is een stuk kleiner voor bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een onzekere opvolging (198 zeugen) en is het kleinst voor bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger (177 zeugen).

Het aantal vleesvarkensplaatsen neemt licht toe met de leeftijd en is met 1.997 plaatsen het grootst in de leeftijdscategorie 40–49 jaar (Tabel 4). Het aantal voor bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een opvolger bedraagt 1.754 en ligt iets onder dat van landbouwers <35 jaar. Net zoals voor de zeugen ligt voor bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder waarbij opvolging onzeker is het aantal een stuk lager (1.291 vleesvarkensplaatsen) en is dat voor bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger het laagst (1.090 vleesvarkensplaatsen).

De verschillende analyses tonen aan dat naast leeftijd – opvolging, al of niet specialisatie een grote impact heeft op het aantal zeugen- en vleesvarkensplaatsen per bedrijf. Per categorie leeftijd-opvolging zijn gespecialiseerde bedrijven groter dan niet-gespecialiseerde (Tabel 4 – ‘Gespecialiseerd’ t.o.v. ‘Niet-gespecialiseerd’).

Net zoals voor het totaal van de bedrijven valt op dat zowel voor gespecialiseerde als niet-gespecialiseerde bedrijven het aantal zeugenplaatsen op bedrijven met een bedrijfsleider <35 jaar altijd het grootste zijn. En dat het aantal zeugenplaatsen bij de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolger of waarbij de opvolging onzeker is steeds een stuk kleiner is dan bij de andere groepen. De bedrijven van de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger zijn groter en sluiten nauw aan bij de groep <50 jaar (Tabel 4 – ‘Gespecialiseerd’ en ‘Niet-gespecialiseerd’).

Wat het aantal vleesvarkensplaatsen betreft zijn hier eveneens de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolger of met een onzekere opvolging een stuk kleiner (Tabel 4 – ‘Gespecialiseerd’ en ‘Niet-gespecialiseerd’). De gespecialiseerde bedrijven volgen verder hetzelfde patroon als voor het totaal van de bedrijven hiervoor (Tabel 4 – ‘Niet-gespecialiseerd’). Bij de niet-gespecialiseerde bedrijven verschilt het aantal vleesvarkensplaatsen voor bedrijfsleiders <50 jaar en diegene van 50 jaar en ouder met een opvolger nauwelijks (Tabel 4 – ‘Niet-gespecialiseerd’).

Tabel 4. Gemiddeld aantal zeugen en vleesvarkensplaatsen volgens leeftijd – opvolging en al of niet specialisatie

Leeftijd - opvolging	Gespecialiseerd		Niet-gespecialiseerd		Totaal	
	Zeugen *	Vleesvarkens *	Zeugen *	Vleesvarkens *	Zeugen *	Vleesvarkens *
<35	446	2.235	233	1.083	392	1.794
35-39	369	2.307	161	1.075	333	1.884
40-49	386	2.572	193	1.113	324	1.997
=>50 met opvolger	360	2.225	207	1.116	311	1.754
=>50 zonder opvolger	199	1.360	128	635	177	1.090
=>50 opvolging onzeker	223	1.549	134	832	198	1.291
Totaal	323	1.959	173	927	279	1.566

* Significant verschil tussen één of meerdere categoriegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Het aantal dierplaatsen verschilt eveneens significant naargelang leeftijd - opvolging categorie en dit per bedrijfstype, met uitzondering van afmestbedrijven en het aantal vleesvarkensplaatsen op halfgesloten bedrijven. Met name in het geval van afmestbedrijven onder contract zijn er nauwelijks verschillen in het aantal dieren volgens leeftijd – opvolging (Tabel 5). Voor de andere bedrijfstypes zijn – zowel wat het aantal zeugen- als het aantal vleesvarkensplaatsen betreft – de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolging of met een onzekere opvolging altijd een stuk kleiner. De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder met een opvolger zijn gelijkaardig aan die van <50 jaar. Ten slotte valt op dat voor de fokbedrijven diegene met een bedrijfsleider van 50 jaar of ouder die beschikken over een opvolger het grootste zijn, gevolgd door de jongste bedrijfsleiders.

De voorgaande resultaten tonen aan dat - met uitzondering van afmestbedrijven op contract - er een relatie bestaat tussen de leeftijd-opvolging situatie en het aantal dieren, los van type en specialisatie.

Tabel 5. Gemiddeld aantal zeugen en vleesvarkensplaatsen volgens leeftijd – opvolging en bedrijfstype

Leeftijd - opvolging	Fokbedrijven	Halfgesloten bedrijven		Gesloten bedrijven		Afnest vrij	Afnest contract	Totaal	
	Zeugen *	Zeugen *	Vleesvarkens	Zeugen *	Vleesvarkens *	Vleesvarkens	Vleesvarkens	Zeugen *	Vleesvarkens *
<35	558	395	1.751	289	2.516	1.762	938	392	1.794
35-39	368	388	2.038	284	2.435	1.819	1.084	333	1.884
40-49	470	334	1.730	286	2.481	2.248	1.012	324	1.997
=>50 met opvolger	608	314	1.574	262	2.234	1.526	899	311	1.754
=>50 zonder opvolger	175	238	1.033	167	1.322	1.035	934	177	1.090
=>50 opvolging onzeker	204	233	1.173	187	1.484	1.277	1.012	198	1.291
Totaal	410	318	1.565	237	2.001	1.517	971	279	1.566

* Significant verschil tussen één of meerdere categoriegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Naast het aantal dierplaatsen zijn er ook verschillen in het gemiddeld aantal hectares per bedrijf tussen de categorieën leeftijd – opvolging. De bedrijfsleiders vanaf 50 jaar met een opvolger bewerken met 45,4 ha het grootste areaal, gevolgd door de bedrijfsleiders jonger dan 35 jaar (Tabel 6). De bedrijfsleiders zonder opvolger hebben het kleinste areaal (24,7 ha).

Waar Tabel 2 aantoonde dat de gespecialiseerde bedrijfstypes een kleiner areaal bewerken dan de niet-gespecialiseerde, toont Tabel 6 aan dat dit tevens geldt voor de categorieën leeftijd – opvolging: het areaal is voor alle leeftijd-opvolging categorieën steeds groter voor de niet-gespecialiseerde bedrijven (Tabel 6).

Binnen de specialisatie geldt – net zoals voor het totaal van de bedrijven - steeds dat bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met opvolger het grootste areaal bewerken, gevolgd door de bedrijfsleiders <35 jaar. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger hebben steeds het kleinste areaal.

Tabel 6. Gemiddeld aantal hectares per bedrijf, volgens leeftijd - opvolging en al of niet specialisatie

Leeftijd - opvolging	Gespecialiseerd *	Niet-gespecialiseerd *	Totaal *
<35	33,4	55,3	41,8
35-39	29,2	42,8	33,9
40-49	32,0	47,2	38,2
=>50 met opvolger	37,2	55,4	45,4
=>50 zonder opvolger	19,5	32,6	24,7
=>50 opvolging onzeker	33,1	42,7	36,6
Totaal	28,9	43,6	34,7

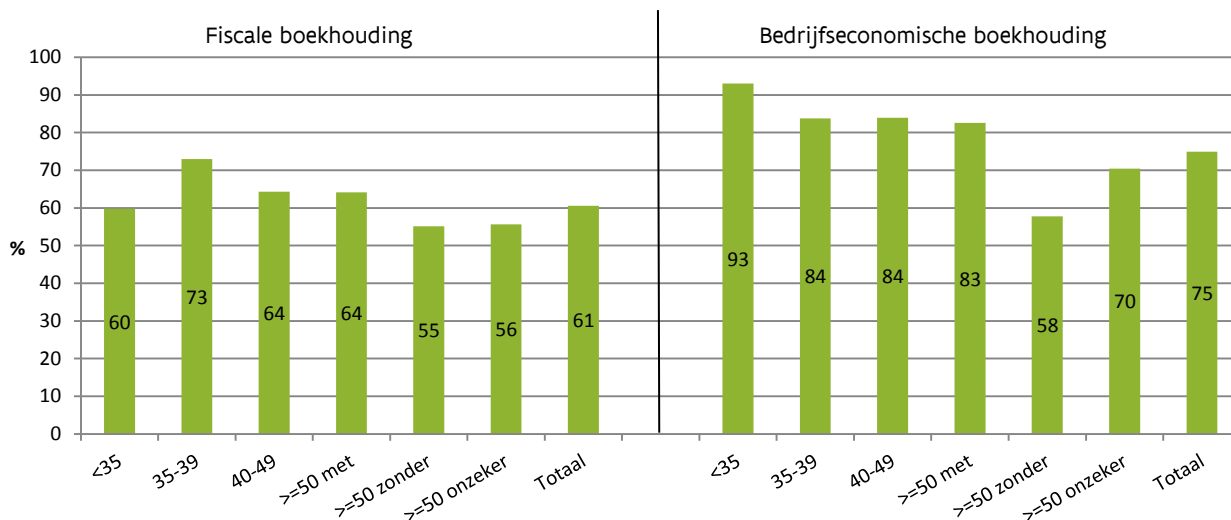
* Significant verschil tussen één of meerdere categoriegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

2.2.5 Bedrijfsleiders =>50 jaar zonder opvolger houden minst vaak een boekhouding bij

Het aandeel bedrijven dat een fiscale en economische boekhouding aanhoudt is significant verschillend naargelang leeftijd – opvolging. De jonge bedrijfsleiders hebben het vaakst een boekhouding: in het geval van een fiscale boekhouding zijn dat de bedrijfsleiders van 35-39 jaar; in het geval van een bedrijfseconomische boekhouding de bedrijfsleiders jonger dan 35. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolging scoren telkens het laagst, gevolgd door diegenen waarbij de opvolging onzeker is (Figuur 13). Kader 5 toont aanvullend de resultaten voor de analyse volgens leeftijd en zonder de opvolgingssituatie.

Figuur 13. Aandeel met een fiscale of een bedrijfseconomische boekhouding (%), volgens leeftijd - opvolging

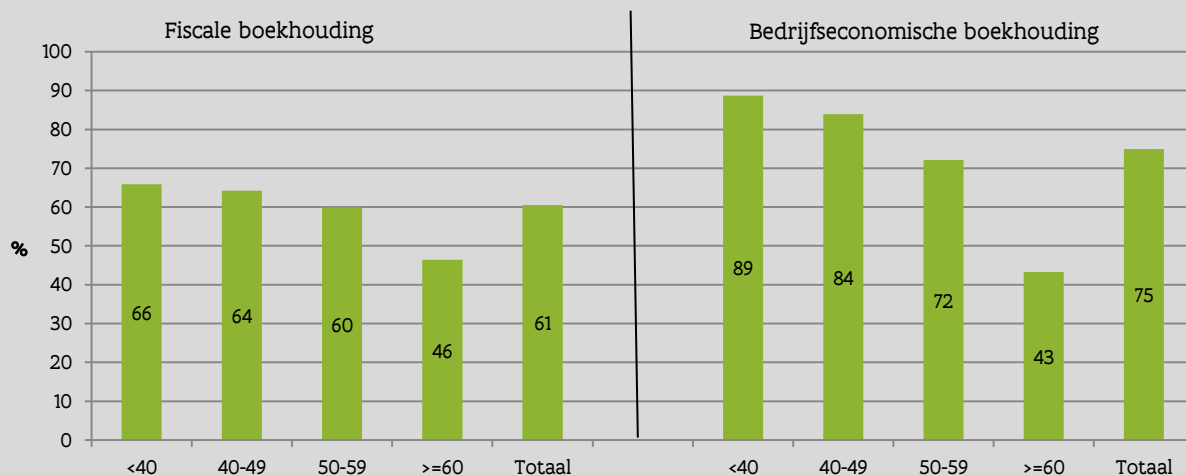

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Kader 5. Aandeel met een fiscale of bedrijfseconomische boekhouding (%), volgens leeftijdscategorie

Als enkel naar leeftijd en niet naar de opvolgingssituatie gekeken wordt, dan zijn er, voor zowel de fiscale als de bedrijfseconomische boekhouding, significante verschillen tussen de leeftijdscategorieën. Het aandeel met een boekhouding neemt – vooral voor de bedrijfseconomische boekhouding – af met de leeftijd.

Met 46% ligt het aandeel met een fiscale boekhouding significant lager bij de +60-jarigen dan bij de overige leeftijdscategorieën, waar het aandeel 60% of meer is. Wat betreft de bedrijfseconomische boekhouding geldt duidelijk: hoe jonger hoe hoger het aandeel: 89% van de -40-jarigen heeft een bedrijfseconomische boekhouding versus 43% van de +60-jarigen.

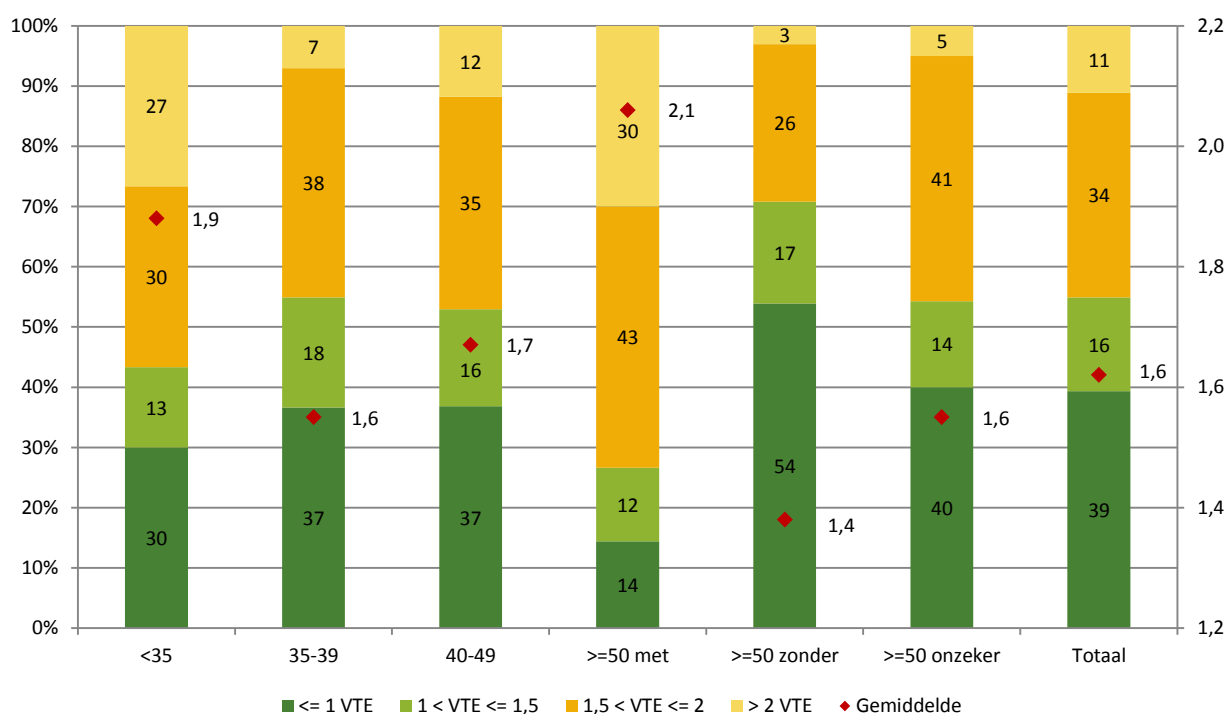
Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

2.2.6 Bedrijfsleiders <35 jaar en =>50 jaar met opvolger hebben grootste aantal FAK en bedrijfsleiders werkt minst buitenshuis; hoe jonger hoe meer de partner buitenshuis werkt; minst externe arbeid voor diegene =>50 jaar zonder/onzekere opvolging

Het aantal familiale arbeidskrachten (FAK) verschilt significant volgens leeftijd – opvolging. Het aantal FAK is het grootst op bedrijven met een bedrijfsleider van 50 jaar of ouder met een opvolger en op bedrijven met een bedrijfsleider <35 jaar: het gemiddeld aantal FAK is respectievelijk gelijk aan 2,1 en 1,9. Het aandeel van deze bedrijven dat >1,5 FAK tewerk stelt bedraagt respectievelijk 73% en 57% (Figuur 14). Het hogere aantal FAK op bedrijven met een bedrijfsleider van 50 jaar of ouder kan worden verklaard doordat in een aantal gevallen de opvolger al meewerkt, doordat er minder buitenshuis wordt gewerkt door de bedrijfsleider en de partner (zie verder, Figuur 15) en/of omdat het vaak gesloten bedrijven betreft (Figuur 12). In een aantal gevallen worden bedrijfsleiders van <35 jaar waarschijnlijk nog bijgestaan door (één) van de ouders wat het hogere aantal FAK verklaart. Daarnaast werkt de bedrijfsleider minder buitenshuis (zie verder, Figuur 15). Het aantal FAK is het kleinst op bedrijven van 50 jaar of ouder zonder opvolger: het gemiddeld aantal FAK is gelijk aan 1,4 en 54% stelt minder of gelijk aan 1 FAK tewerk (Figuur 14).

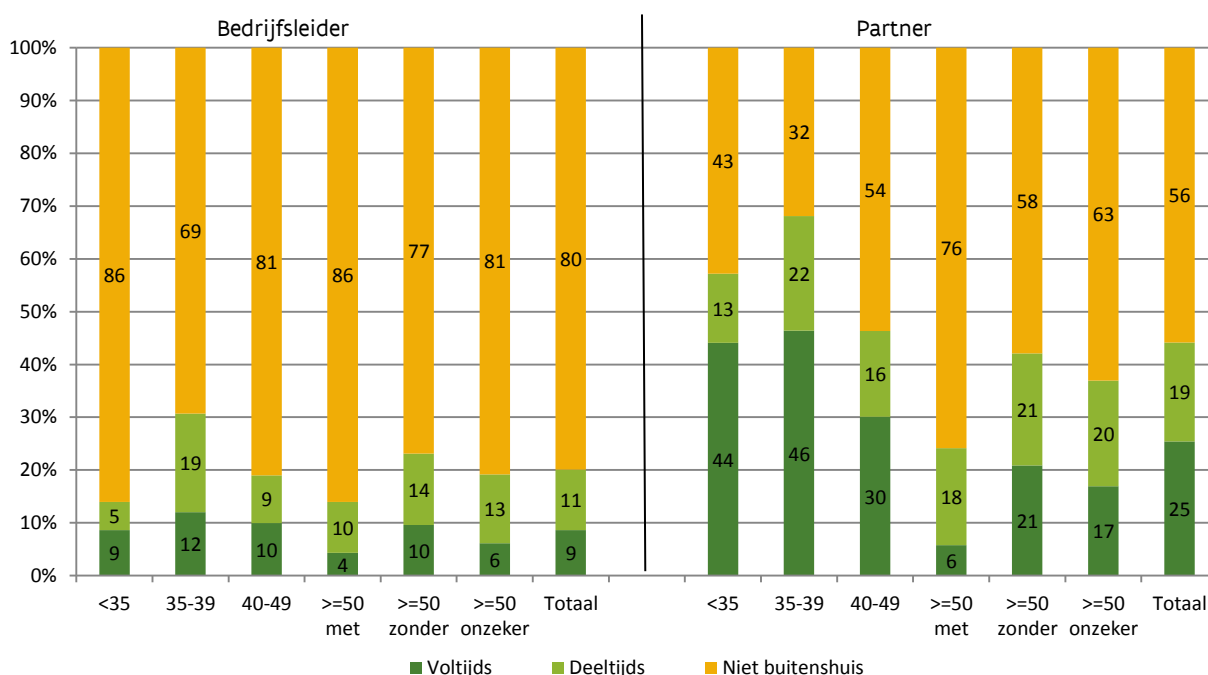
Figuur 14. Aantal familiale arbeidskrachten per bedrijf (in voltijdse equivalenten of VTE) en aandeel (%) per groottecategorie VTE, volgens leeftijd – opvolging

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Het aandeel van de bedrijfsleiders dat deel-/voltijds buitenshuis werkt is net niet uitgesproken verschillend volgens leeftijd - opvolging. Van de bedrijfsleiders van 35-39 jaar werkt 31% buitenshuis, het grootste aantal. Voor bedrijfsleiders jonger dan 35 en bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een opvolger is dat met 14% het laagst. Daarentegen verschilt het aandeel van de partners dat deel-/voltijds buitenshuis werkt significant: het aandeel neemt toe naarmate de bedrijfsleider jonger is. Respectievelijk 57% en 68% van de partners van de bedrijfsleiders jonger dan 35 en 35-39 jaar werkt buitenshuis. Voor de leeftijdscategorie 40-49 jaar is dat 46%, en voor de partners van de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder varieert dit tussen 24% voor diegene met een opvolger, het laagste percentage, en 42% voor diegene zonder opvolger (Figuur 15).

Figuur 15. Uitoefening van andere beroepsactiviteiten buitenshuis door de bedrijfsleider en partner*, volgens leeftijd - opvolging en volgens arbeidsregime, %

* Diegenen die geen partner hebben zijn niet meegenomen in de analyse (varieert tussen 6% en 14% naargelang de categorie leeftijd - opvolging)

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Kader 6 toont aanvullend de resultaten voor de verschillende leeftijdscategorieën zonder de opvolgingssituatie mee te nemen.

Kader 6. Uitoefening van andere beroepsactiviteiten buitenshuis door de bedrijfsleider en partner*, volgens leeftijdscategorie en arbeidsregime, %

Indien de opvolgingssituatie niet mee in rekening wordt gebracht volgt uit de resultaten dat de partners significant minder vaak buitenshuis werken naarmate de bedrijfsleider ouder is. Van de bedrijfsleiders <40 jaar werkt 62% van hun partners vol- of deeltijds buitenshuis, van de 60-plussers is dat nog 23%. Wat de bedrijfsleiders zelf betreft zijn er geen significante verschillen in de mate van buitenshuis werken tussen de verschillende leeftijdscategorieën.

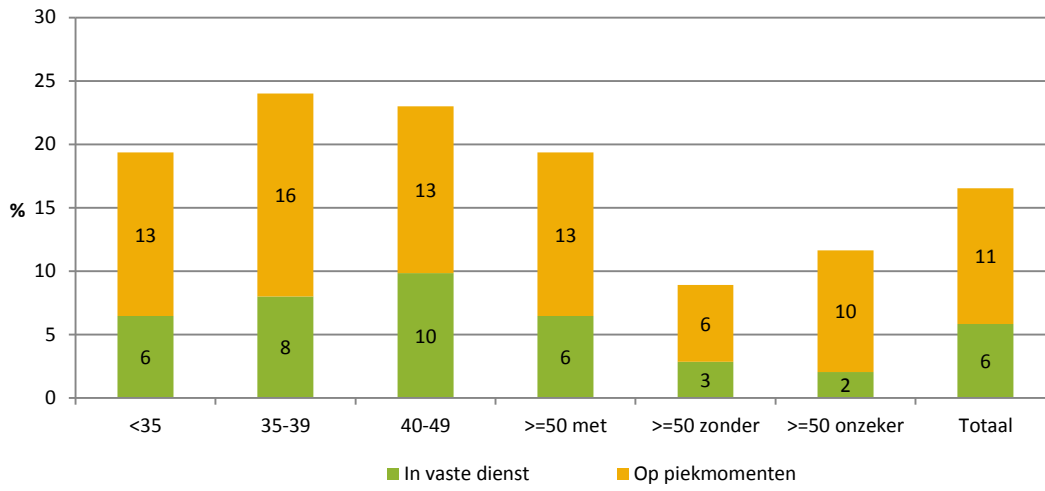
* Diegenen die geen partner hebben zijn niet meegenomen in de analyse (varieert tussen 6% en 14% naargelang de categorie leeftijd - opvolging)

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Het aandeel respondenten dat externe arbeid inzet verschilt significant naargelang leeftijd – opvolging. De bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar en diegenen van 50 jaar of ouder met een opvolger zetten het vaakst externe arbeid in: dit schommelt rond 20%. Met een aandeel van 9% en 12% scoren de bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolging of met een onzekere opvolging een stuk lager (Figuur 16).

Vreemde arbeid wordt meer ingezet op piekmomenten dan in vaste dienst: gemiddeld kiest 11% voor inzet van vreemde arbeid op piekmomenten, tegenover 6% in vaste dienst (Figuur 16). Bedrijfsleiders van 35-39 jaar zetten met een aandeel van 16% het vaakst vreemde arbeid in op piekmomenten. Bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolging of waarbij opvolging onzeker is het minst (respectievelijk 6% en 10%). Het aandeel vreemde arbeid in vaste dienst is het hoogst bij de bedrijfsleiders van 40-49 jaar (10%) en opnieuw het laagst bij bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolging of waarbij opvolging onzeker is (respectievelijk 3% en 2%).

Figuur 16. Aandeel niet-familiale arbeid in vaste dienst en op piekmomenten (%), volgens leeftijd - opvolging

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3 RESULTATEN NAARGELANG BEDRIJFSTYPE EN SPECIALISATIE

In dit hoofdstuk wordt nagegaan hoe de verschillende bedrijfstypes – en de al dan niet gespecialiseerde bedrijven - de belangrijkste knelpunten en bekommernissen ervaren, wat voor acties genomen zijn om aan betalingsverplichtingen te voldoen, en of er betalingsachterstanden zijn. Daarnaast wordt geanalyseerd of er verschillen zijn tussen de bedrijfstypes met betrekking tot hun kennis en lidmaatschap van de Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV). Ten slotte worden de resultaten van een aantal stellingen over bedrijf en sector naargelang bedrijfstype gepresenteerd.

3.1 KNELPUNTEN, ACTIES OM AAN BETALINGSVERPLICHTINGEN TE VOLDOEN, EN BETALINGSACHTERSTANDEN

3.1.1 Fokbedrijven kennen algemeen de meeste problemen

In dit deel wordt nagegaan of er verschillen zijn tussen de verschillende bedrijfstypes in het ervaren van problemen binnen de varkenssector. De resultaten tonen aan dat het grootste deel van de knelpunten significant verschilt naargelang het bedrijfstype (Tabel 7). De belangrijkste problemen van de varkenshouders zijn een mix van economische factoren en het overheidsbeleid. Binnen de economische factoren staan de lage marktprijzen met stip op één en haalt dit een gemiddelde score van 4,0 op een schaal van vijf. Daarnaast zijn de kosten van mestafzet en –verwerking (3,8), een laag inkomen (3,7), een onzeker inkomen (3,6) en hoge voederkosten (3,4) belangrijke economische knelpunten. Problemen met het overheidsbeleid hebben te maken met de eisen van de overheid rond milieu, dierenwelzijn, enz. (3,7), een veranderend overheidsbeleid (3,5) en administratieve lasten (3,4). Hierna wordt hier aan de hand van een aantal figuren dieper op ingegaan. De klemtoon ligt op de belangrijkste problemen van de varkenshouders en op de problemen waar de grootste verschillen tussen de bedrijfstypes optreden.

Tabel 7. Mate waarin zaken een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf (gemiddelde score op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype

	Fokbedrijven	Halfgesloten bedrijven	Gesloten bedrijven	Afmest vrij	Afmest contract	Totaal
Lage marktprijzen *	4,39	4,27	4,11	4,13	3,58	4,03
Kosten van mestafzet en verwerking *	3,96	3,89	3,88	3,61	3,67	3,79
Laag inkomen *	4,12	3,86	3,72	3,61	3,40	3,68
Eisen van de overheid rond milieu, dierenwelzijn, enz. *	3,85	3,73	3,83	3,57	3,40	3,66
Onzekerheid inkomen *	3,98	3,92	3,72	3,54	3,11	3,59
Veranderend overheidsbeleid *	3,68	3,68	3,65	3,47	3,30	3,54
Administratieve lasten *	3,67	3,42	3,52	3,23	3,11	3,36
Hoge voederkosten *	3,82	3,54	3,51	3,46	2,84	3,36
Hoge werkdruk *	3,34	3,27	3,18	2,90	2,51	2,99
Verkrijgen van vergunningen *	3,05	3,00	3,00	2,81	2,71	2,9
Hoge loonkosten *	3,02	2,94	2,89	2,77	2,62	2,82
Verouderde stallen	2,60	2,63	2,88	2,78	2,75	2,79
Financiële problemen / schuldenlast *	3,29	2,84	2,81	2,62	2,51	2,76
Bedrijf is te klein om leefbaar te zijn *	2,51	2,51	2,51	3,02	3,06	2,73
Geen uitbreidingsmogelijkheden *	2,68	2,85	2,81	2,77	2,52	2,72
Verkrijgen van productierechten *	2,90	2,71	2,73	2,74	2,52	2,68
Familiale omstandigheden / gezondheid	2,48	2,43	2,54	2,47	2,35	2,46
Beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten *	2,55	2,55	2,43	2,52	2,07	2,38

* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

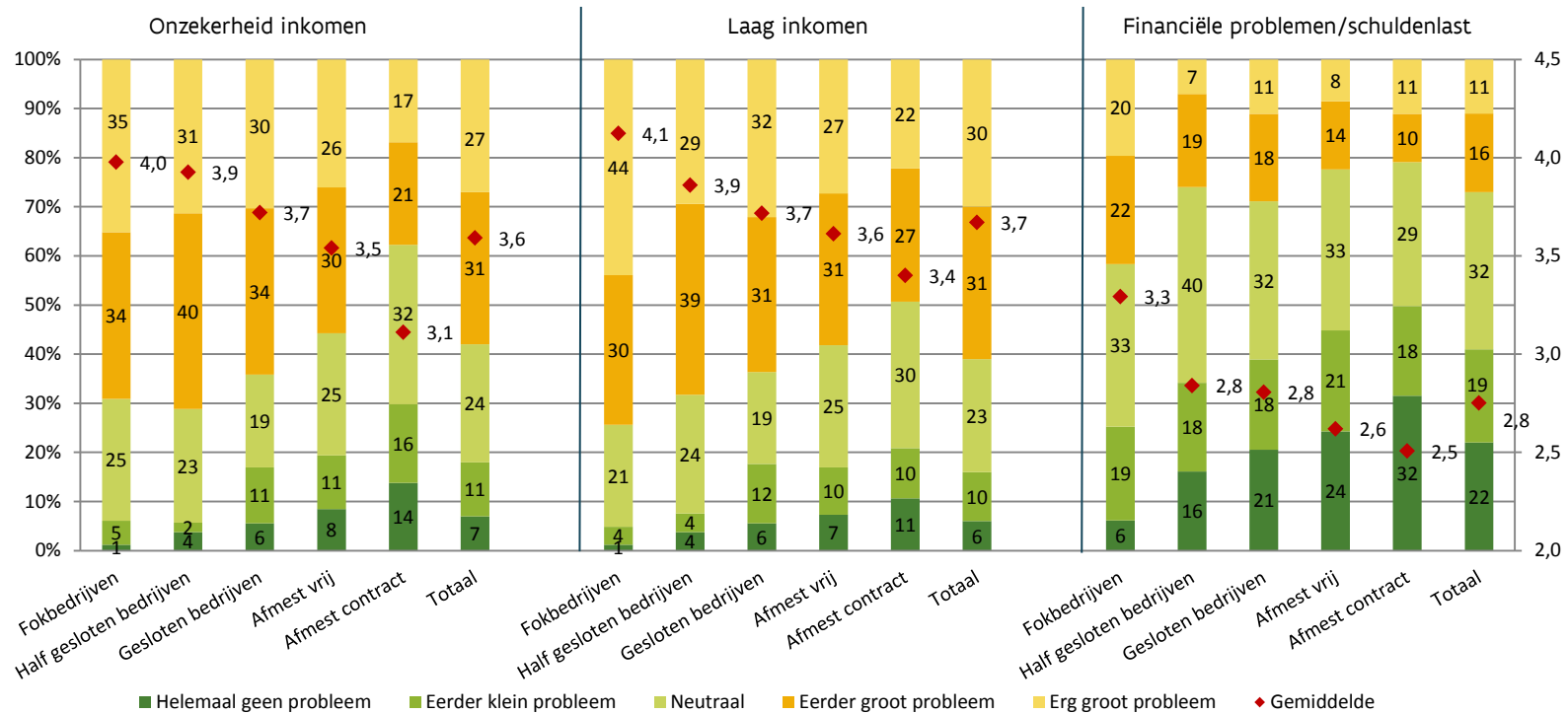
3.1.1.1 Fokbedrijven hebben het meest te lijden onder een laag en onzeker inkomen en financiële problemen/schuldenlast

Tabel 7 en Figuur 17 tonen een significant verschil naargelang het bedrijfstype voor onzekerheid inkomen, een laag inkomen en financiële problemen/schuldenlast. De problematiek is telkens het hoogst voor fokbedrijven, neemt gradueel af volgens de sortering van de types (van fok- over gesloten naar afmestbedrijven), en is het laagst voor afmestbedrijven op contract.

Algemeen scoren een laag en onzeker inkomen voor alle bedrijfstypes zeer hoog: 61% van de respondenten vindt een laag inkomen een probleem, voor een onzeker inkomen is dit 58%. De verschillen tussen de bedrijven zijn echter aanzienlijk. Fokbedrijven overtreffen de andere bedrijfstypes ruimschoots. Maar liefst 74% van de fokbedrijven signaleert dat het laag inkomen een probleem is, wat een gemiddelde score van 4,1 oplevert op een schaal van vijf. Daarnaast geeft 69% van de fokbedrijven aan dat een onzeker inkomen een probleem is. Afmestbedrijven onder contract daarentegen laten – zij het dat de problematiek ook daar nog altijd ernstig is – de laagste waarden optekenen: 49% heeft een probleem met een laag inkomen. 38% stipt een onzeker inkomen als problematisch aan terwijl dit voor 28% geen issue vormt. Het valt op dat vooral een onzeker inkomen voor de afmestbedrijven onder contract minder een probleem is dan voor de andere bedrijfstypes. Dit is een logisch gevolg van de bedrijfsstrategie om te produceren onder contract.

Eenzelfde beeld is zichtbaar wat betreft financiële problemen/schuldenlast. Financiële problemen worden door 27% van de respondenten als een probleem aanzien. Voor fokbedrijven ligt dit een stuk hoger dan bij de andere bedrijfstypes: 42% van de fokbedrijven geeft aan financiële problemen te hebben. Afmestbedrijven onder contract scoren ook hier het laagst: 21% geeft aan dat dit een probleem is en voor 50% is het geen probleem (Figuur 17).

Figuur 17. Mate waarin de onzekerheid van het inkomen, een laag inkomen en financiële problemen/schuldenlast een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf (%), aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

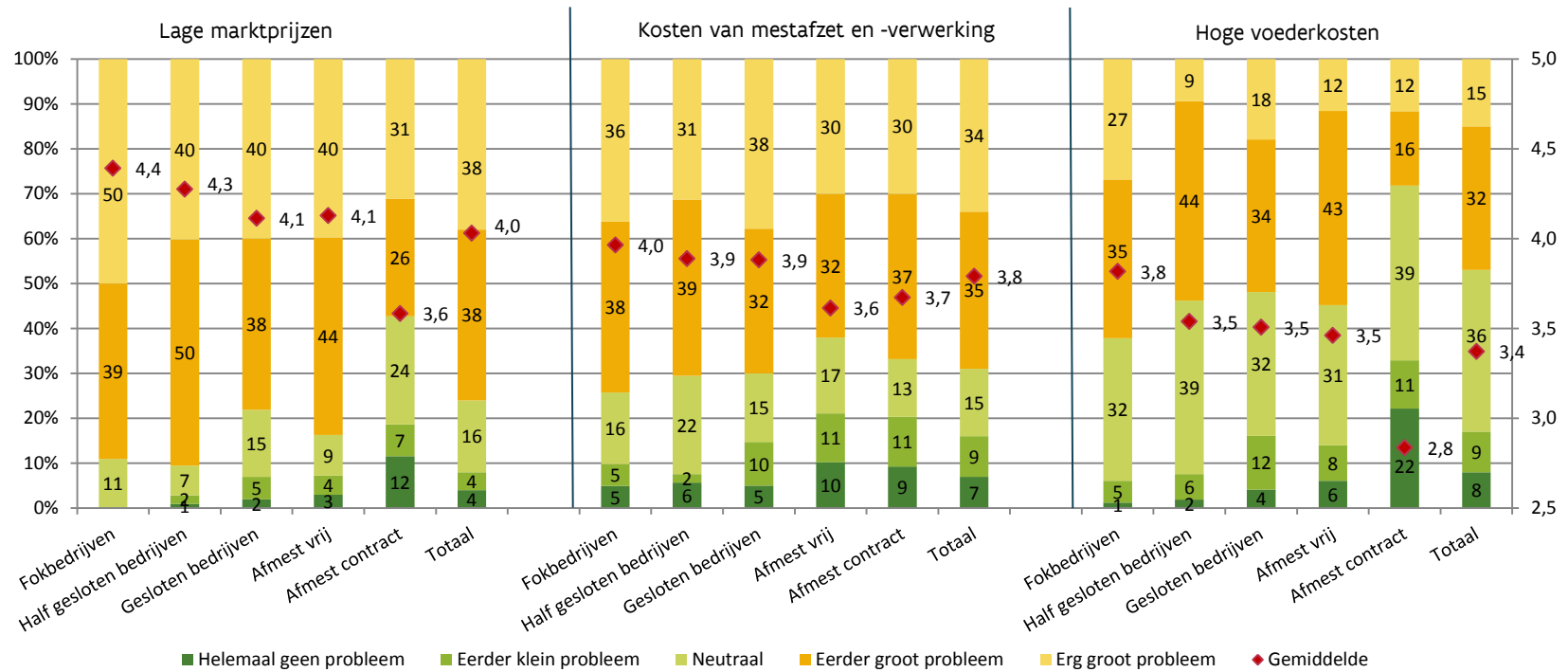
3.1.1.2 Lage marktprijzen een uitgesproken knelpunt, vooral voor fok- en halfgesloten bedrijven; hoge voederkosten vooral een issue voor fokbedrijven

Lage marktprijzen, kosten van mestafzet en –verwerking, en hoge voederkosten verschillen significant tussen de bedrijfstypes (Tabel 7 en Figuur 18). Vooral de lage marktprijzen en kosten van mestafzet en –verwerking zijn een belangrijk knelpunt voor de bedrijven: (ruim) 70% van de bedrijven noemt het een probleem. Lage marktprijzen – met stip op één als knelpunt - zijn vooral een probleem voor fok- en halfgesloten bedrijven: die tekenen maar liefst een gemiddelde score van 4,4 en 4,3 op een schaal van vijf op en ongeveer 90% vindt dit een groot probleem. Afmestbedrijven op de vrije markt en gesloten bedrijven scoren met respectievelijk 79% en 84% eveneens zeer hoog. Voor afmestbedrijven op contract vormen lage marktprijzen het minst een probleem, zij het dat dit voor 57% van de bedrijven (en met een gemiddelde score van 3,6) nog steeds een belangrijk knelpunt is. De verschillen tussen de bedrijven voor kosten van mestafzet en –verwerking zijn eveneens significant maar minder groot. Voor fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven ligt dit iets hoger dan voor afmestbedrijven (Figuur 18).

Hoge voederkosten scoren lager als knelpunt dan lage marktprijzen en kosten voor mestafzet en –verwerking: 47% van de respondenten signaleert het als een knelpunt. Echter, de afmestbedrijven op contract halen het gemiddelde naar beneden: 39% is neutraal en 34% vindt dit geen probleem. Hoge voederkosten zijn vooral voor fokbedrijven een groot probleem: 62% vindt dit een groot probleem waarvan 27% een zeer groot probleem en de gemiddelde score bedraagt 3,8 (Figuur 18). Zo zijn ook de hoge voederkosten geen ondergeschoven kindje wat de knelpunten betreft.

De crisis in de varkenshouderij was in het bijzonder voor fokbedrijven en halfgesloten bedrijven ernstig als gevolg van de zeer lage biggenprijzen in vooral 2015 en het voorjaar van 2016. Daarnaast is het aandeel jonge landbouwers groter voor fokbedrijven en leidde de verplichte groepshuisvesting voor zeugen voor een aantal bedrijven eveneens tot een hogere investeringslast. Het is daarom niet verwonderlijk dat fokbedrijven het hoogst scoren voor lage marktprijzen, een laag en onzeker inkomen, en financiële problemen/schuldenlast.

Figuur 18. Mate waarin de lage marktprijzen, kosten van mestafzet en -verwerking en hoge voederkosten een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.1.1.3 Fokbedrijven en – in iets mindere mate – half en gesloten bedrijven hebben de meeste problemen met overheidsbeleid, afmestbedrijven –vooral die onder contract - het minst

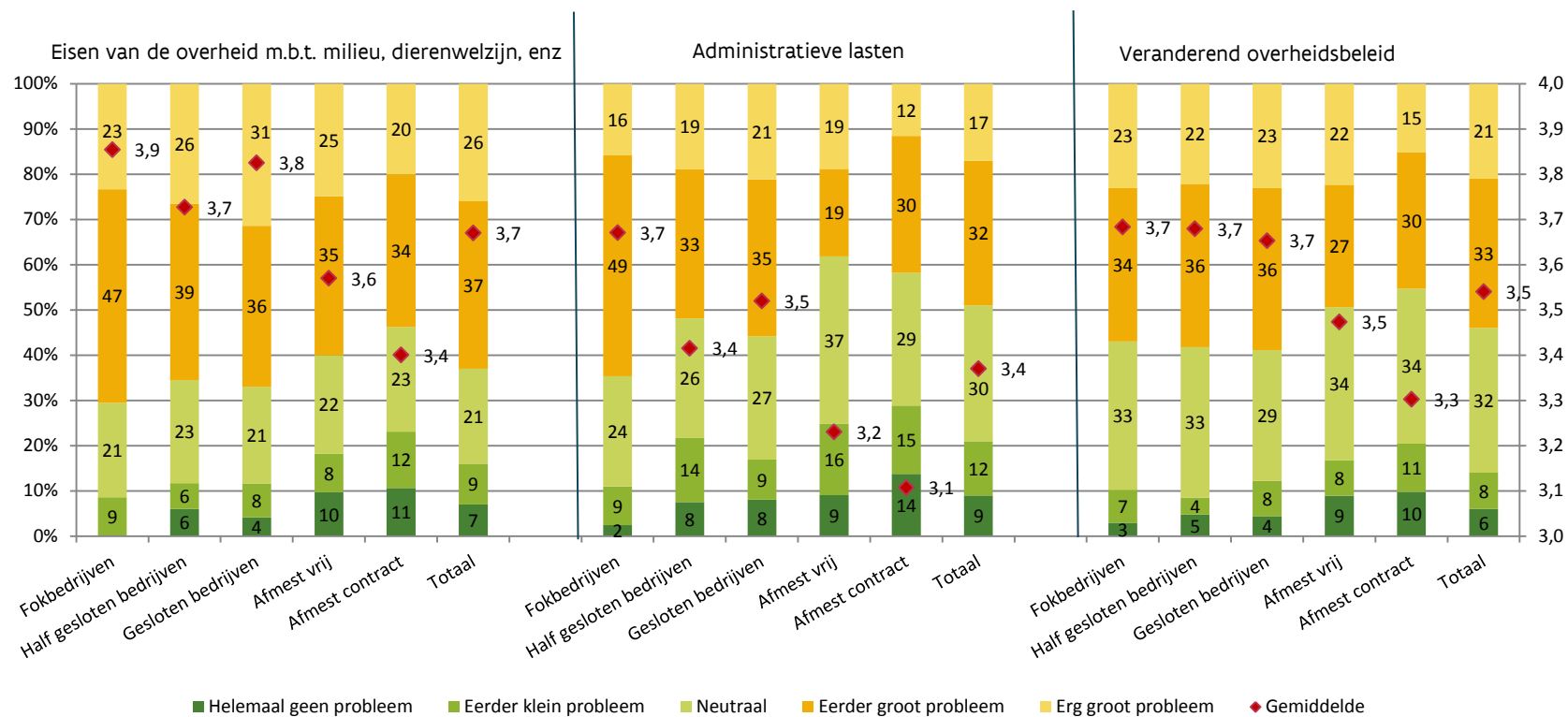
Naast een aantal economische knelpunten stippen een groot aantal varkenshouders de eisen van de overheid m.b.t. milieu, dierenwelzijn enz. (63%), de administratieve lasten (49%) en een veranderend overheidsbeleid (54%) als een belangrijk knelpunt aan (Tabel 7 en Figuur 19). Bij alle drie zijn er significante verschillen tussen de bedrijfstypes. Steeds ervaren de afmestbedrijven, en dan vooral die onder contract, dit het minst als een probleem. Fok, gesloten en halfgesloten bedrijven daarentegen scoren hoger.

De eisen van de overheid m.b.t. milieu, dierenwelzijn enz. zijn een belangrijk knelpunt voor fok- en gesloten bedrijven: 70% van de fok- en 67% van de gesloten bedrijven vindt het een probleem. De gemiddelde scores liggen met respectievelijk 3,9 en 3,8 hoog. Het verschil met de afmestbedrijven op contract is groot: een aanzienlijk kleiner aandeel (54%) ziet het als een issue (Figuur 19).

Voor de administratieve lasten is er vooral een verschil tussen enerzijds de afmestbedrijven en anderzijds de fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven. Vooral de fokbedrijven kampen met administratieve lasten: 65% noemt dit een probleem. Dit speelt minder bij de afmestbedrijven waar 42% van de bedrijven op contract en 38% van de bedrijven niet onder contract dit een probleem noemen.

De verschillen tussen de bedrijfstypes wat betreft het veranderend overheidsbeleid zijn minder groot, maar wel significant. De afmestbedrijven, vooral diegenen op contract, scoren hier een stuk lager dan de andere bedrijfstypes. Van de afmestbedrijven op contract heeft 45% moeite met het veranderend overheidsbeleid.

Figuur 19. Mate waarin de eisen van de overheid m.b.t. milieu, dierenwelzijn e.d., administratieve lasten en een veranderend overheidsbeleid een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.1.1.4 Hoge werkdruk, loonkosten, en beschikbaarheid externe werkkrachten spelen meer op voor fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven

De knelpunten m.b.t. arbeid zoals hoge werkdruk, hoge loonkost en beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten scoren, algemeen, minder hoog. Toch zijn er ook hier significante verschillen tussen de bedrijfstypes (Tabel 7 en Figuur 20).

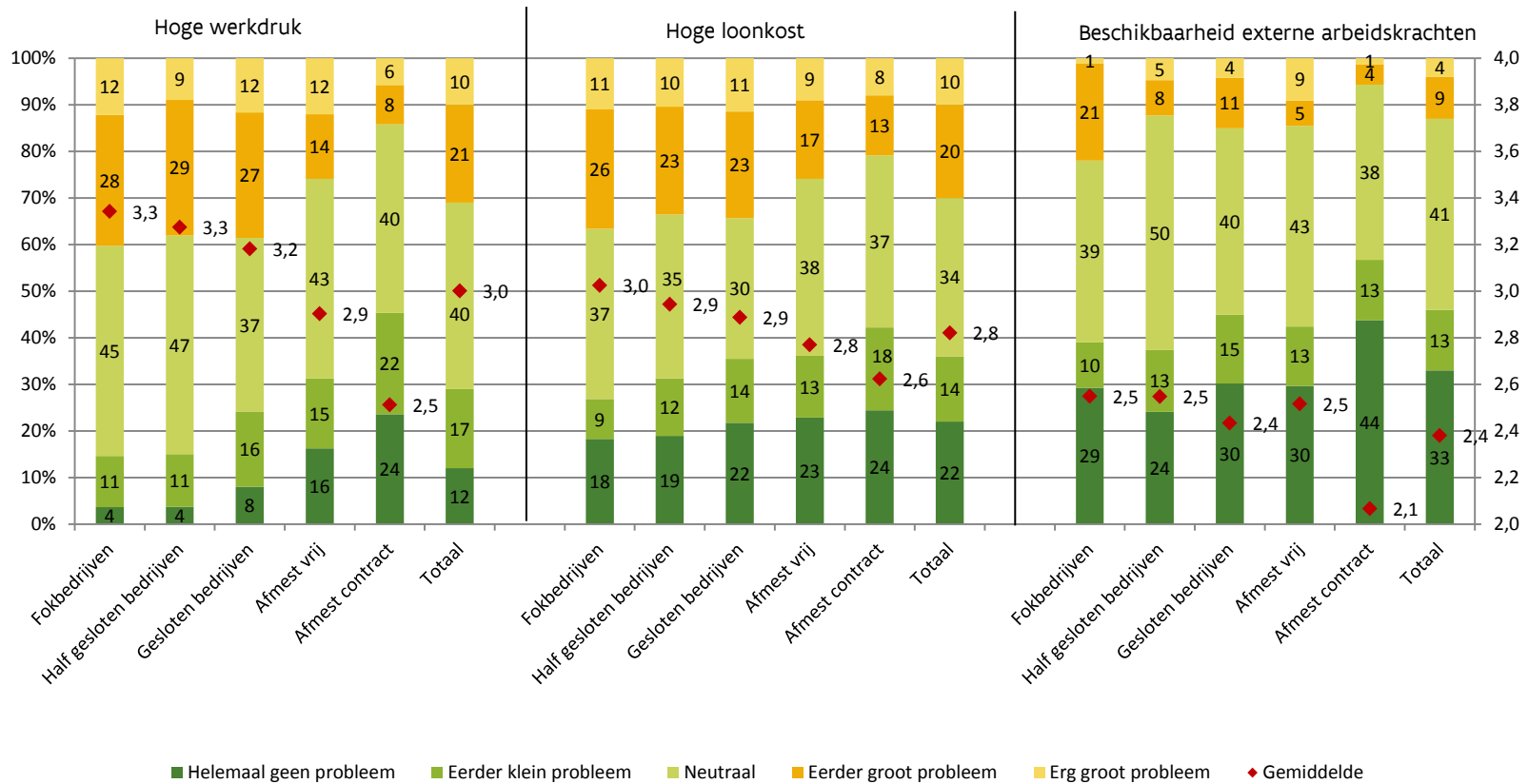
De hoge werkdruk is meer een probleem voor fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven: ongeveer 40% duidt dit als een probleem. Voor de afmestbedrijven - en dan vooral die onder contract- vormt dit minder een aandachtspunt: 40% van de bedrijven onder contract antwoordt neutraal en 46% geeft aan dit geen probleem te vinden.

Hetzelfde beeld – zij het minder uitgesproken - toont zich bij de hoge loonkosten. Van de fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven scoort ongeveer 35% de hoge loonkost als een probleem. Tegenover 26% van de afmestbedrijven die produceren voor de vrije markt en 21% van de afmestbedrijven onder contract.

De beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten is slechts voor een kleine groep (13%) een probleem. Binnen de bedrijfstypes speelt dit het minst voor de afmestbedrijven op contract (6%) en het meest voor de fokbedrijven (22%).

Het zijn dus vooral de fokbedrijven die te kampen hebben met problemen gerelateerd aan arbeidsaspecten. De verschillen met halfgesloten en gesloten bedrijven zijn echter niet groot.

Figuur 20. Mate waarin de hoge werkdruk, hoge loonkosten, en de beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Het probleem van een hoge loonkost of een beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten kan zich enkel stellen voor bedrijven die beroep doen op externe arbeid. Daarom is in een aanvullende analyse nagegaan hoe de respondenten die externe arbeid inzetten die knelpunten ervaren. Kader 7 toont hiervan de resultaten.

Kader 7. Mate waarin respondenten die vreemde arbeid inzetten op hun bedrijf arbeidsgerelateerde knelpunten als een probleem ervaren

Tabel 8 toont aan dat de respondenten die vreemde arbeid inzetten alle drie de arbeidsgerelateerde knelpunten, gemiddeld genomen, hoger scoren dan het totaal van de respondenten (zie Tabel 7 hiervoor). Op een schaal van één tot vijf wordt de hoge werkdruk door het totaal van de bedrijven op gemiddeld 2,99 gescoord tegenover gemiddeld 3,48 voor diegenen met inzet van vreemde arbeid. Voor de hoge loonkosten is dat 2,82 en 3,43 en voor de beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten respectievelijk 2,38 en 3,02.

Enkel voor de hoge werkdruk is er een significant verschil tussen de bedrijfstypes (Tabel 8). Het gaat hier echter om een beperkt aantal bedrijven. De inzet van externe arbeid is beperkt en is het grootst voor fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven en het laagst voor afmestbedrijven en dan vooral die onder contract (zie Figuur 9 hiervoor).

Net zoals hiervoor valt op dat de afmestbedrijven onder contract een stuk minder moeite hebben met de arbeidsgerelateerde knelpunten dan de andere bedrijfstypes. Daartegenover scoren de afmestbedrijven niet onder contract hier hoog, voor hoge loonkosten en beschikbaarheid externe arbeidskrachten zelfs het hoogst. Het gaat om grotere gespecialiseerde bedrijven met gemiddeld 4.275 vleesvarkensplaatsen die een hogere arbeidsbehoefte kennen.

Tabel 8. Mate waarin arbeidsgerelateerde knelpunten een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf van de respondenten met inzet van vreemde arbeid, gemiddelde score op een vijfpuntenschaal, per bedrijfstype

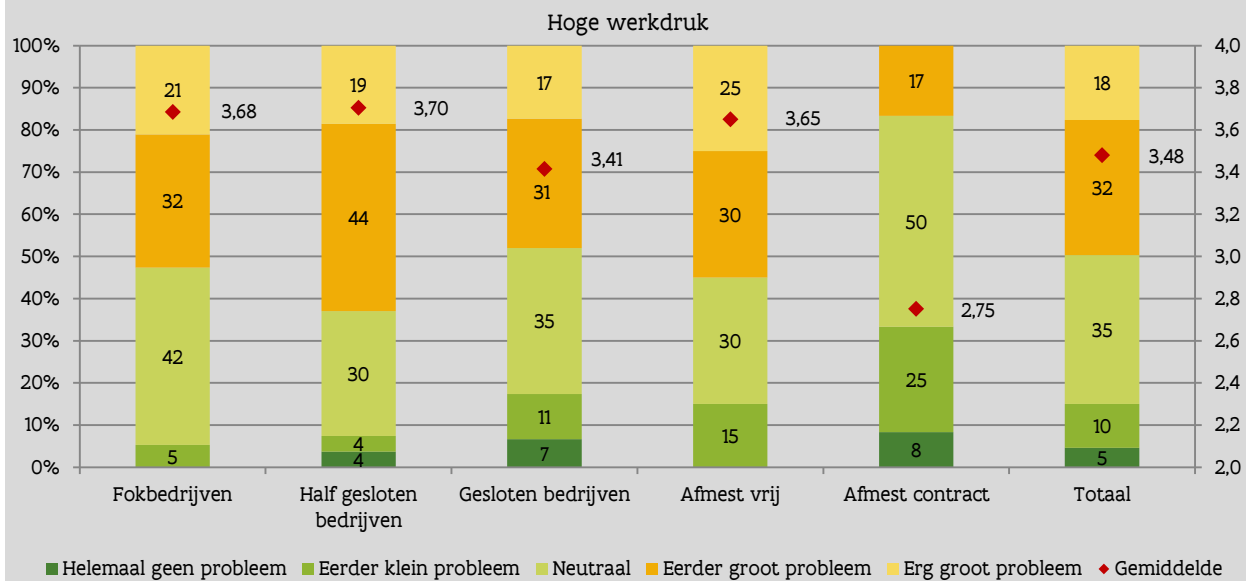
	Fokbedrijven	Halfgesloten bedrijven	Gesloten bedrijven	Afmest vrij	Afmest contract	Totaal
Hoge werkdruk *	3,68	3,70	3,41	3,65	2,75	3,48
Hoge loonkosten	3,11	3,48	3,44	3,85	3,08	3,43
Beschikbaarheid aan Externe arbeidskrachten	3,11	2,89	2,99	3,60	2,42	3,02

* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

De hoge werkdruk is het meest een probleem voor de halfgesloten bedrijven die vreemde arbeid inzetten: 63% duidt het aan als een probleem (Figuur 21). De fok- en afmestbedrijven volgen: 53% en 55% geven aan dat dit een issue is. Voor de afmestbedrijven op contract vormt de hoge werkdruk significant minder een aandachtspunt: 50% antwoordt neutraal en 33% geeft aan dit geen probleem te vinden (Figuur 21).

Figuur 21. Mate waarin de hoge werkdruk een probleem vormt voor de varkenstak op het bedrijf van respondenten met inzet van vreemde arbeid, aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.1.1.5 Knelpunten naargelang al of niet specialisatie, bedrijfstype speelt mee op de achtergrond

De resultaten hiervoor tonen aan dat voor veel knelpunten significante verschillen voorkomen tussen de bedrijfstypes. Daarnaast zijn er significante verschillen tussen bedrijven naargelang die al of niet gespecialiseerd zijn, zij het dat die over het algemeen minder uitgesproken zijn (Tabel 9). Het valt op dat, in het algemeen, de bedrijfsleiders met een gespecialiseerd bedrijf de knelpunten hoger scoren (eerder als knelpunt zien) dan diegenen met een niet-gespecialiseerd bedrijf.

De resultaten dienen met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. In een aantal gevallen speelt namelijk het bedrijfstype op de achtergrond een rol. Hier en daar is een verschil tussen gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde bedrijven een gevolg van een verschillend aandeel van bedrijfstypes. Binnen niet-gespecialiseerde varkensbedrijven halen afmestbedrijven een aandeel van 56%, voor gesloten bedrijven is dat 27%. In het geval van gespecialiseerde bedrijven zijn de verhoudingen omgekeerd: gesloten bedrijven hebben een aandeel van 45% en afmestbedrijven 33%. En uit het vorige deel blijkt dat afmestbedrijven – vooral die onder contract- een stuk lager scoren voor een aantal problemen. Die lagere score leidt daar dan tot een lagere score voor niet-gespecialiseerde bedrijven. Het verdient daardoor de voorkeur om aanvullend de verschillen naargelang al of niet specialisatie te analyseren per bedrijfstype.

Lage marktprijzen, een onzeker inkomen, en financiële problemen verschillen significant en zijn hoger voor gespecialiseerde varkensbedrijven. Een analyse naargelang al of niet specialisatie volgens bedrijfstype levert niet of net niet significante verschillen op. In tegenstelling tot het totaal van de bedrijven scoren niet-gespecialiseerde fokbedrijven hoger voor een laag en onzeker inkomen, lage marktprijzen en financiële problemen dan gespecialiseerde. De verschillen zijn echter niet significant. Voor afmestbedrijven – vooral die onder contract – zijn de verschillen niet of net niet significant. Hier zijn het – anders dan bij de fokbedrijven – de gespecialiseerde bedrijven die hoger noteren.

“Verouderde stallen” en “Het bedrijf is te klein om leefbaar te zijn” zien diegenen met een niet-gespecialiseerd bedrijf eerder als knelpunt dan diegenen met een gespecialiseerd varkensbedrijf. Voor de stelling “Het bedrijf is te klein om leefbaar te zijn”, speelt het bedrijfstype eveneens een rol. Voor fok- en gesloten bedrijven zijn het eveneens de niet-gespecialiseerde bedrijven die dit meer als een probleem signaleren. Daarentegen voor de afmestbedrijven op contract scoren de gespecialiseerde bedrijven hoger dan de niet-gespecialiseerde.

De kosten van mestafzet en –verwerking zijn een veel groter knelpunt bij gespecialiseerde varkensbedrijven dan bij niet-gespecialiseerde bedrijven. Vooral voor de afmestbedrijven die produceren voor de vrije markt, en de fokbedrijven is dit duidelijk. Het feit dat de gespecialiseerde bedrijven een kleiner areaal bewerken en dus minder mest zelf af kunnen zetten dan hun niet-gespecialiseerde evenknie zal hier een rol in spelen (Tabel 2).

Ook voor de knelpunten met betrekking tot arbeid valt op dat er een verschil is in score tussen de gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde bedrijven: deze zaken vormen eerder een probleem voor de gespecialiseerde bedrijven. Het bedrijfstype speelt hier minder een rol.

Tabel 9. Mate waarin zaken een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf (gemiddelde score op een vijfpuntenschaal), volgens al of niet specialisatie

	Gespecialiseerd	Niet gespecialiseerd	Totaal
Lage marktprijzen *	4,09	3,94	4,03
Kosten van mestafzet en verwerking *	3,93	3,57	3,79
Laag inkomen	3,69	3,65	3,68
Eisen van de overheid rond milieu, dierenwelzijn, enz. *	3,74	3,55	3,66
Onzekerheid inkomen *	3,65	3,49	3,59
Veranderend overheidsbeleid *	3,61	3,43	3,54
Administratieve lasten	3,40	3,32	3,36
Hoge voederkosten *	3,44	3,26	3,36
Hoge werkdruk *	3,09	2,85	2,99
Verkrijgen van vergunningen *	2,99	2,76	2,9
Hoge loonkosten *	2,91	2,68	2,82
Verouderde stallen *	2,72	2,87	2,79
Financiële problemen / schuldenlast *	2,81	2,64	2,76
Bedrijf is te klein om leefbaar te zijn *	2,61	2,93	2,73
Geen uitbreidingsmogelijkheden	2,77	2,67	2,72
Verkrijgen van productierechten	2,74	2,62	2,68
Familiale omstandigheden / gezondheid	2,47	2,45	2,46
Beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten *	2,45	2,27	2,38

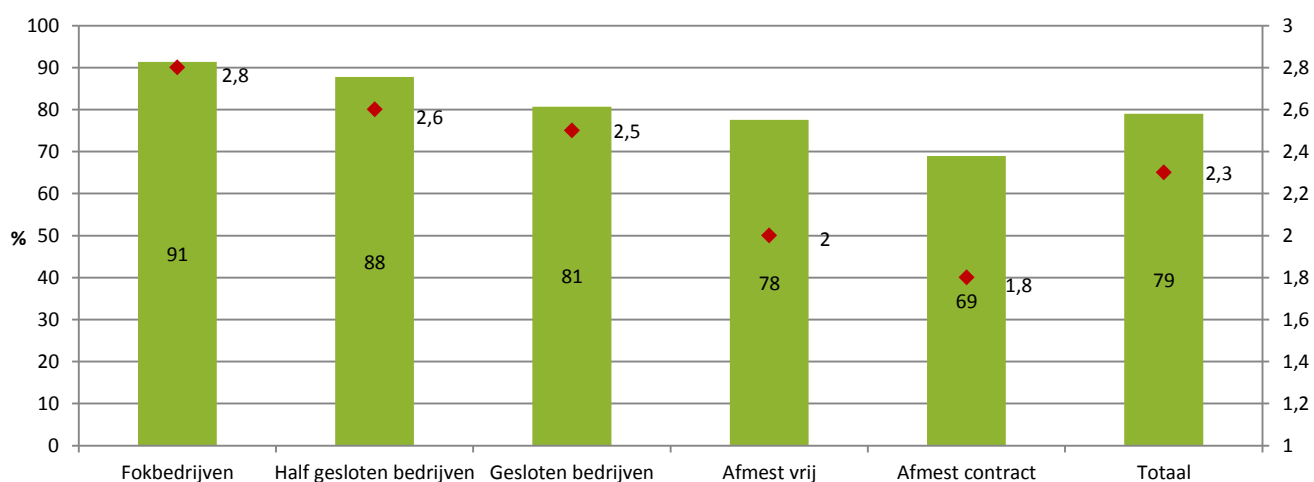
* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.1.2 Fokbedrijven namen vaakst actie en namen het grootste aantal maatregelen om aan betalingsverplichtingen te voldoen

79% van de respondenten heeft - sinds 1 januari 2014 - één of meerdere maatregelen genomen om aan zijn betalingsverplichtingen te voldoen (Figuur 22). Het aandeel van de respondenten dat acties ondernam is het hoogst voor de fokbedrijven (91% ondernam actie), neemt gradueel af volgens de sortering van de types (van fok- over gesloten naar afmestbedrijven), en is het laagst voor afmestbedrijven op contract (69% ondernam actie). Ook het gemiddeld aantal genomen maatregelen neemt gradueel af volgens de sortering van de types. De fokbedrijven zetten gemiddeld 2,8 maatregelen in om aan de betalingsverplichtingen te kunnen blijven voldoen, tegenover 1,8 maatregelen bij de afmestbedrijven op contract (Figuur 22). Beide zaken bevestigen de resultaten uit het vorige deel waar fokbedrijven het hoogst scoren op problemen zoals de onzekerheid van het inkomen, een laag inkomen, en financiële problemen / schuldenlast. En waar afmestbedrijven onder contract het laagst noteerden.

Figuur 22. Aandeel bedrijfsleiders dat maatregelen nam om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014) (%) aangevuld met het gemiddeld aantal genomen maatregelen, per bedrijfstype

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Hierna is nader bekeken of er verschillen zijn tussen de bedrijfstypes in de genomen acties om aan betalingsverplichtingen te voldoen. Figuur 23, Figuur 24 en Figuur 25 tonen de resultaten van de maatregelen volgens een cascade, gaande van algemene tot zeer bedrijfsspecifieke maatregelen. Het is duidelijk dat de impact op de privésituatie groot is: twee van de vier meest genoemde acties bevinden zich namelijk in de privé sfeer. In de eerste plaats zetten de varkenshouders een aantal algemene maatregelen in om aan betalingsverplichtingen te voldoen (Figuur 23). Een groot deel van de respondenten heeft privé- (45%) en bedrijfsspaargeld (38%) gebruikt, heeft bespaard op de privébestedingen van het gezin (35%) of heeft investeringen uitgesteld (30%).

Tussen de bedrijfstypes vallen verschillen te noteren. De fokbedrijven scoren – een paar uitzonderingen te na - algemeen hoog of het hoogst op de verschillende maatregelen. 60% van de fokbedrijven heeft privé spaargeld gebruikt om aan betalingsverplichtingen te voldoen, gevolgd door halfgesloten (53%) en gesloten bedrijven (49%). De inzet van bedrijfsspaargeld is het hoogst bij de halfgesloten (49%) en gesloten bedrijven (48%). Het besparen op privébestedingen van het gezin is een stuk hoger bij de

fokbedrijven (53%) dan bij de andere bedrijfstypes. Het uitstellen van investeringen is met een aandeel van ongeveer 35% het hoogst bij gesloten en fokbedrijven en het laagst bij de afmestbedrijven, vooral die onder contract. Die laatste groep omvat een grote groep bedrijven met bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zonder opvolging die geen investeringsplannen meer hebben.

Het valt op dat afmestbedrijven onder contract voor de maatregelen hierboven telkens een pak lager noteren. Dit doet zich tevens voor bij een aantal eerder specifieke maatregelen (Figuur 24). Behalve voor het verkrijgen van uitstel van aflossing van leningen, ligt het aandeel van de afmestbedrijven op contract lager dan bij de andere types. De fokbedrijven hebben opvallend het vaakst uitstel van betaling gekregen van toeleveranciers (33%). Voor de overige maatregelen zijn er minder verschillen tussen de types. Ongeveer 20% van de halfgesloten, fok- en gesloten bedrijven is een krediet op korte termijn aangegaan. Daarnaast kreeg ongeveer 15% van de halfgesloten en gesloten bedrijven een familiale lening of schenking. 9% van de fokbedrijven ten slotte, heeft uitstel van aflossing van een lening gekregen.

Het aantal bedrijven dat maatregelen met betrekking tot bedrijfsstrategie genomen heeft ligt een stuk lager (Figuur 25). Het valt op dat 35% van de afmestbedrijven op contract aangeeft dat ze op contract gaan produceren zijn om te voldoen aan de betalingsverplichtingen. Bedrijfsleiders met een afmestbedrijf (of een lid van het gezin) zijn ook eerder buitenshuis gaan werken dan de bedrijfsleiders/gezinsleden op de andere bedrijfstypes.

Als gekeken wordt naar de mate van specialisatie en het nemen van acties om aan betalingsverplichtingen te voldoen dan blijkt dat van de gespecialiseerde bedrijven 82% maatregelen nam om betalingsachterstanden te voorkomen, tegenover 75% van de niet-gespecialiseerde bedrijven. Hierbij zijn er verschillen tussen al of niet specialisatie gecombineerd met bedrijfstype (Tabel 10). Van de niet-gespecialiseerde fokbedrijven nam 94% maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen blijven voldoen, tegenover 90% van de gespecialiseerde fokbedrijven. De afmestbedrijven tonen een ander beeld: daar namen de gespecialiseerde afmestbedrijven vaker actie dan de niet-gespecialiseerde: 74% van de afmestbedrijven op contract ondernam actie om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen, tegenover 64% van de niet-gespecialiseerde afmestbedrijven op contract.

Tabel 10. Mate waarin maatregelen zijn genomen om aan betalingsverplichtingen te kunnen (blijven) voldoen (%), naar mate van specialisatie en bedrijfstype

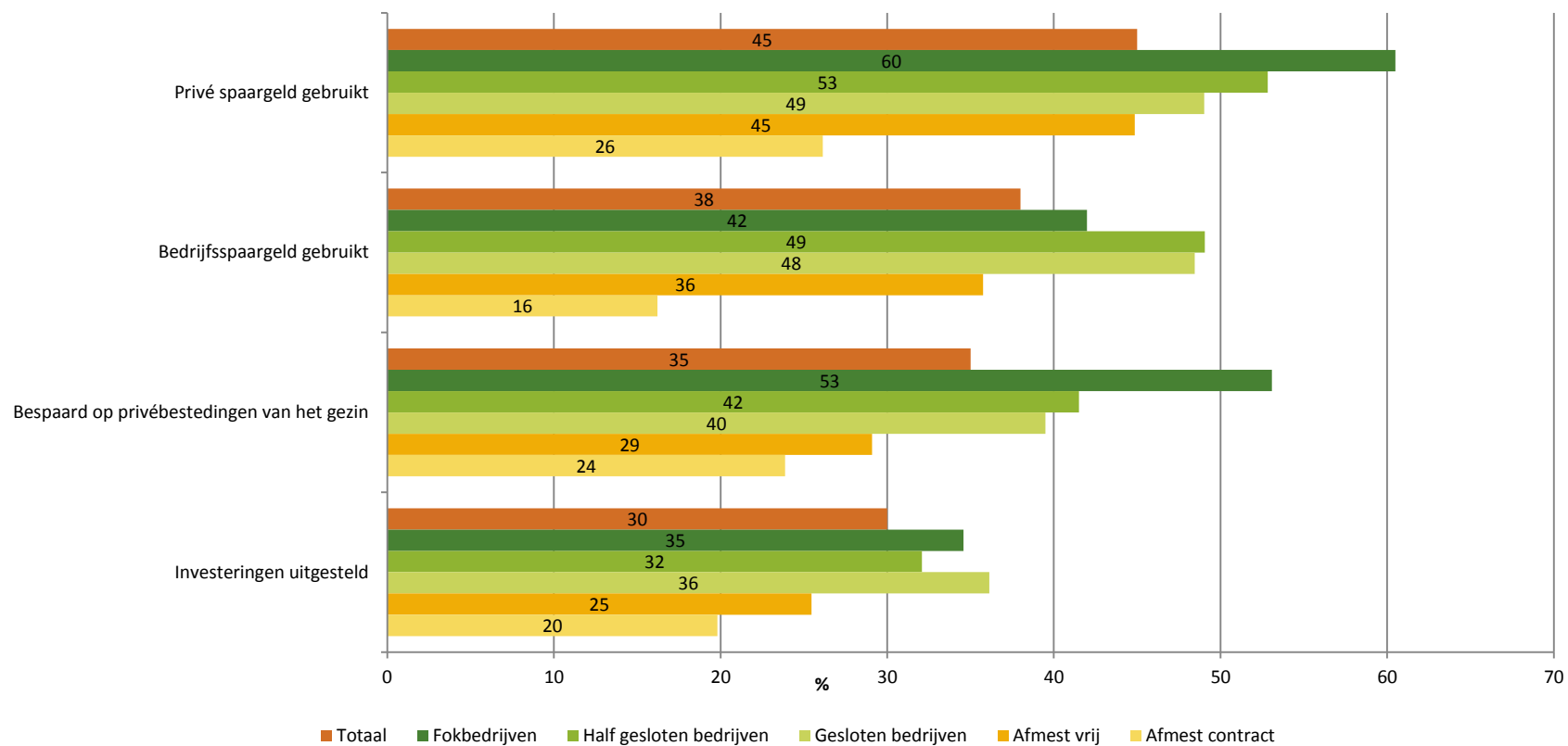
Bedrijfstypes	Gespecialiseerd	Niet-gespecialiseerd *	Totaal *
Fokbedrijven	90	94	91
Halfgesloten bedrijven	88	88	88
Gesloten bedrijven	81	79	81
Afmest vrij	80	75	78
Afmest contract	74	64	69
Totaal	82	75	79

* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

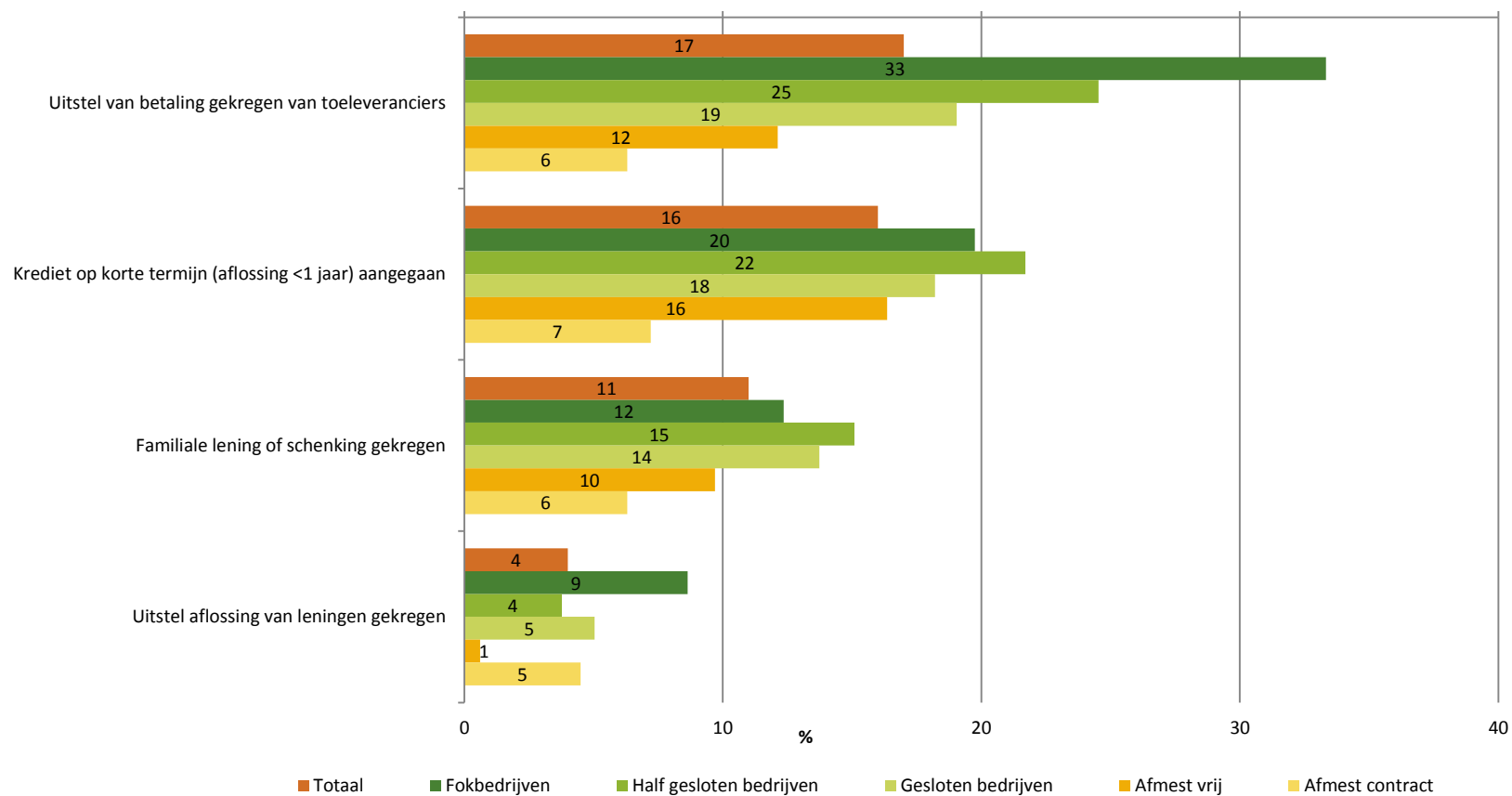
Wat de genomen acties betreft is ook, volgens al of niet specialisatie, de cascade zichtbaar. Al zijn er weinig significante verschillen tussen de gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde bedrijven. De gespecialiseerde bedrijven (vroegen en) kregen significant vaker uitstel van betaling van toeleveranciers (19% versus 13% van de niet-gespecialiseerde bedrijven). Ook zijn de gespecialiseerde bedrijven eerder een krediet op korte termijn (aflossing binnen het jaar) aangegaan bij de bank (18% versus 12% van de niet-gespecialiseerde bedrijven). De overige maatregelen tonen geen significante verschillen tussen beide groepen.

Figuur 23. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van spaargeld en investeringen, per bedrijfstype, %

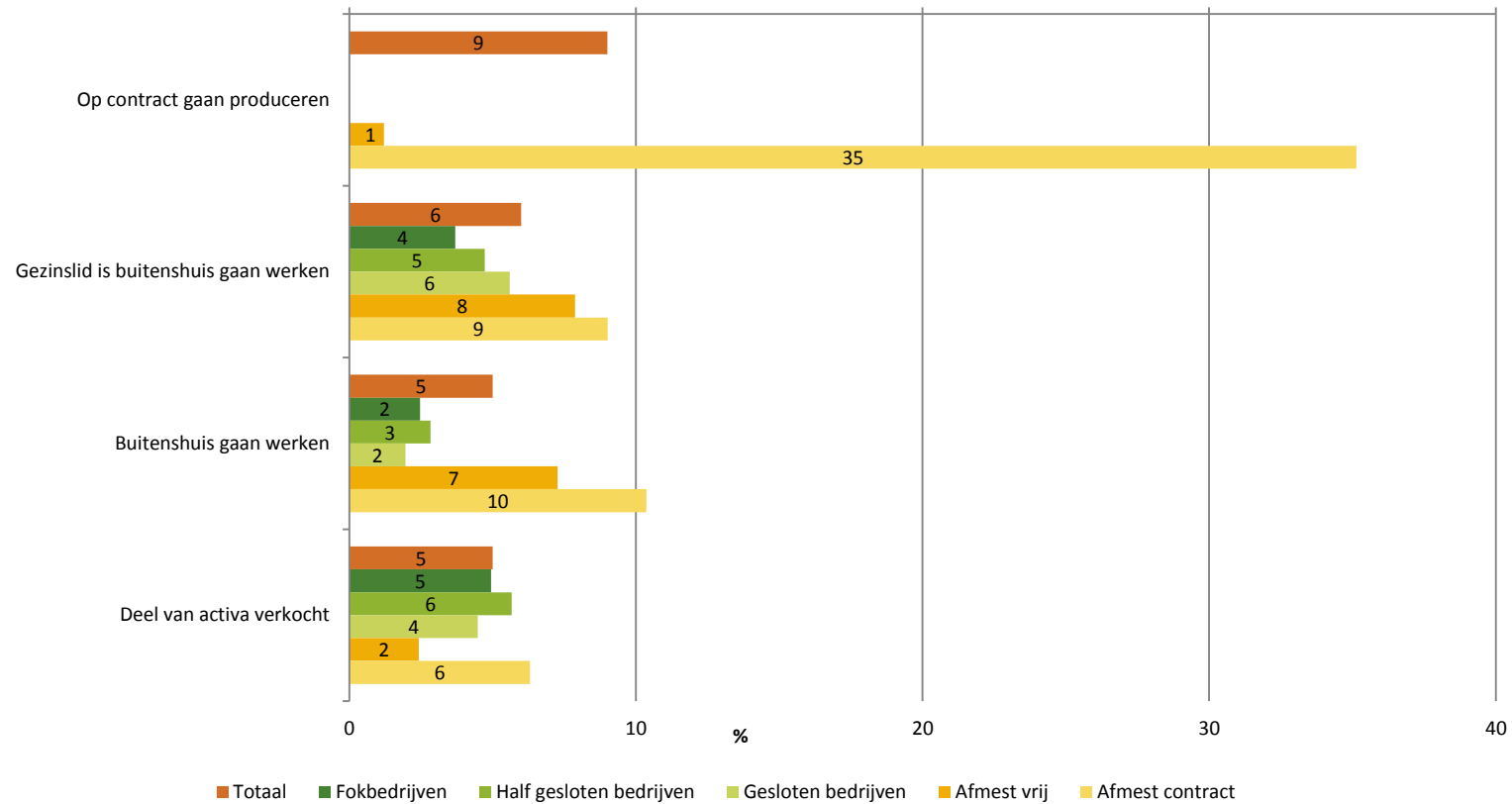
Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 24. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van eerder specifieke acties, per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 25. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van veranderingen in de bedrijfsstrategie, per bedrijfstype, %

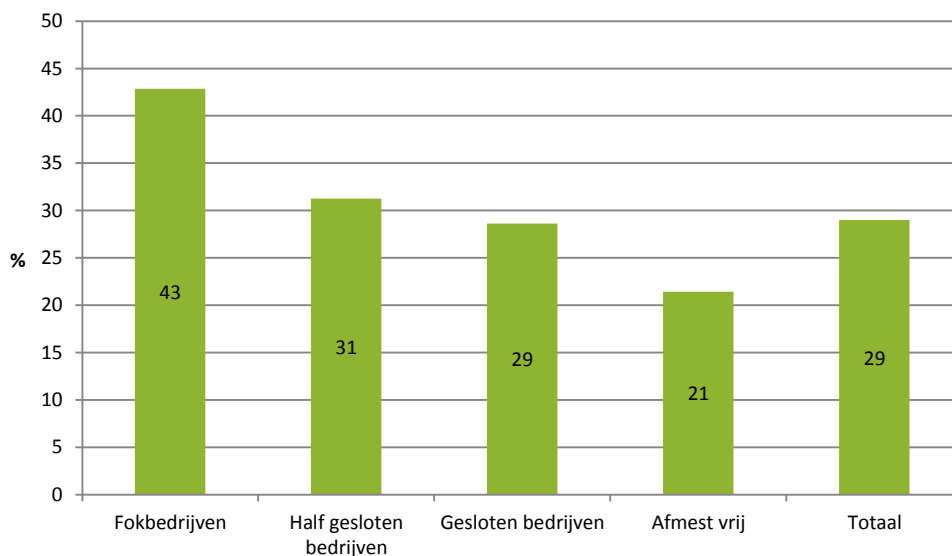
Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.1.3 Betalingsachterstand neemt af van fok-, over gesloten tot afmestbedrijven

29% van de niet-contractproducenten geeft aan een betalingsachterstand of openstaande facturen te hebben bij een veevoederfabrikant (Figuur 26). Het voorkomen van een betalingsachterstand verschilt significant tussen de bedrijfstypes. Het aandeel met een betalingsachterstand neemt af van fok, over gesloten tot afmestbedrijven. De fokbedrijven hebben met 43% opvallend vaker een betalingsachterstand dan de overige bedrijfstypes. De afmestbedrijven met 21% het minste.

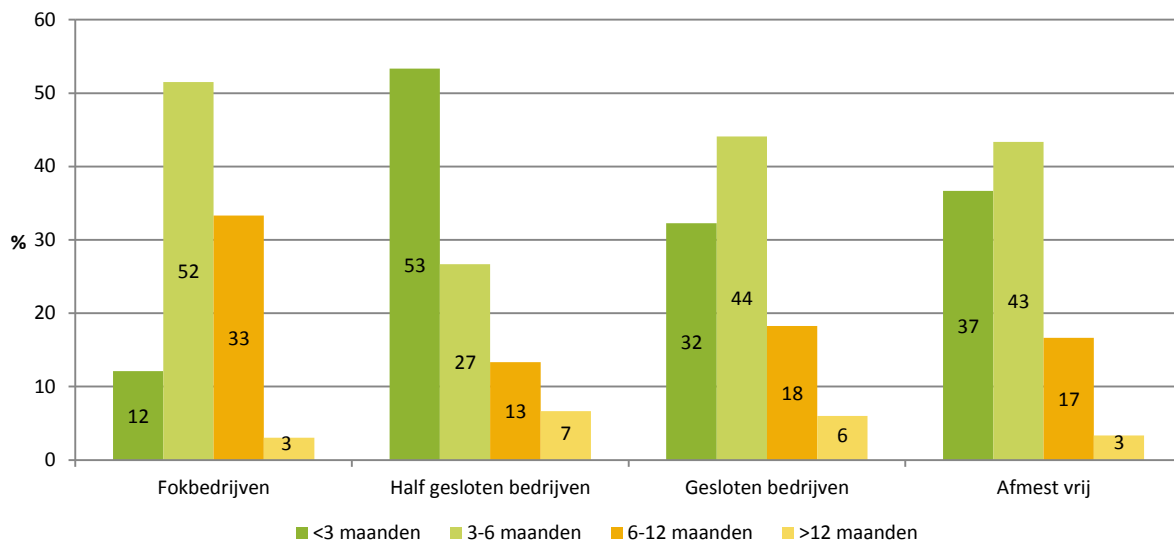
Figuur 26. Aandeel met betalingsachterstanden/openstaande facturen bij de veevoederfabrikant, per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

De achterstand bedraagt in 33% van de gevallen minder dan drie maanden. Het grootste aantal (43%) heeft een betalingsachterstand van drie tot zes maanden en 24% zelfs meer dan zes maanden (Figuur 27). Een achterstand van meer dan zes maanden is problematisch. Hoewel de duur van de betalingsachterstand niet significant verschilt tussen de bedrijfstypes valt hier en daar toch iets op te merken. De fokbedrijven hebben niet enkel het grootste aandeel met een betalingsachterstand, maar kennen ook de grootste betalingsachterstand. 52% heeft een betalingsachterstand tussen 3–6 maanden en 33% tussen 6–12 maanden, wat voor die categorieën het hoogst is. Bij de halfgesloten bedrijven is de betalingsachterstand het vaakst minder dan drie maanden (53%).

Figuur 27. Grootte van betalingsachterstanden/openstaande facturen bij de veevoederfabrikant, per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

In het voorkomen van betalingsachterstanden is geen verschil te detecteren tussen de gespecialiseerde en niet-gespecialiseerde bedrijven. Ook de duur van betalingsachterstanden verschilt niet significant tussen al dan niet gespecialiseerde bedrijven.

3.2 KENNIS EN LIDMAATSCHAP VAN DE VLAAMSE PRODUCENTEN-ORGANISATIE VARKENS (VPOV)

De enquête liep in de periode september – oktober 2016. Kort daarvoor, op 31 augustus 2016, is de Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV) - opgericht. Aan de niet contract producenten is gevraagd in welke mate ze op de hoogte zijn van het initiatief, of ze lid zijn, en of ze in de toekomst lid denken te worden van een producentenorganisatie (PO). De resultaten hierna tonen significante verschillen tussen bedrijfstypes en al of niet specialisatie van varkensbedrijven.

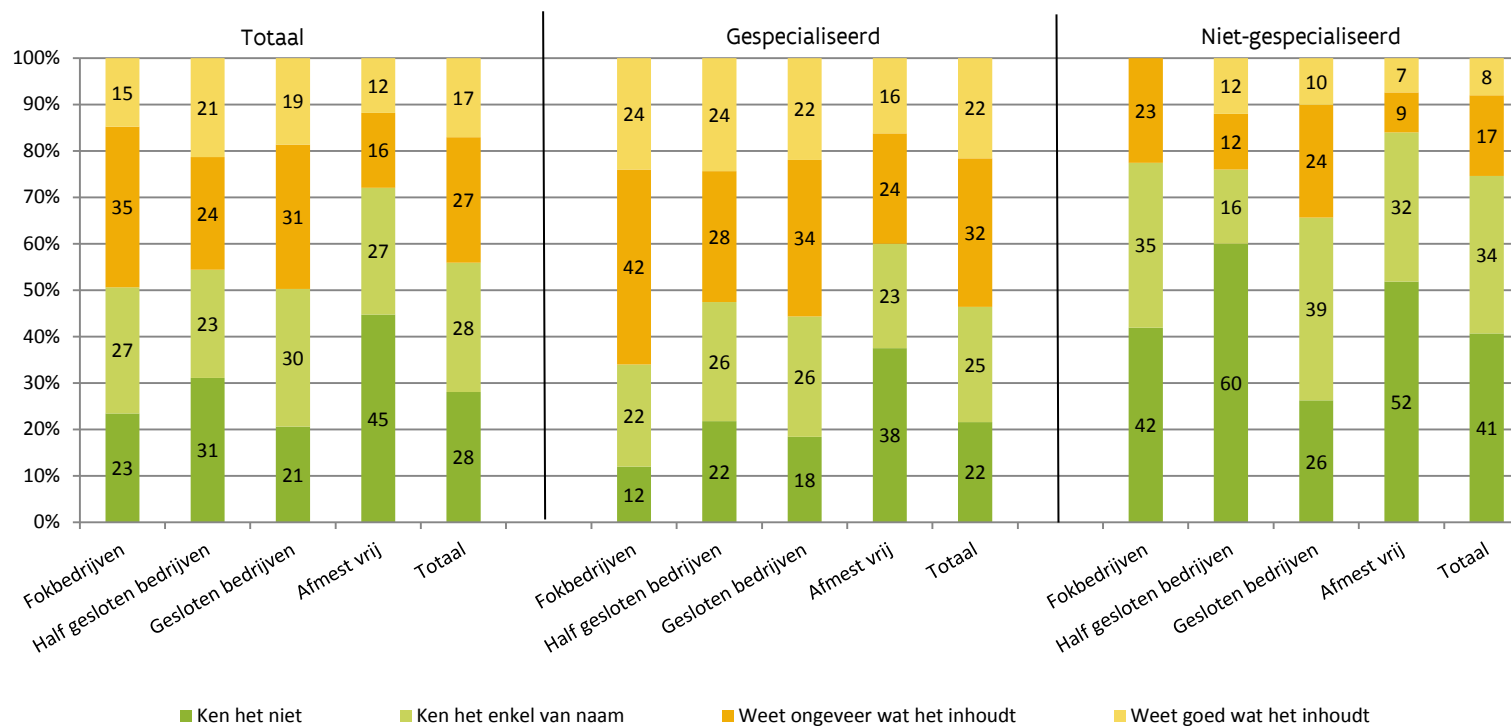
3.2.1 Gespecialiseerde (fok)bedrijven best op de hoogte van VPOV, afmestbedrijven het minst

PO's zijn een nieuw gegeven en – op het moment van de enquête - nog niet lang erkend. Dit verklaart mee de resultaten van de enquête. Slechts 17% van de niet-contractproducenten geeft aan goed te weten wat het initiatief inhoudt, en 27% weet ongeveer wat het inhoudt. 56% daarentegen kent het niet of enkel van naam (Figuur 28 – 'Totaal'). Dit maskeert echter significante verschillen tussen bedrijfstypes en al of niet specialisatie van varkensbedrijven. Fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven zijn significant beter op de hoogte van wat de VPOV inhoudt dan de afmestbedrijven: 45–50% weet ongeveer of goed wat het inhoudt tegenover slechts 28% van de afmestbedrijven.

Daarnaast is er een sterke impact van al of niet specialisatie (Figuur 28 – 'Gespecialiseerd' t.o.v. 'Niet gespecialiseerd'). Gespecialiseerde varkensbedrijven zijn duidelijk beter op de hoogte van VPOV. 54% van de gespecialiseerde bedrijven weet ongeveer of goed wat de VPOV inhoudt, tegenover slechts 25% van de niet-gespecialiseerde bedrijven. Daarbij scoren alle gespecialiseerde bedrijfstypes een pak hoger dan hun niet-gespecialiseerde evenknie.

Binnen de gespecialiseerde varkensbedrijven zijn vooral de fokbedrijven op de hoogte: 24% weet goed wat het inhoudt en 42% weet ongeveer wat het inhoudt (Figuur 28 – 'Gespecialiseerd'). Binnen de niet-gespecialiseerde varkensbedrijven halen de gesloten bedrijven de hoogste score: 10% weet goed wat het inhoudt en 24% weet ongeveer wat de VPOV inhoudt (Figuur 28 – 'Niet gespecialiseerd'). Afmestbedrijven bengelen telkens onderaan en zijn duidelijk significant minder op de hoogte.

Figuur 28. Mate dat niet-contractproducenten op de hoogte zijn van het initiatief 'Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV)' volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

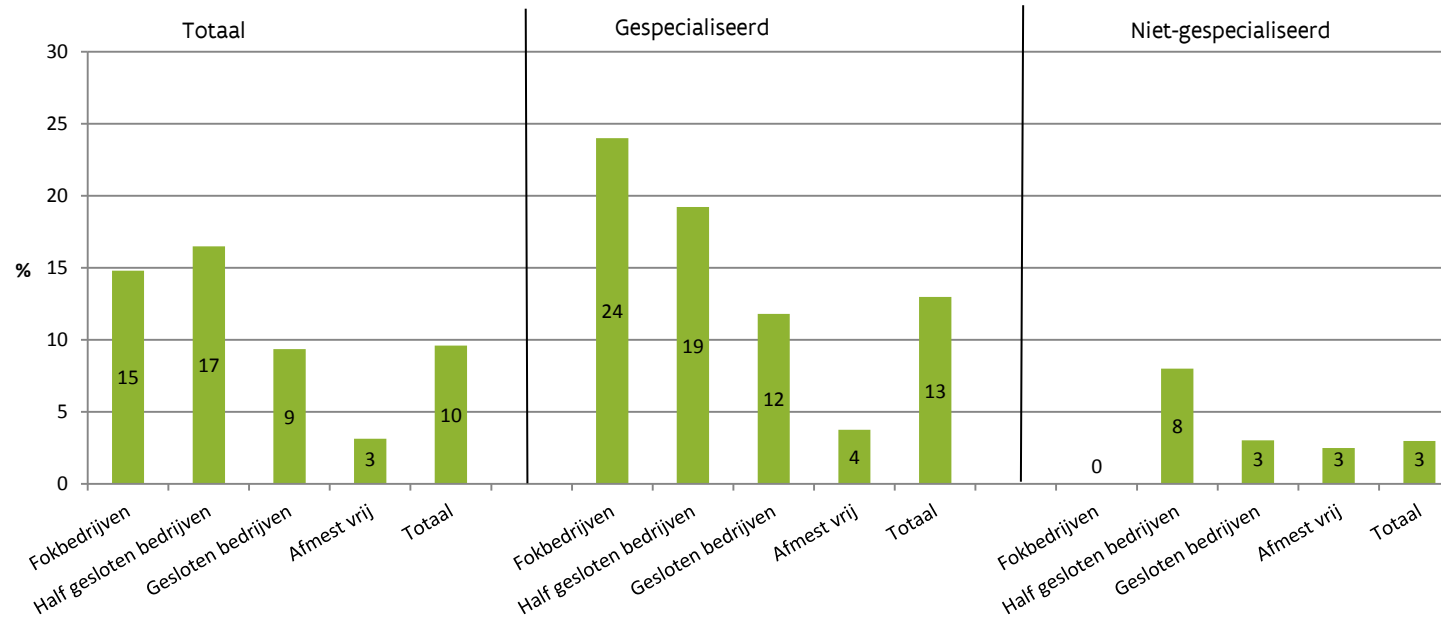
3.2.2 Gespecialiseerde bedrijven vaker lid van VPOV dan niet-gespecialiseerde, fok- en halfgesloten bedrijven grootste aandeel dat lid is

10% geeft - op het moment van afname van de enquête - aan lid te zijn van de VPOV (Figuur 29 – 'Totaal'). Dit eerder lage aantal ligt in lijn met de dan nog beperkte bekendheid van het initiatief en het feit dat de VPOV nog niet lang erkend was ten tijde van afname van de enquête.

Het aandeel dat lid is van VPOV verschilt significant volgens bedrijfstype. Het is het hoogst op fok- en halfgesloten bedrijven waar 15% en 17% lid is, en het laagst voor afmestbedrijven waar slechts 3% lid is (Figuur 29 – 'Totaal'). Het verschil naargelang bedrijfstype is echter enkel significant voor de gespecialiseerde varkensbedrijven (Figuur 29 – 'Gespecialiseerd'). Het aandeel dat lid is neemt voor gespecialiseerde bedrijven af van fok, over gesloten tot afmestbedrijven: 24% van de fokbedrijven is lid tegenover slechts 4% van de afmestbedrijven. Bij de niet-gespecialiseerde varkensbedrijven zijn de verschillen tussen de bedrijfstypes niet significant.

De percentages van de niet-gespecialiseerde bedrijven zijn trouwens algemeen laag. De impact van al of niet specialisatie op het aandeel dat lid is van VPOV is duidelijk groot en significant (Figuur 29 – 'Gespecialiseerd' t.o.v. 'Niet-gespecialiseerd'). Vooral gespecialiseerde varkensbedrijven zijn lid: 13% is lid tegenover slechts 3% van de niet-gespecialiseerde bedrijven. Vooral voor fok, halfgesloten en gesloten bedrijven, is het verschil groot, voor afmestbedrijven is het nagenoeg gelijk.

Figuur 29. Aandeel respondenten dat lid is van de Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV), naar bedrijfstype en al of niet specialisatie, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

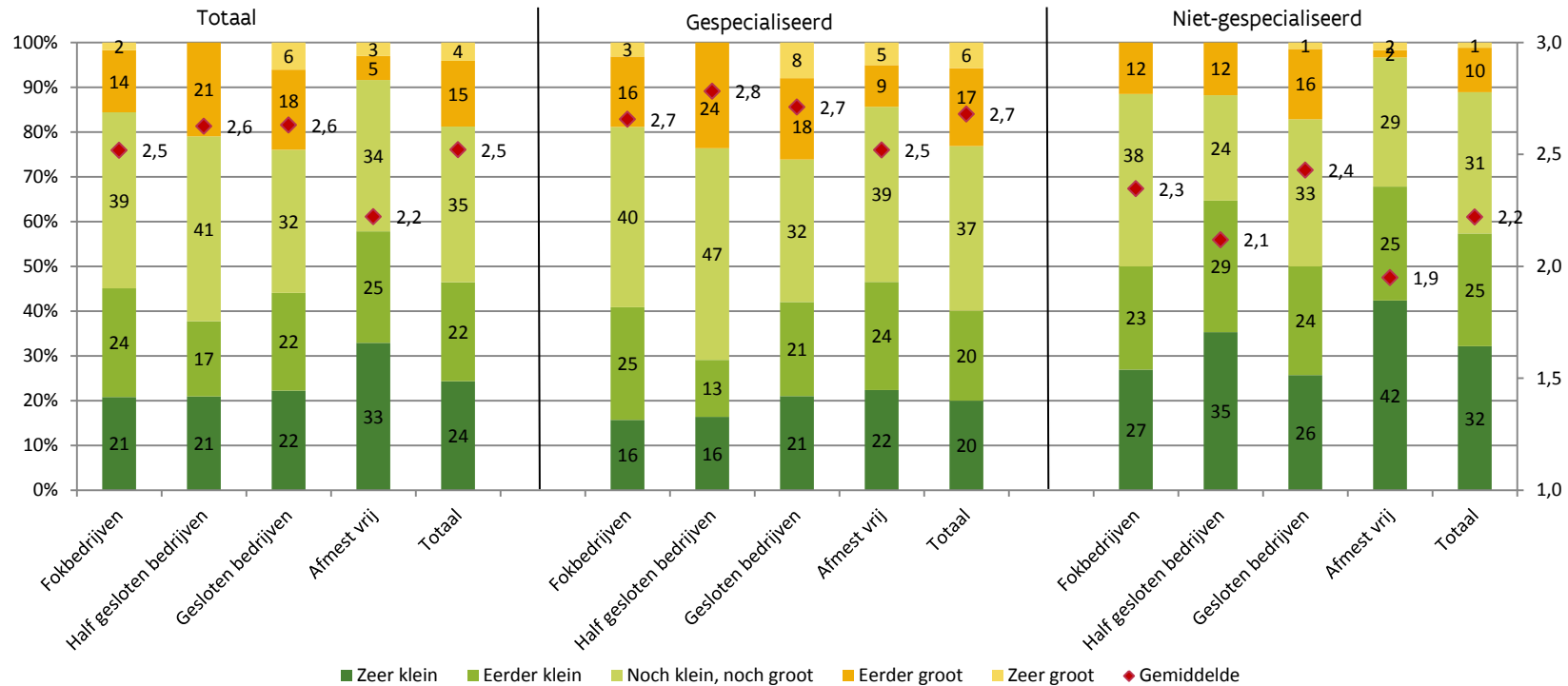
3.2.3 Gespecialiseerde bedrijven schatten de kans op toekomstig lidmaatschap van een PO groter in dan niet-gespecialiseerde, afmestbedrijven scoren lager

Slechts 19% schat de kans dat ze in de (nabije) toekomst lid worden van een producentenorganisatie in de varkenshouderij in als eerder groot tot zeer groot. 35% is afwachtend en het grootste aantal (46%) acht de kans daartoe eerder klein tot zeer klein (Figuur 30 – 'Totaal').

De impact van bedrijfstype op de kans dat respondenten de komende vijf jaar lid worden van een PO is significant. Fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven scoren hoger dan afmestbedrijven. Indien in meer detail de impact van bedrijfstype naargelang al of niet specialisatie geanalyseerd wordt, blijkt dat voor gespecialiseerde varkensbedrijven de verschillen tussen de bedrijfstypes klein zijn en niet significant. Voor niet-gespecialiseerde bedrijven zijn de verschillen groter maar net niet significant.

Daarnaast is er een impact van al of niet specialisatie (Figuur 30 – 'Gespecialiseerd' t.o.v. 'Niet-gespecialiseerd'). De kans is hoger dat gespecialiseerde bedrijven in de toekomst lid worden: 23% acht de kans eerder groot of zeer groot (gemiddelde score van 2,7) tegenover 11% van de niet-gespecialiseerde bedrijven (gemiddelde score van 2,2). Indien per bedrijfstype het verschil tussen al of niet specialisatie geanalyseerd wordt, is dat algemeen hoger voor de gespecialiseerde bedrijven. De verschillen zijn echter klein of net niet significant.

Figuur 30. Kans dat niet-contractproducenten binnen de komende vijf jaar lid worden van een producentenorganisatie in de varkenshouderij aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), naar bedrijfstype en mate van specialisatie, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.3 STELLINGEN BEDRIJF EN SECTOR

De varkenshouders zijn in de enquête een aantal stellingen voorgelegd over hun bedrijf en de sector. Die stellingen zijn opgedeeld in een aantal thema's: toekomstperspectief, contractproductie, financiering, samenwerking en afzet, rendabiliteit en marktinformatie en differentiatie. Hierna wordt nagegaan hoe de verschillende bedrijfstypes tegen die stellingen aankijken en naar voor gebracht waar er verschillen zijn. De klemtoon in de resultaten ligt op de belangrijkste stellingen en die stellingen waarbij er duidelijke verschillen zijn tussen de groepen.

3.3.1 Afmestbedrijven op contract meest somber over de toekomst van het bedrijf en de varkenshouderij

Het vertrouwen in de toekomst varieert (Tabel 11 en Figuur 31). De grootste groep antwoordt neutraal, en de negatieve reacties overheersen licht de positieve. De verschillen naargelang bedrijfstype zijn belangrijk. De afmestbedrijven – vooral die onder contract – zijn het meest negatief: 41% ziet de toekomst van het eigen bedrijf somber in en 44% heeft geen vertrouwen in de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij. De andere bedrijfstypes zijn positiever, zij het dat net als voor het totaal van de bedrijven de negatieve groep telkens licht de bovenhand haalt. Uitzondering zijn de halfgesloten bedrijven waar de groep die niet somber is over de toekomst van het eigen bedrijf iets groter is dan degene die het zwart inzien (33% tegenover 27%).

55% van de respondenten vindt dat onrendabele bedrijven de sector moeten verlaten. Hier is duidelijk een verschil van mening tussen de afmestbedrijven op de vrije markt en diegenen op contract: de afmestbedrijven op de vrije markt gaan met 63% het meest akkoord en de contractproducenten met 45% het minst. De fokbedrijven zitten dicht tegen de contractproducenten aan: 48% is van oordeel dat onrendabele bedrijven de sector beter kunnen verlaten. Voor de stelling dat een daling van de varkensstapel in Vlaanderen nodig is zijn geen significante verschillen op te merken tussen de bedrijfstypes.

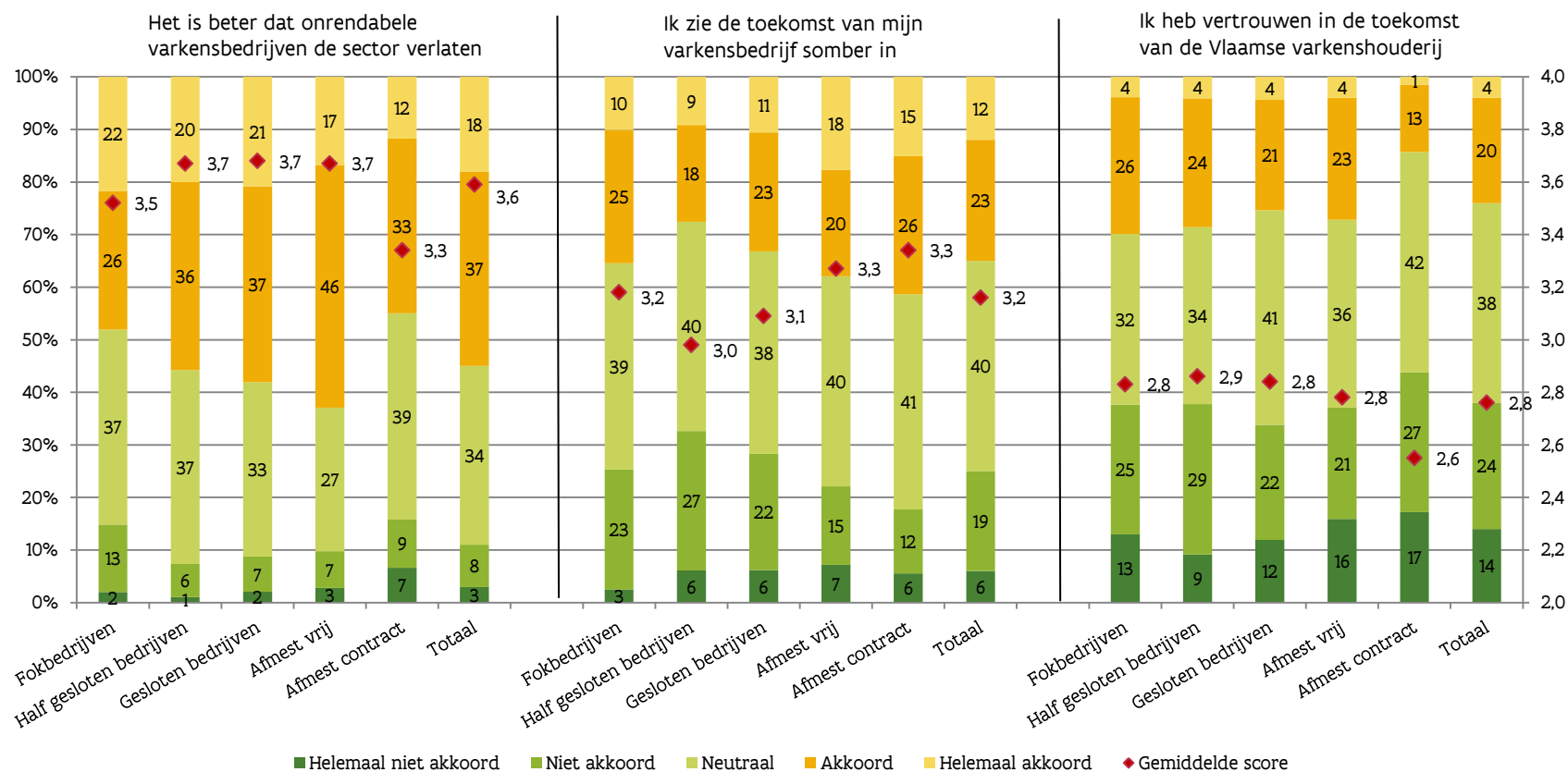
Tabel 11. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. het toekomstperspectief, per bedrijfstype

	Fokbedrijven	Halfgesloten bedrijven	Gesloten bedrijven	Afmest vrij	Afmest contract	Totaal
Het is beter dat onrendabele varkensbedrijven de sector verlaten *	3,52	3,67	3,68	3,67	3,34	3,59
Een daling van de varkensstapel in Vlaanderen is nodig	3,39	3,27	3,42	3,31	3,34	3,36
Ik zie de toekomst van mijn varkensbedrijf somber in *	3,18	2,98	3,09	3,27	3,34	3,16
Ik heb vertrouwen in de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij *	2,83	2,86	2,84	2,78	2,55	2,76

* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 31. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. het toekomstperspectief aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.3.2 Discrepantie over contractproductie: contractproducenten eerder positief, de rest negatief

Contractproductie is een taboe (Tabel 12 en Figuur 32). Meer dan de helft van de respondenten vindt dat contractproductie niet goed is voor de Vlaamse varkenssector. Respondenten reageren verder verdeeld op de vraag of produceren onder contract meer zekerheid biedt. En 58% stopt nog liever met varkens te houden dan op contract te moeten produceren. De verschillen naargelang bedrijfstype zijn echter significant en tonen een discrepantie aan tussen contract en niet-contractproducenten (Figuur 32).

Afmestbedrijven op contract zijn positief over contractproductie en zien voordelen. Fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven daarentegen zijn negatief. Afmestbedrijven die produceren voor de vrije markt antwoorden iets genuanceerder, maar bevinden zich dichterbij de fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven dan bij de afmestbedrijven onder contract. 67% van de gesloten en halfgesloten en 65% van de fokbedrijven vindt dat contractproductie niet goed is voor de varkenssector in Vlaanderen. Van de contractproducenten is slechts 21% akkoord, en gaat 40% niet akkoord (Figuur 32). Toch is de 21% van de contractproducenten die menen dat contractproductie niet goed is opvallend te noemen. Mogelijk is een deel van hun noodgedwongen op contract gaan produceren.

Daarnaast is 80% van de contractproducenten van oordeel dat het produceren op contract meer zekerheid geeft. Dit in tegenstelling tot fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven die eerder dual antwoorden, en waarbij het negatieve de doorslag geeft: 46% van de halfgesloten en 32% van de fokbedrijven is niet akkoord. De afmestbedrijven op de vrije markt zijn verdeeld in hun antwoorden, positief en negatief heffen elkaar op.

Ten slotte produceert 67% van de contractproducenten liever op contract dan te moeten stoppen met varkens houden. Fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven zijn zeer stellig en zien dit niet zitten: 75% is niet akkoord. De afmestbedrijven op de vrije markt zijn met 56% iets minder negatief (Figuur 32).

Tabel 12 geeft aanvullend een aantal andere stellingen die niet in een figuur gegoten zijn. Zo is er een overweldigende steun voor de familiale varkenshouderij, de gemiddelde score bedraagt 4,3 op een schaal van vijf. Hoewel de verschillen tussen de bedrijfstypes significant zijn, zijn alle bedrijfstypes van oordeel dat het een groot verlies zou zijn voor de Vlaamse varkenshouderij als de familiale structuur zou verdwijnen. De gesloten bedrijven scoren met een waarde van 4,4 het hoogst. De afmestbedrijven onder contract noteren het laagst, zij het dat een waarde van 4,1 nog steeds zeer hoog is.

Varkenshouders vinden dat investeringen om te voldoen aan de eisen van de overheid schaalvergroting in de hand werken. Vooral fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven geven dit aan. Dat schaalvergroting nodig is om het inkomen op peil te houden wordt niet beaamd. De verschillen tussen bedrijven zijn significant. Gesloten bedrijven noteren het laagst, fok- en halfgesloten bedrijven het hoogst.

Ten slotte, de varkenshouders zijn unaniem dat ze niet als vaste werknemer in dienst willen treden bij een andere varkenshouder als het eigen bedrijf zou moeten worden stopgezet. Er zijn geen verschillen tussen de bedrijfstypes. De discrepantie die in andere stellingen over contractproductie terug te vinden is ontbreekt hier.

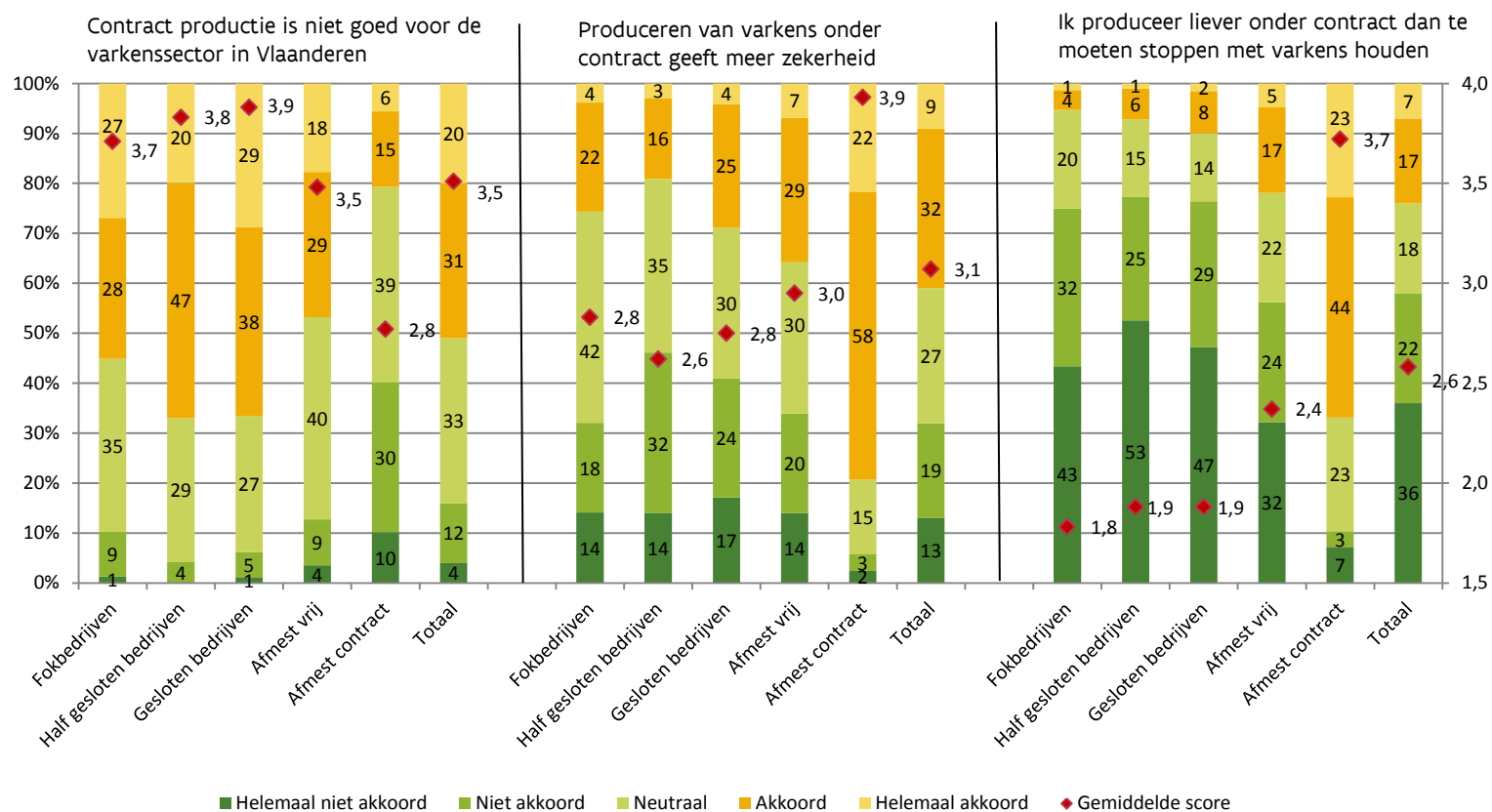
Tabel 12. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. structuur, schaalvergroting en contractproductie, per bedrijfstype

	Fokbedrijven	Halfgesloten bedrijven	Gesloten bedrijven	Afmest vrij	Afmest contract	Totaal
Het zou een groot verlies zijn voor de Vlaamse varkenshouderij als de familiale structuur zou verdwijnen *	4,34	4,31	4,42	4,16	4,11	4,29
Investerings om te voldoen aan eisen van de overheid rond dierenwelzijn en milieu werken schaalvergroting in de hand *	3,97	3,86	3,87	3,61	3,74	3,81
Contractproductie is niet goed voor de varkenssector in Vlaanderen *	3,71	3,83	3,88	3,48	2,77	3,51
Produceer van varkens onder contract geeft meer zekerheid *	2,83	2,62	2,75	2,95	3,93	3,07
Ik produceer liever onder contract dan te moeten stoppen met varkens houden *	1,88	1,78	1,88	2,37	3,72	2,58
Schaalvergroting van varkensbedrijven is noodzakelijk om het inkomen op peil te houden *	2,84	2,77	2,43	2,68	2,56	2,58
Erfbetreiders/kredietverleners hebben me onder druk gezet/zetten me onder druk om te groeien	2,23	2,04	2,17	1,97	2,02	2,09
Als ik mijn varkensbedrijf zou moeten stopzetten, ik zou overwegen om als vaste werknemer in dienst te werken op een ander varkensbedrijf	1,84	1,70	1,69	1,65	1,81	1,71

* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 32. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. contracteelt aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.3.3 Varkenshouders te afhankelijk van financiering door veevoederleveranciers, aanleggen buffers fiscaal aantrekkelijk maken is belangrijk

De resultaten hiervoor toonden aan dat 29% van de varkensbedrijven niet onder contract een betalingsachterstand heeft bij een veevoederfabrikant. Tabel 13 en Figuur 33 tonen aan dat de varkenshouders hier negatief tegenover staan. 53% meent dat varkenshouders financieel (te) sterk afhankelijk zijn van de veevoederindustrie en 61% vindt het geen goede zaak dat de mengvoederindustrie een financiële buffer vormt voor noodlijdende bedrijven. De verschillen tussen de bedrijfstypes zijn significant, zij het dat die enkel een nuance aanduiden van een meer of minder negatieve houding. In essentie staan de neuzen in dezelfde richting. Vooral afmestbedrijven onder contract (61%) en fokbedrijven (59%) zijn van oordeel dat varkenshouders te afhankelijk zijn van financiering door veevoederleveranciers. Van de halfgesloten bedrijven is 42% akkoord, het laagste aandeel. Daarnaast vindt ongeveer 70% van de gesloten en halfgesloten bedrijven het geen goede zaak dat de mengvoederindustrie een buffer vormt voor noodlijdende varkensbedrijven. De afmestbedrijven – vooral die onder contract - delen deze mening minder, zij het dat nog altijd 46% dit geen goede zaak vindt.

Een overstap naar financiering door een financiële instelling ligt niet voor de hand (Tabel 13). De varkenshouders zijn over de bedrijfstypes heen unaniem dat kaskrediet/overbruggingskrediet bij banken te duur is. De verschillen tussen de bedrijven zijn niet significant en de scores liggen met een gemiddelde van 3,8 – 3,9 zeer hoog. De stelling dat er nood is aan meer flexibele kredietvorming door banken (minder/niet afbetalen in moeilijke periodes en meer in goede periodes) laat eveneens geen significante verschillen optekenen, en kan op bijval rekenen van alle bedrijfstypes.

Een belangrijke maatregel is volgens varkenshouders het fiscaal aantrekkelijk maken van het aanleggen van buffers in goede periodes om te gebruiken in moeilijke periodes (Tabel 13 en Figuur 33). Algemeen vindt 83% dit een goed initiatief. Fok, gesloten en halfgesloten bedrijven antwoorden het meest ten gunste van deze maatregel: respectievelijk 83%, 87% en 90% vinden dat het aanleggen van buffers in goede periodes fiscaal interessanter moet worden gemaakt. Afmestbedrijven, vooral die onder contract hebben het laagste percentage, zij het dat dit met 73% nog steeds zeer hoog is.

Tabel 13. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. financiering, per bedrijfstype

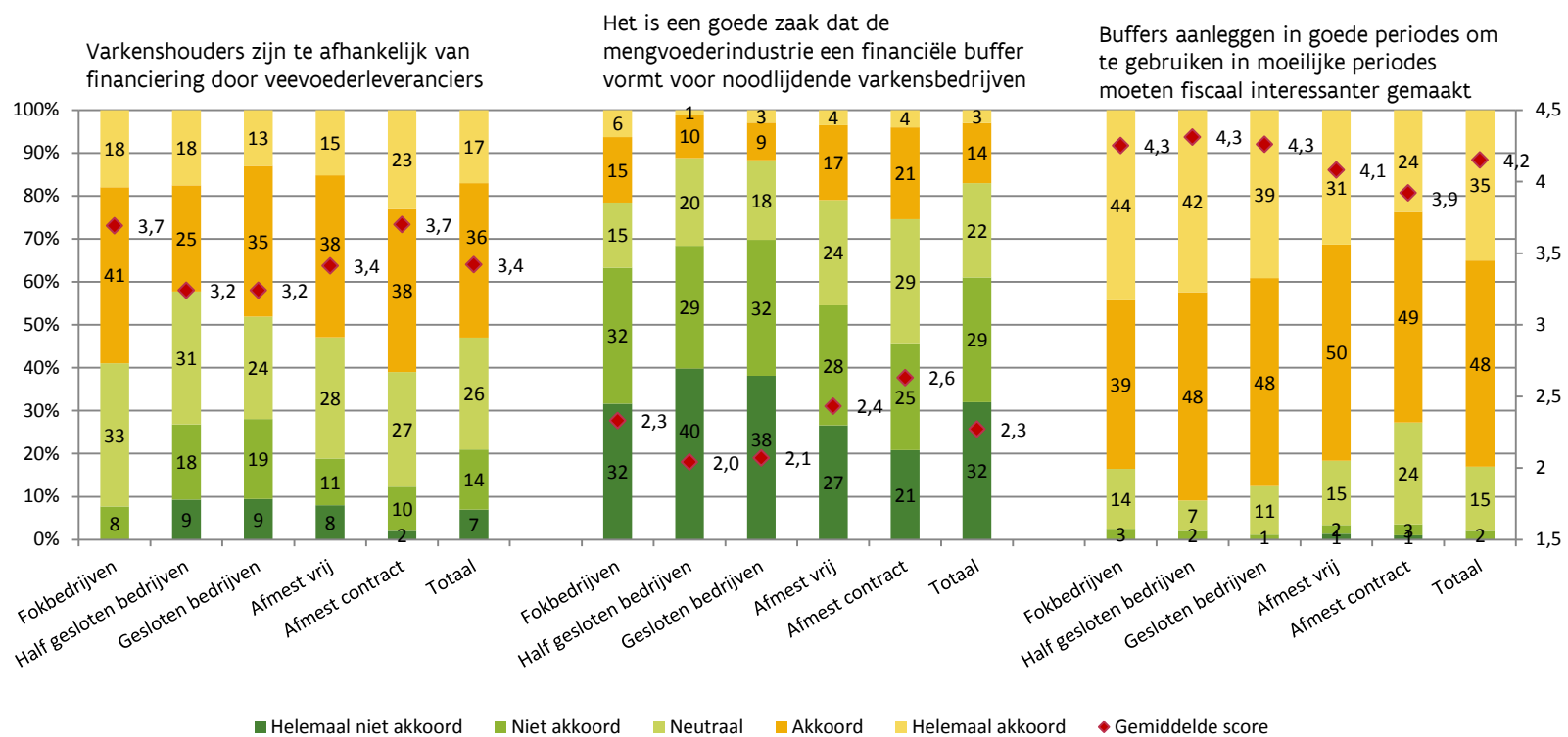
	Fokbedrijven	Halfgesloten bedrijven	Gesloten bedrijven	Afmest vrij	Afmest contract	Totaal
Buffers aanleggen in de goede periodes om te gebruiken in moeilijke periodes moet fiscaal interessanter worden gemaakt *	4,25	4,31	4,26	4,08	3,92	4,15
Kaskrediet/overbruggingskrediet bij banken is te duur	3,92	3,79	3,87	3,77	3,93	3,86
Varkenshouders zijn te afhankelijk van financiering door veevoederleveranciers *	3,69	3,24	3,24	3,41	3,70	3,42
Er is nood aan meer flexibele kredietvorming door banken bij investeringen (minder/niet afbetalen in moeilijke periode en meer in goede periodes)	3,60	3,41	3,35	3,23	3,37	3,28
Het is een goede zaak dat de mengvoederindustrie een financiële buffer vormt voor noodlijdende varkensbedrijven *	2,33	2,04	2,07	2,43	2,63	2,27

* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 33. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. financiering aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.3.4 Halfgesloten bedrijven meest positief over samenwerking tussen varkenshouders en de haalbaarheid daarvan

Het belang van samenwerking wordt erkend. De varkenshouders zijn zo goed als unaniem wat betreft het belang van samenwerking in de keten voor de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij (Tabel 14). De verschillen tussen de bedrijfstypes zijn niet significant. Vooral fok-, halfgesloten en gesloten bedrijven zijn net dat tikkeltje meer overtuigd dan afmestbedrijven. Daartegenover staat dat slechts 16% van de respondenten vindt dat ze als een volwaardige partner aanzien worden door andere stakeholders in de keten. Alle bedrijfstypes zijn van dit oordeel. De verschillen tussen bedrijfstypes zijn hier eveneens niet significant.

Daarnaast oordeelt 38% dat samenwerking met andere varkenshouders leidt tot betere resultaten. Kanttekening hierbij is dat 34% van de respondenten samenwerking tussen varkenshouders als niet makkelijk ervaart. Hier treden wel significante verschillen op tussen de bedrijfstypes (Tabel 14 en Figuur 34). 54% van de halfgesloten bedrijven gelooft dat ze door samen te werken tot betere resultaten kunnen komen. Dit is het hoogste aandeel. Diegenen die afmesten, vooral die op contract, geloven significant minder (25%) in het behalen van betere resultaten door samenwerking. De halfgesloten bedrijven verwachten ook de minste moeite met samenwerken: 25%, het kleinste aandeel, vindt het niet makkelijk om samen te werken. Fokbedrijven zien hier het grootste probleem: 45% vindt samenwerken niet makkelijk.

De varkenshouders zijn overtuigd dat de Vlaamse varkenssector extra moet blijven inzetten op export. De gemiddelde score bedraagt 4,2 op een schaal van vijf. De verschillen naargelang bedrijfstype zijn significant. Fok- en halfgesloten bedrijven scoren het hoogst (respectievelijk 90% en 92% is akkoord met de stelling). Afmestbedrijven onder contract scoren het laagst, maar met een score van 3,9 en 78% die meent dat de Vlaamse varkenssector extra moet blijven inzetten op export vindt nog steeds een zeer grote meerderheid dat dit belangrijk is.

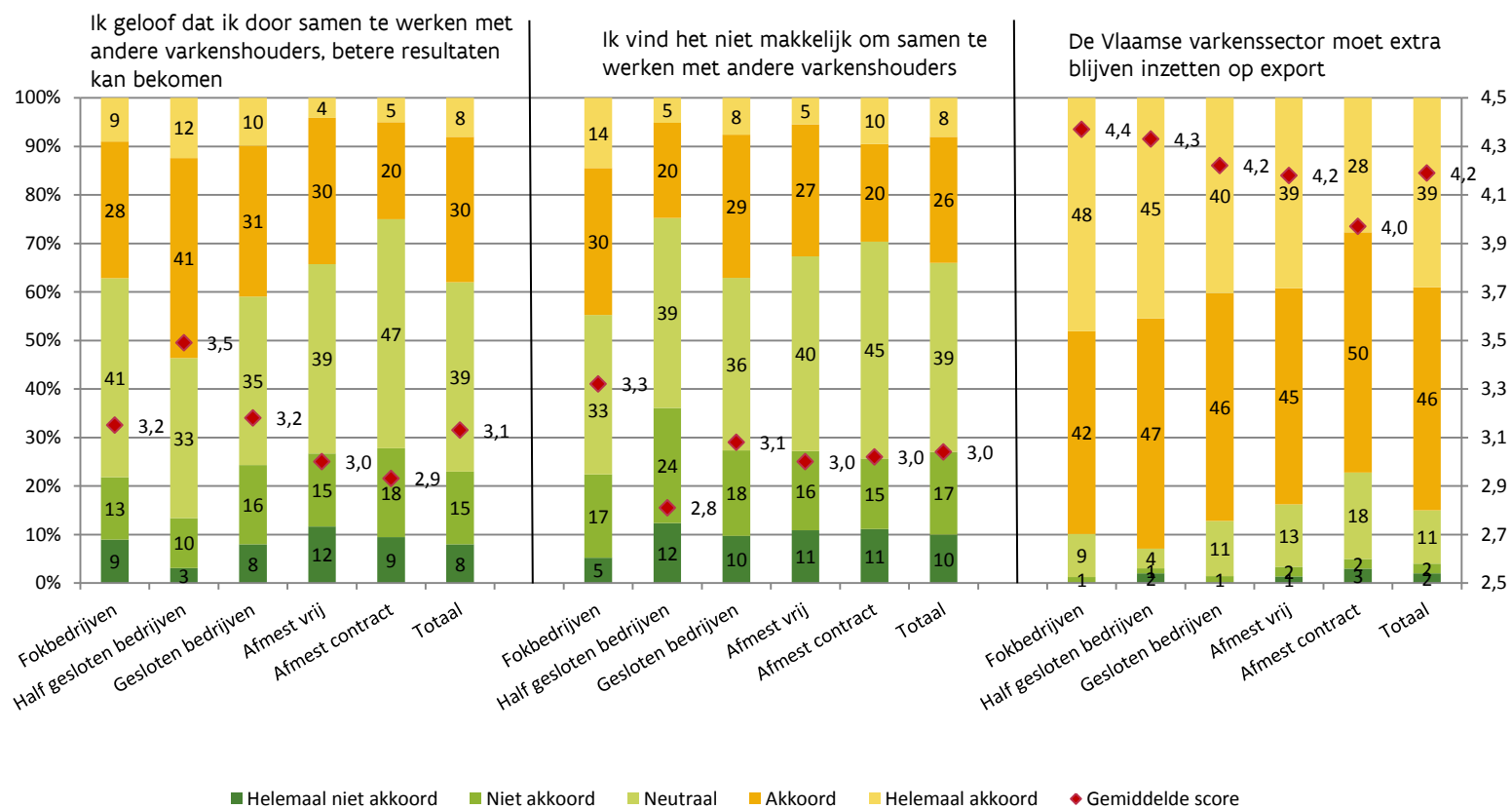
Tabel 14. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. samenwerking (horizontaal en verticaal) en afzet, per bedrijfstype

	Fokbedrijven	Halfgesloten bedrijven	Gesloten bedrijven	Afmest vrij	Afmest contract	Totaal
De Vlaamse varkenssector moet extra blijven inzetten op export *	4,37	4,33	4,22	4,18	3,97	4,19
De Vlaamse varkenshouderij heeft enkel toekomst als alle partijen in de keten samenwerken	4,09	4,04	4,05	3,93	3,90	4,00
Een producentenorganisatie is een goed instrument om samen te werken tussen varkenshouders	3,35	3,45	3,23	3,25	3,19	3,26
De mengvoederindustrie is belangrijk voor de toekomst van de varkenshouderij	3,09	3,25	3,20	3,22	3,35	3,24
Ik geloof dat ik door samen te werken met andere varkenshouders betere resultaten kan verkrijgen *	3,15	3,49	3,18	3,00	2,93	3,13
Ik vind het niet makkelijk om samen te werken met andere varkenshouders *	3,32	2,81	3,08	3,00	3,02	3,04
Varkenshouders worden als volwaardige partner gezien door andere stakeholders in de keten	2,28	2,45	2,41	2,48	2,50	2,42

* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 34. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. samenwerken aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

3.3.5 Contractproducenten kennen rendabiliteit minst goed, zien minste heil in marktinformatie, en zijn minst bereid te betalen voor advies

Het idee leeft dat het ontbeert aan een goede kennis van de rendabiliteit in de varkenshouderij. Dat wordt niet bevestigd door de resultaten in Tabel 15 en Figuur 35: driekwart geeft aan goed op de hoogte te zijn van de rendabiliteit van het bedrijf. Vooral de fok, de halfgesloten en gesloten bedrijven vinden dit. De afmestbedrijven – en vooral die onder contract – scoren significant lager, zij het dat die met een aandeel van 65% nog altijd zeer hoog noteren.

Een kleine helft vindt dat er voldoende mogelijkheden zijn voor onafhankelijke bedrijfsbegeleiding en -advies (Tabel 15). De verschillen tussen bedrijfstypes zijn klein en niet significant. Daarentegen verschilt de bereidheid om te betalen voor onafhankelijk advies wel significant tussen de bedrijfstypes (Tabel 15 en Figuur 35). 35% is bereid hiervoor te betalen, 29% is dat niet. Het aandeel is het hoogst voor de halfgesloten bedrijven waar ruim de helft bereid is te betalen voor onafhankelijk advies. Bij de afmestbedrijven ligt dit aandeel een stuk lager en bedraagt dit 26% voor de bedrijven niet onder contract en 18% voor de contractproducenten.

De varkenshouders vinden dat het verhogen van de kennis van commerciële aspecten en onderhandelingstechnieken een aandachtspunt is en dat marktinformatie belangrijk is. Voor beide stellingen zijn er verschillen tussen bedrijfstypes (Tabel 15 en Figuur 35). 55% van de afmestbedrijven op de vrije markt en 54% van de fok- en halfgesloten bedrijven vindt niet dat marktinformatie weinig bruikbaar is. Afmestbedrijven op contract zien significant het minste heil in marktinformatie: 30% vindt dit weinig bruikbaar en met 46% is een grote groep onbeslist. Daarnaast vinden fok, halfgesloten en gesloten bedrijven meer dan afmestbedrijven dat varkenshouders te weinig kennis hebben van commerciële aspecten en onderhandelingstechnieken.

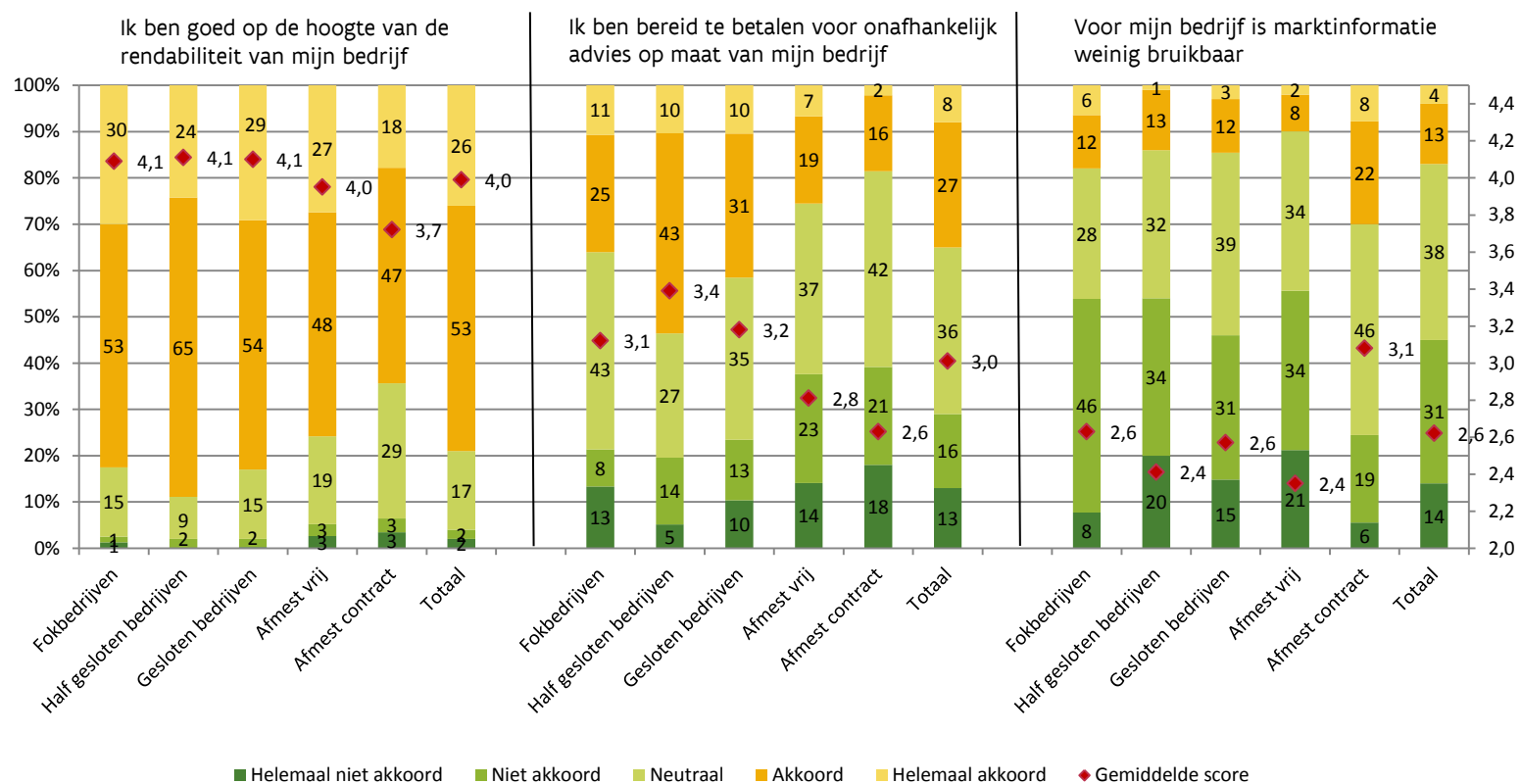
Tabel 15. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. rendabiliteit en marktinformatie, per bedrijfstype

	Fokbedrijven	Halfgesloten bedrijven	Gesloten bedrijven	Afmest vrij	Afmest contract	Totaal
Ik ben goed op de hoogte van de rendabiliteit van mijn bedrijf *	4,09	4,11	4,10	3,95	3,72	3,99
Varkenshouders hebben te weinig kennis van commerciële aspecten en onderhandelings technieken *	3,39	3,36	3,34	3,17	3,11	3,27
Ik ben bereid te betalen voor onafhankelijk advies op maat van mijn bedrijf *	3,12	3,39	3,18	2,81	2,63	3,01
Ik zou minder biggen opzetten/zeugen insemineren als ik weet dat prijsvooruitzichten slecht zijn	2,69	2,77	2,76	2,97	2,66	2,76
Voor mijn bedrijf is marktinformatie weinig bruikbaar *	2,63	2,41	2,57	2,35	3,08	2,62
Ik heb onvoldoende mogelijkheden om onafhankelijke bedrijfsbegeleiding en advies te krijgen	2,72	2,50	2,54	2,44	2,72	2,57

* Significant verschil tussen één of meerdere typegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 35. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. rendabiliteit en marktinformatie aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

4 RESULTATEN NAARGELANG DE LEEFTIJD – OPVOLGING SITUATIE

In deel 3 lag de focus op de verschillen van een aantal variabelen naargelang de bedrijfstypes en al of niet specialisatie. In dit hoofdstuk wordt een gelijkaardige analyse gemaakt, maar nu vanuit het standpunt van de leeftijd – opvolging situatie. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de verschillen tussen leeftijd – opvolging categorieën wat betreft een aantal knelpunten/problemen, genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te voldoen, betalingsachterstand, producentenorganisaties, en tot slot een aantal stellingen die aan varkenshouders voorgelegd zijn over sector en bedrijf.

4.1 KNELPUNTEN, ACTIES OM AAN BETALINGSVERPLICHTINGEN TE VOLDOEN, EN BETALINGSACHTERSTANDEN

4.1.1 **Globaal scoren bedrijfsleiders <40 jaar de knelpunten hoger dan diegenen =>50 jaar met/zonder opvolging**

Zoals in deel 3.1.1 reeds aangegeven zijn de belangrijkste problemen van de varkenshouders een mix van economische factoren en het overheidsbeleid. Hierna wordt nagegaan of er verschillen zijn tussen de verschillende leeftijd - opvolging categorieën in het ervaren van problemen binnen de varkenssector. Een groot deel van de knelpunten verschilt significant naargelang de categorieën leeftijd - opvolging (Tabel 16).

Waar voor een aantal belangrijke problemen in deel 4.1.1 significante verschillen optraden tussen de bedrijfstypes is dit niet meer het geval voor de leeftijd - opvolgingssituatie. Het gaat hier om problemen gerelateerd aan het overheidsbeleid: de administratieve lasten, een veranderend overheidsbeleid en eisen van de overheid met betrekking tot milieu, dierenwelzijn, enz. Dit is eveneens het geval voor een aantal economische problemen, met name de kosten van mestafzet en –verwerking – het tweede belangrijkste knelpunt - en de hoge voederkosten. Om deze reden worden de betreffende knelpunten hierna niet meer apart besproken en weergegeven in figuren. Enkel de gemiddelde scores zijn in Tabel 16 terug te vinden.

Tabel 16. Mate waarin zaken een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf (gemiddelde score op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd - opvolging

	<35	35-39	40-49	=>50 met	=>50 zonder	=>50 onzeker	Totaal
Lage marktprijzen *	4,17	4,18	4,09	3,93	3,85	4,15	4,03
Kosten van mestafzet en verwerking	3,86	3,94	3,88	3,63	3,70	3,77	3,79
Laag inkomen *	3,77	4,10	3,74	3,26	3,56	3,76	3,68
Eisen van de overheid rond milieu, dierenwelzijn, enz.	3,64	3,85	3,73	3,69	3,57	3,66	3,66
Onzekerheid inkomen *	3,68	4,03	3,64	3,20	3,38	3,84	3,59
Veranderend overheidsbeleid	3,51	3,68	3,64	3,47	3,48	3,49	3,54
Administratieve lasten	3,27	3,59	3,48	3,30	3,28	3,34	3,36
Hoge voederkosten	3,45	3,45	3,41	3,29	3,22	3,52	3,36
Hoge werkdruk *	3,20	3,23	3,09	2,92	2,79	3,01	2,99
Verkrijgen van vergunningen *	3,04	3,11	3,03	2,91	2,68	2,87	2,90
Hoge loonkosten *	2,96	3,07	2,87	2,79	2,57	3,03	2,82
Verouderde stallen *	2,86	2,89	2,63	2,48	2,99	2,72	2,79
Financiële problemen / schuldenlast *	2,92	3,17	2,90	2,46	2,53	2,75	2,76
Bedrijf is te klein om leefbaar te zijn *	2,51	2,51	2,57	2,38	3,12	2,79	2,73
Geen uitbreidingsmogelijkheden	2,77	2,80	2,86	2,79	2,56	2,69	2,72
Verkrijgen van productierechten	2,78	2,72	2,70	2,80	2,60	2,71	2,68
Familiale omstandigheden / gezondheid *	2,15	2,48	2,42	2,27	2,60	2,62	2,46
Beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten *	2,60	2,65	2,43	2,40	2,13	2,50	2,38

* Significant verschil tussen één of meerdere categoriegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

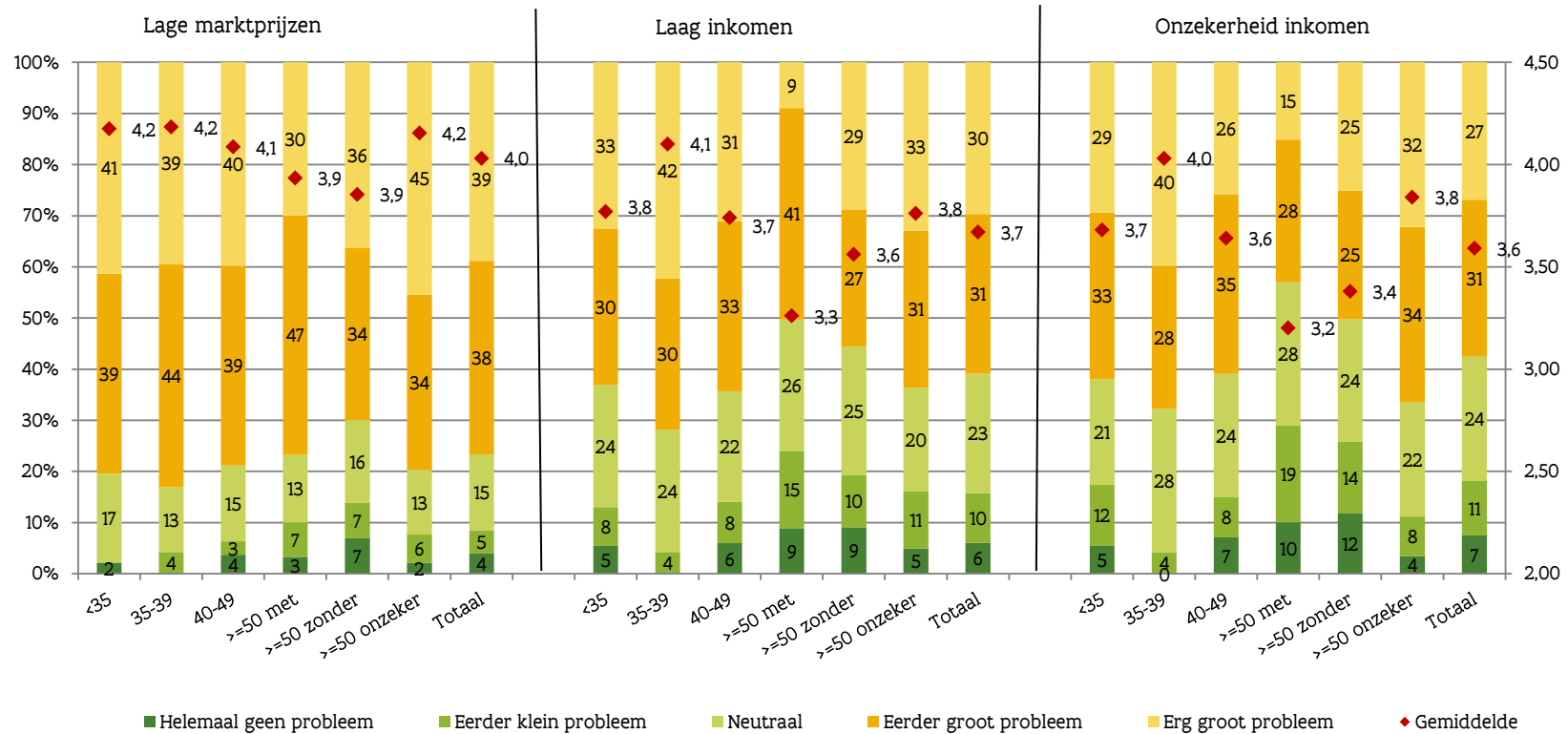
4.1.1.1 35-39-jarigen hebben meest te lijden onder een laag en onzeker inkomen en financiële problemen/schuldenlast; =>50 jaar met opvolger het minst

Tabel 16 en Figuur 36 tonen een significant verschil naargelang de categorieën leeftijd - opvolging voor lage marktprijzen, een laag inkomen en onzekerheid van het inkomen. Er tekent zich een patroon af. De problematiek is telkens het grootst voor de jonge bedrijfsleiders van 35-39 jaar, en – met uitzondering van de lage marktprijzen - het kleinst voor de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een opvolger. Voor de stelling over lage marktprijzen scoren de 50-plussers zonder opvolger het laagst.

De lage marktprijzen worden als belangrijkste knelpunt gezien: de gemiddelde score bedraagt maar liefst 4,03 (op een schaal van vijf) (Tabel 16). De groepen scoren het probleem unaniem zeer hoog: minimaal 70% geeft aan dat de lage marktprijzen een (zeer) groot probleem vormen. De groep 35-39 jaar heeft het grootste probleem met lage marktprijzen: 83% noemt het een (zeer) groot probleem, de 50-plussers zonder opvolger scoren met 70% het laagst.

Ook het lage en onzeker inkomen is een belangrijk probleem en speelt het hardst voor de groep bedrijfsleiders van 35-39 jaar: 68% vindt de onzekerheid van het inkomen een probleem en 72% het lage inkomen. Ze worden hierin gevolgd door de groep vanaf 50 jaar waarbij opvolging onzeker is, de bedrijfsleiders <35 jaar en die van 40–49 jaar. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met opvolging scoren telkens het laagst, zij het dat met een aandeel van 43% voor een onzeker inkomen en 50% voor een laag inkomen dit nog steeds een ernstig probleem is. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger situeren zich eerder in de buurt van de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met opvolging dan in die van de jonge bedrijfsleiders.

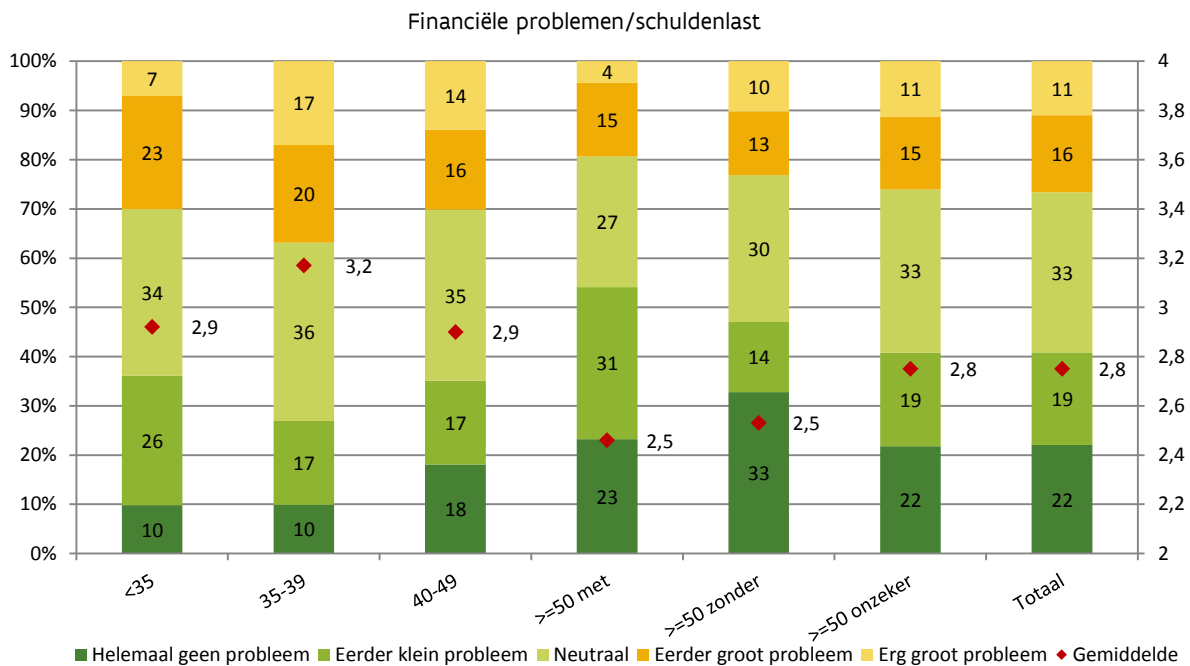
Figuur 36. Mate waarin de lage marktprijzen, lage inkomen en onzekerheid van het inkomen een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd - opvolging, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Wat financiële problemen/schuldenlast betreft zijn er ook significante verschillen tussen de categorieën leeftijd – opvolging (Figuur 37). 37% van de groep van jonge bedrijfsleiders van 35-39 jaar geeft aan dat het een issue is. Hiermee scoren ze het hoogst. De jongste bedrijfsleiders van <35 en de bedrijfsleiders van 40-49 jaar volgen met 30%. De bedrijfsleiders vanaf 50 jaar met opvolging scoren, opnieuw, het laagst: voor 19% vormen financiële problemen/schuldenlast een probleem en voor 54% is het geen probleem. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolging bevinden zich nagenoeg op hetzelfde niveau.

Figuur 37. Mate waarin financiële problemen/schuldenlast een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd - opvolging, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

4.1.1.2 Hoge werkdruk en beschikbaarheid externe arbeid vooral een probleem voor < 40-jarigen, en – net als hoge loonkost - het minst voor diegene =>50 zonder opvolger

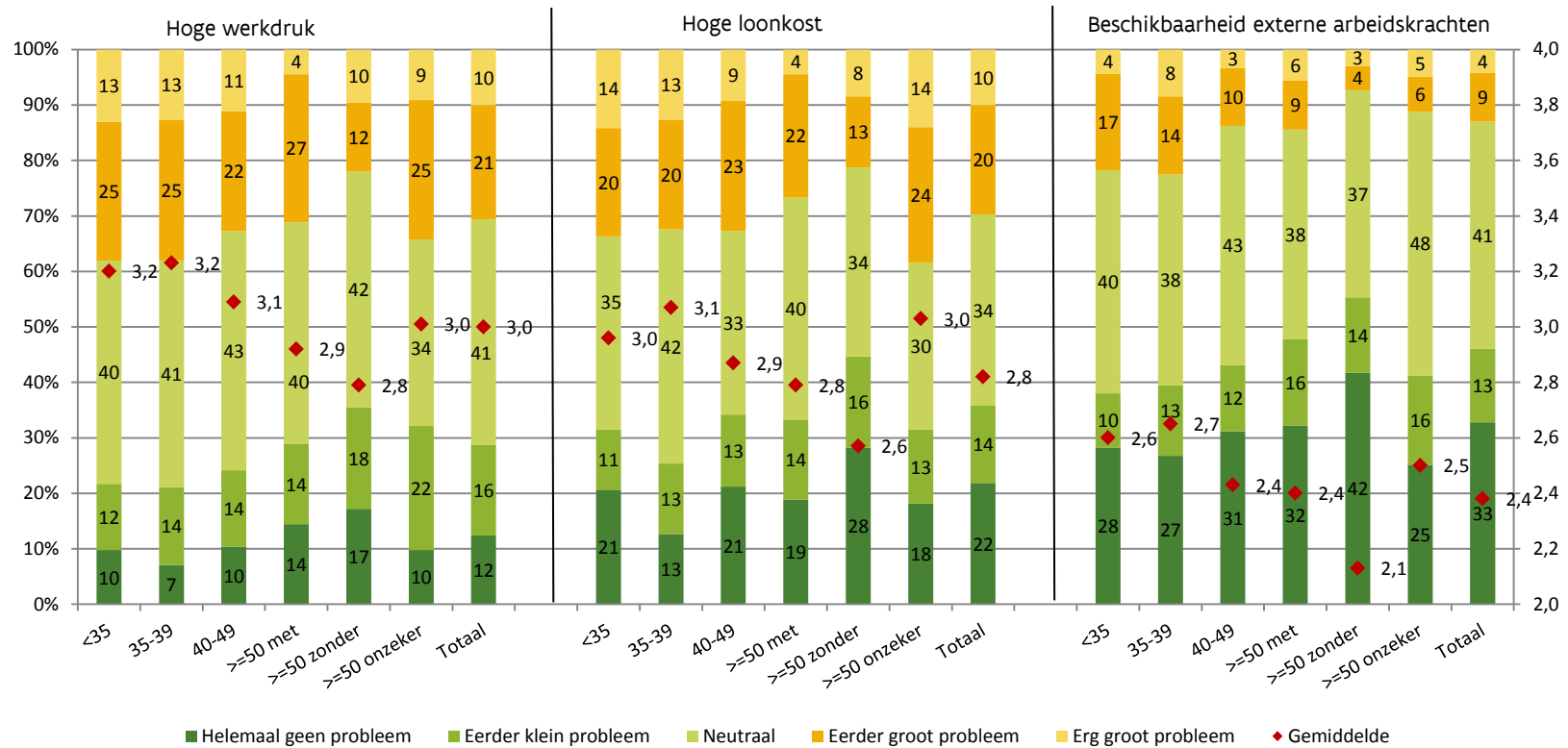
Er zijn significante verschillen tussen de categorieën leeftijd – opvolging wat betreft de hoge werkdruk, hoge loonkost en de beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten (Tabel 16 en Figuur 38). De jonge bedrijfsleiders van <35 jaar en 35 -39 jaar scoren dit algemeen het hoogst of hoog, de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger het laagst.

Voor 38% van de jonge bedrijfsleiders van <35 en 35-39 jaar is de hoge werkdruk een probleem. De bedrijfsleiders vanaf 50 jaar waarbij opvolging onzeker is scoren met 34% hier eveneens hoog. Met 22% is de hoge werkdruk voor de bedrijfsleiders vanaf 50 jaar zonder opvolger het minst een probleem (Figuur 38). Deze categorie baat dan ook het vaakst een afmestbedrijf op contract uit (Figuur 12). Deze kennen algemeen een lagere arbeidsbehoefte en zijn, daarnaast, gemiddeld genomen, kleiner (Tabel 1).

De hoge loonkost vormt met een aandeel van 38% het grootste probleem voor de groep vanaf 50 jaar waarbij opvolging onzeker is. De verschillen met de jonge bedrijfsleiders <40 jaar en de bedrijfsleiders van 40–49 zijn klein: ongeveer 1/3 duidt dit aan als een issue. De hoge loonkost is het minst een probleem voor de groep vanaf 50 jaar zonder opvolger, waar het voor 21% een probleem uitmaakt (Figuur 38). Dit is niet onlogisch gezien die laatste het minst vreemde arbeid inzetten (zie hiervoor Figuur 16).

Het is dan eveneens goed te verklaren dat de beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten het minst speelt voor diezelfde bedrijfsleiders vanaf 50 jaar zonder opvolger (Figuur 38). Deze groep baat het vaakst een afmestbedrijf uit en zet het minst vaak vreemde arbeid in (Figuur 12 en Figuur 16). Het probleem is hier met een aandeel van ongeveer 22% het grootst voor de bedrijfsleiders jonger dan 40. Zij baten het vaakst een fokbedrijf uit. Deze kennen algemeen een hogere arbeidsbehoefte en zijn, gemiddeld genomen, groter (Tabel 1). Daarnaast zetten de jonge landbouwers ook vaker vreemde arbeid in (Figuur 12 en Figuur 16) dan de groepen vanaf 50 jaar waarbij er geen opvolging is of waarbij opvolging onzeker is.

Figuur 38. Mate waarin de hoge werkdruk, hoge loonkosten en de beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd - opvolging, %

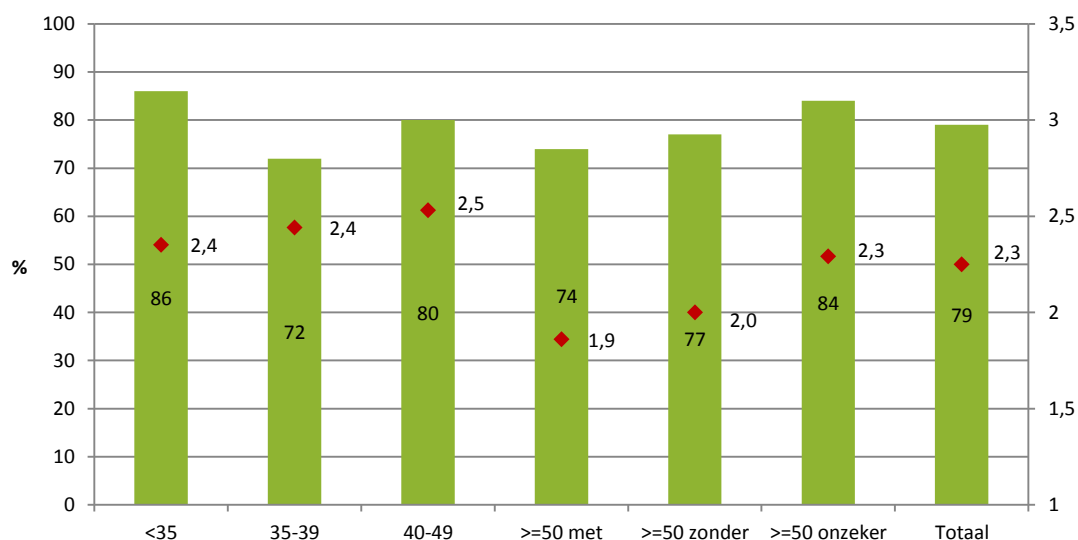

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

4.1.2 <50 nemen gemiddeld het grootste aantal acties, <35 meer uitstel van investeringen en aflossing van leningen

Het aandeel bedrijfsleiders dat (sinds 1 januari 2014) maatregelen namen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen is niet significant verschillend tussen de categorieën leeftijd – opvolging. De bedrijfsleiders jonger dan 35 jaar en de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een onzekere opvolging ondernamen het vaakst actie om betalingsverplichtingen te kunnen voldoen: respectievelijk 86% en 84% nam maatregelen (Figuur 40). Niettegenstaande de verschillen niet significant zijn, valt op dat de bedrijfsleiders van 35–39 jaar het laagst scoren (72%). Dit contrasteert wat met de hoge waarden voor een aantal problemen (zie hiervoor Figuur 36 en Figuur 38). Daarentegen ligt - indien ze maatregelen inzetten - het gemiddeld aantal maatregelen met 2,4 hoog. Algemeen ligt het aantal genomen maatregelen met 2,4 – 2,5 significant het hoogst voor bedrijfsleiders <50 jaar. De bedrijfsleiders van =>50 jaar met een opvolger en diegene =>50 jaar zonder opvolger nemen gemiddeld 1,9 – 2,0 acties, wat een stuk lager is.

Figuur 39. Aandeel bedrijfsleiders dat maatregelen nam om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014) (%) aangevuld met het gemiddeld aantal genomen maatregelen, per categorie leeftijd - opvolging

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Hierna is nader bekeken of er verschillen zijn in de genomen acties om aan betalingsverplichtingen te voldoen tussen de categorieën leeftijd – opvolging. Figuur 40, Figuur 41 en Figuur 42 tonen de resultaten van de maatregelen volgens een cascade, gaande van algemene, naar meer specifieke tot maatregelen die de bedrijfsstrategie veranderen.

Een viertal algemene maatregelen om aan betalingsverplichtingen te voldoen worden door een groot aandeel van de varkenshouders geciteerd (Figuur 40). Het gaat om het gebruiken van privé- en bedrijfsspaargeld, het besparen op de privébestedingen van het gezin en het uitstellen van investeringen. De verschillen naargelang de leeftijd – opvolging situatie zijn niet bijzonder groot. De groep 35-39 jaar scoort met 51% het hoogste op de inzet van privé spaargeld. Voor de overige categorieën ligt dit tussen de 40 en 46%. De percentages die bedrijfsspaargeld gebruikt hebben varieert

tussen 33% en 43%. De bedrijfsleiders tussen 40–49 jaar zetten hier het vaakst op in. Eveneens de groep 40-49 jaar heeft met 42% het meest bespaard op de privébestedingen van het gezin. De anderen halen hier aandelen van 29-35%. Ten slotte, wat betreft het uitstellen van investeringen scoren de jongste bedrijfsleiders <35 jaar opvallend hoog, 43% greep hier naar terug. Tegenover 19-35% voor de overige groepen, en – logisch – de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger die als laagste noteren.

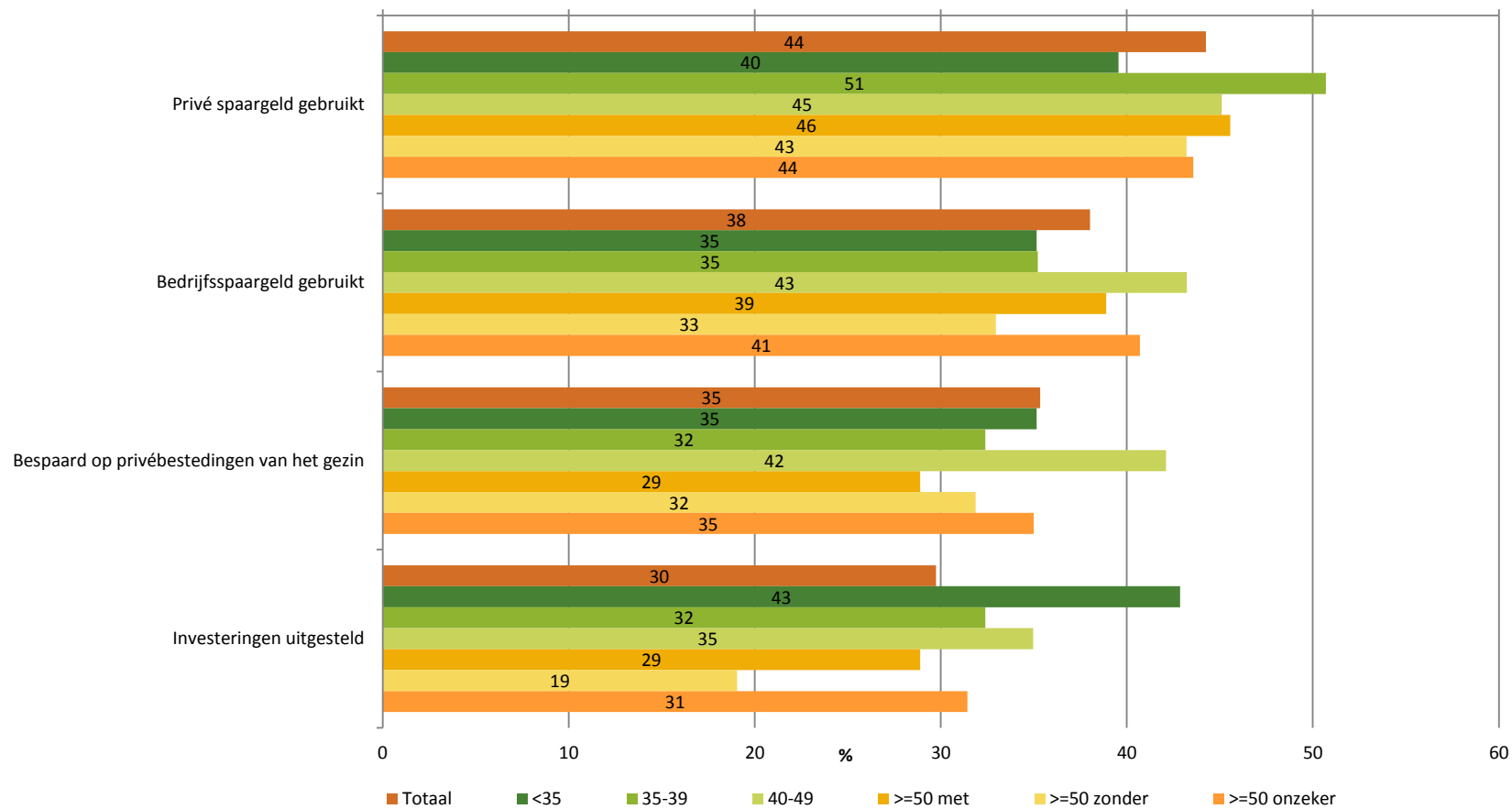
Naast de vier algemene maatregelen van hiervoor worden op de tweede plaats een aantal meer specifieke acties genomen om aan betalingsverplichtingen te voldoen (Figuur 41). Het gaat hier om het krijgen van uitstel van betaling van toeleveranciers, het aangaan van een korte termijn krediet, het krijgen van een familiale lening/schenking, en uitstel van aflossing van leningen. Hier is er een duidelijk verschil tussen de bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar en de 50-plussers, waarbij telkens diegene jonger dan 50 deze maatregelen vaker ingezet hebben. 19% - 23% van de bedrijfsleiders <50 jaar kreeg uitstel van betaling van toeleveranciers. Ongeveer 18% is een krediet op korte termijn aangegaan, en 15% - 17% kreeg een familiale lening/schenking. Ten slotte heeft 9% van de jongste bedrijfsleiders <35 jaar uitstel van aflossing van leningen (gevraagd en) gekregen. Dit is significant meer dan de andere groepen. Binnen de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder scoren diegene met een onzekere opvolging algemeen het hoogst en die met een opvolger het laagst, zij het dat de verschillen niet altijd even groot zijn.

Als laatste worden – in een beperktere mate dan hiervoor - een aantal maatregelen genomen die de bedrijfsstrategie veranderen (Figuur 42). Hier zijn er eveneens verschillen tussen de leeftijd – opvolging categorieën. Het op contract gaan produceren is opvallend vaker ingezet door bedrijfsleiders ouder dan 50 zonder opvolging (12%), en diegene met een onzekere opvolging (10%). Dit is niet onlogisch gezien het aandeel afmestbedrijven onder contract voor die groepen hoger ligt.

Wat betreft het buitenshuis gaan werken door de bedrijfsleider of zijn/haar partner scoren naast bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een opvolger, diegenen jonger dan 35 jaar het laagst. Van diegene tussen 40–49 jaar is 10%, het grootste percentage, buitenshuis gaan werken. Die groep haalt eveneens een hoge waarde voor het buitenshuis werken van de partner. Van de groep van 50 jaar of ouder met een onzekere opvolging is 10% van de partners, eveneens het hoogste aantal, buitenshuis gaan werken.

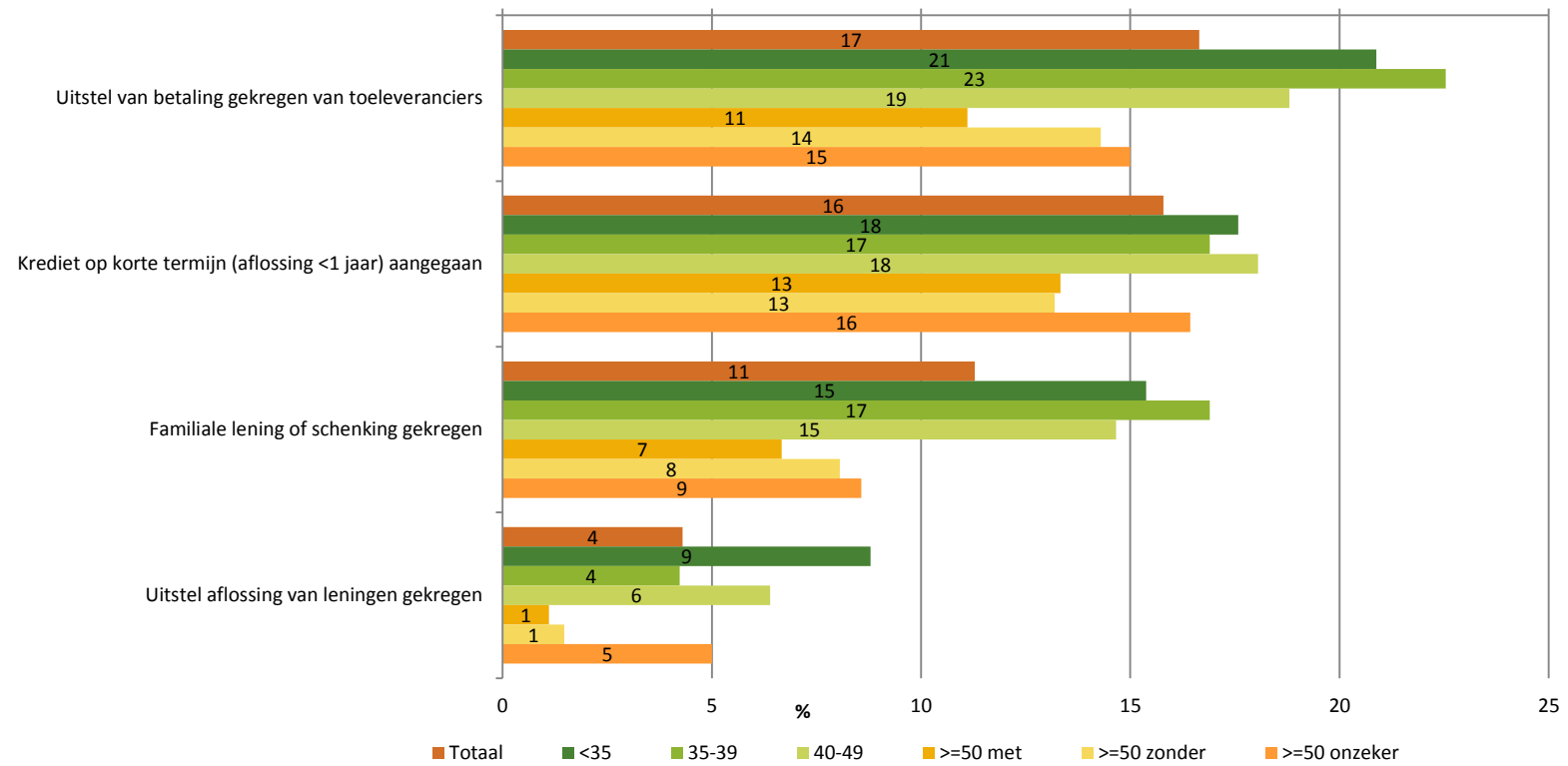

Figuur 40. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van spaargeld en investeringen, per categorie leeftijd - opvolging, %

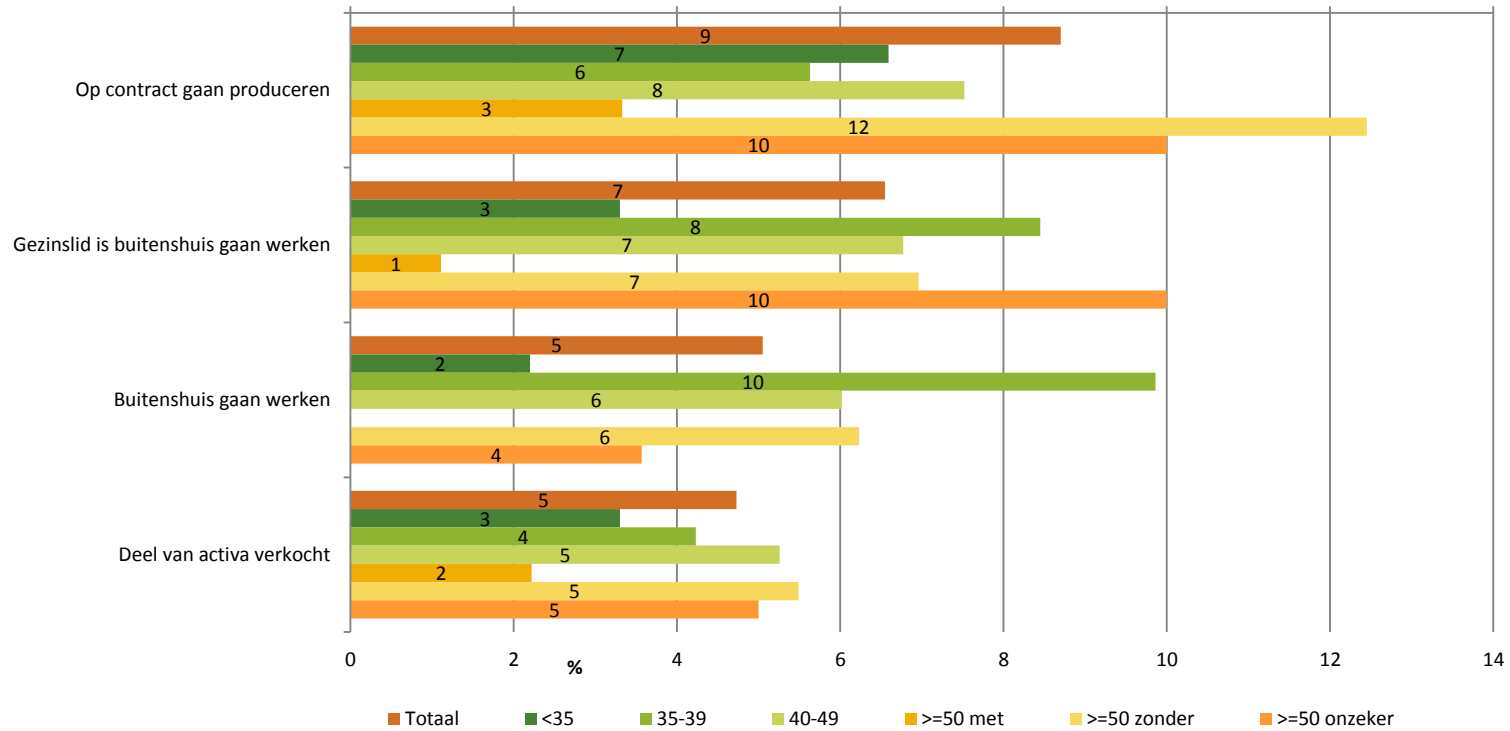
Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 41. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van eerder specifieke acties, per categorie leeftijd - opvolging, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 42. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van veranderingen in de bedrijfsstrategie, per categorie leeftijd - opvolging, %

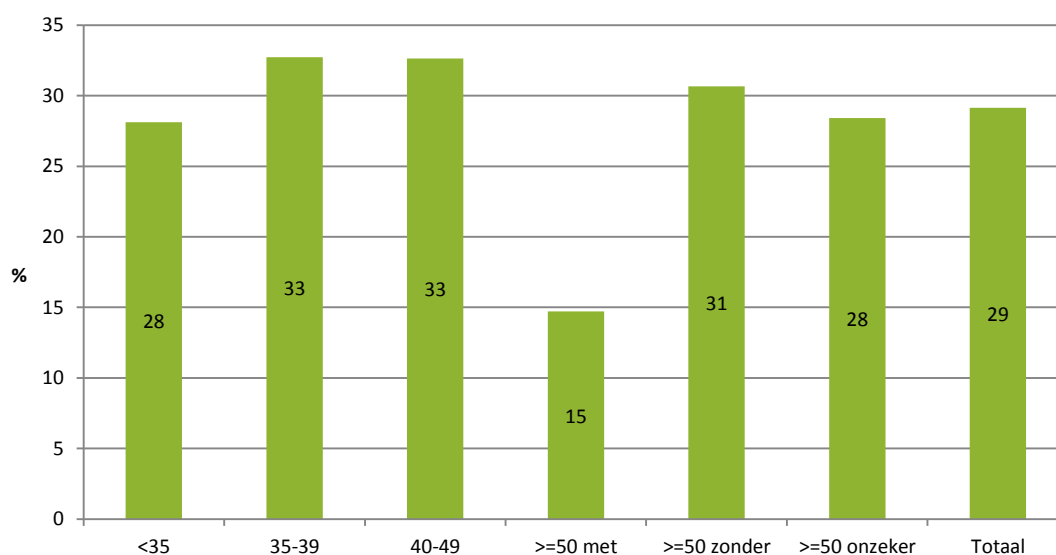

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

4.1.3 Bedrijfsleiders =>50 met opvolging kennen minst vaak een betalingsachterstand en achterstand is minst 'problematisch'

Aan de niet-contractproducenten is gevraagd of er betalingsachterstand/openstaande facturen zijn bij een veevoederfabrikant en indien ja, hoe groot die achterstand is. Er zijn geen significante verschillen in de mate van het voorkomen van betalingsachterstanden/openstaande facturen naargelang de leeftijd – opvolging situatie (Figuur 43). Toch springt één categorie, de groep vanaf 50 jaar met opvolging, uit de band. 15% heeft te kampen met betalingsachterstanden, een stuk minder dan de andere categorieën. Bij de andere groepen is het aandeel vergelijkbaar en hoger. Het varieert van 28% bij de <35 jarigen en die ouder dan 50 waarbij opvolging onzeker is, tot 33% bij de bedrijfsleiders van 35-49 jaar (Figuur 43).

Figuur 43. Voorkomen van betalingsachterstanden/openstaande facturen bij de veevoederfabrikant, per categorie leeftijd - opvolging, %

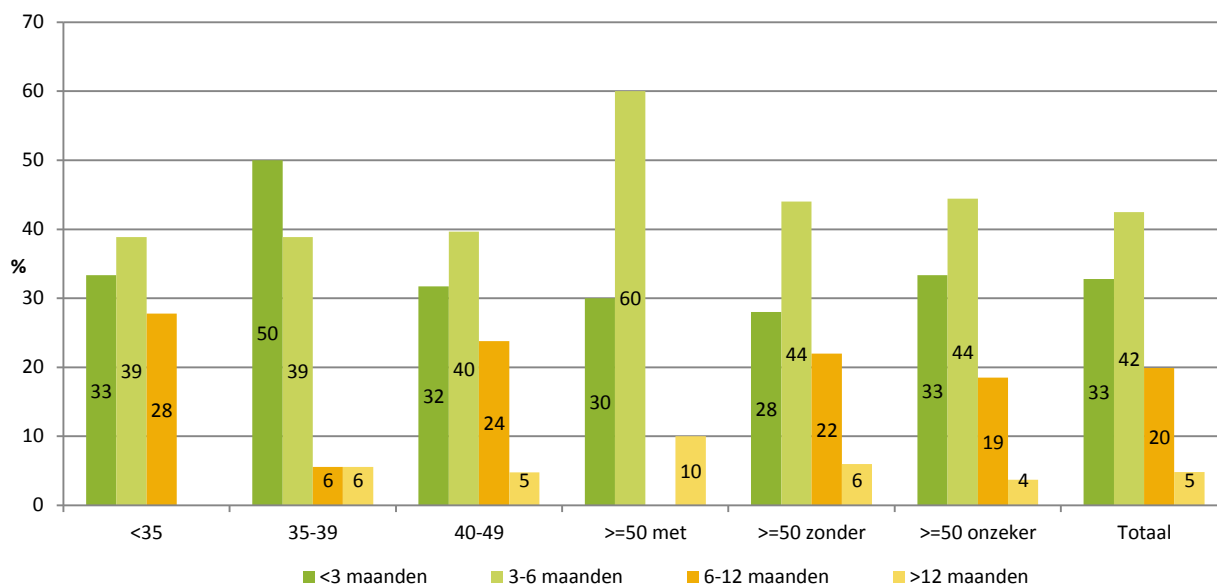

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

In 25% van de gevallen bedraagt de betalingsachterstand meer dan zes maanden (Figuur 44). Dit vormt een problematische situatie voor die bedrijven. Hoewel de duur van de betalingsachterstand niet significant anders is tussen de categorieën leeftijd – opvolging zijn er hier en daar toch een aantal (kleine) verschillen. Voor de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een opvolger en voor de jonge bedrijfsleiders van 35 -39 jaar is het aandeel met een betalingsachterstand van meer dan zes maanden het laagst, en bedraagt die respectievelijk 10% en 12%. Voor de groepen <35 jaar, van 40–49 jaar, en die van 50 jaar of ouder zonder opvolging is dit ongeveer 28%.

De bedrijfsleiders ouder dan 50 jaar met een opvolger hebben niet alleen het minst vaak een achterstand, indien er een achterstand is, is het aandeel met een problematische achterstand van meer dan zes maanden het kleinst.

Figuur 44. Mate van betalingsachterstanden/openstaande facturen bij de veevoederfabrikant, per categorie leeftijd - opvolging, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

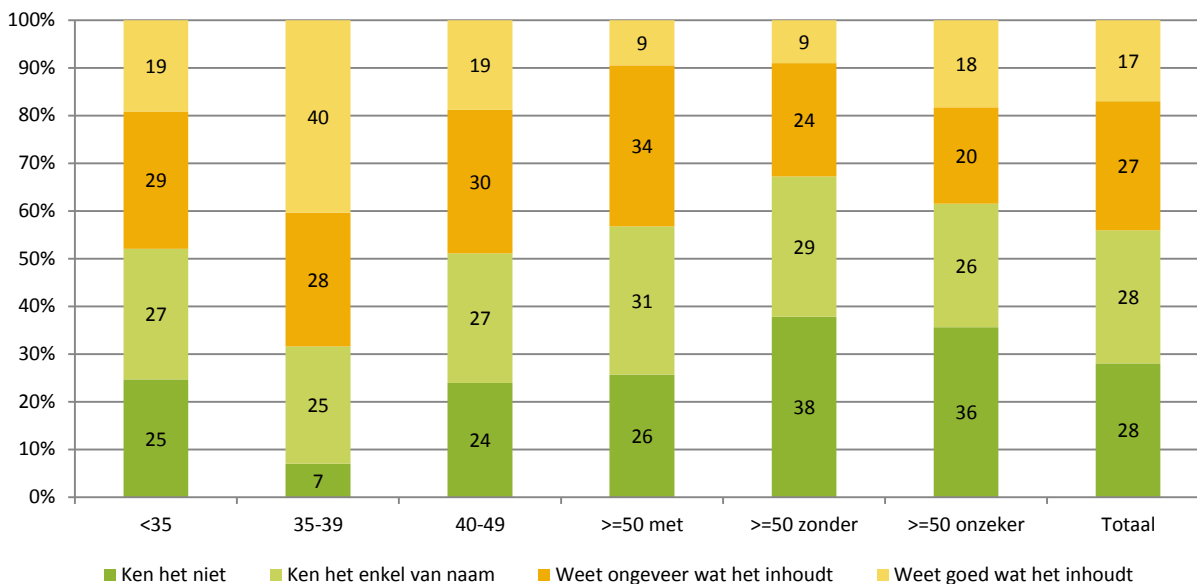
4.2 KENNIS EN LIDMAATSCHAP VAN DE VLAAMSE PRODUCENTEN-ORGANISATIE VARKENSHOUDERS (VPOV)

4.2.1 Bekendheid VPOV grootst voor bedrijfsleiders <50 jaar en vooral die van 35–39 jaar

Bij de niet-contractproducenten is gepolst naar de bekendheid van de Vlaamse Producenten Organisatie Varkenshouders (VPOV), het al of niet lid zijn, en van diegene die geen lid zijn de kans dat die in de toekomst lid worden van een producentenorganisatie (PO). De VPOV is opgericht 31 augustus 2016, slechts een aantal maanden voordat de enquête liep (september – oktober 2016).

Het aandeel dat op de hoogte is van het initiatief VPOV verschilt significant tussen de categorieën leeftijd – opvolging (Figuur 45). De jonge bedrijfsleiders van 35-39 jaar scoren een stuk hoger dan de anderen. Maar liefst 68% weet ongeveer tot goed wat de VPOV inhoudt. Daarnaast halen de jongste landbouwers <35 jaar en diegene van 40–49 jaar met net niet de helft eveneens een behoorlijk aandeel. Voor bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger komt dit een pak lager uit op 33%, het laagste aandeel. Die worden kort gevolgd door diegene van 50 jaar of ouder met een onzekere opvolging waar 38% ongeveer tot goed weet wat VPOV inhoudt. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een opvolger zitten in de middenmoot. Algemeen scoren de bedrijfsleiders van <50 jaar beter dan de bedrijfsleiders van =>50 jaar en binnen die laatste halen die met een opvolger een hoger aandeel.

Figuur 45. Mate dat niet-contractproducenten op de hoogte zijn van het initiatief 'Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV)' volgens categorie leeftijd - opvolging, %

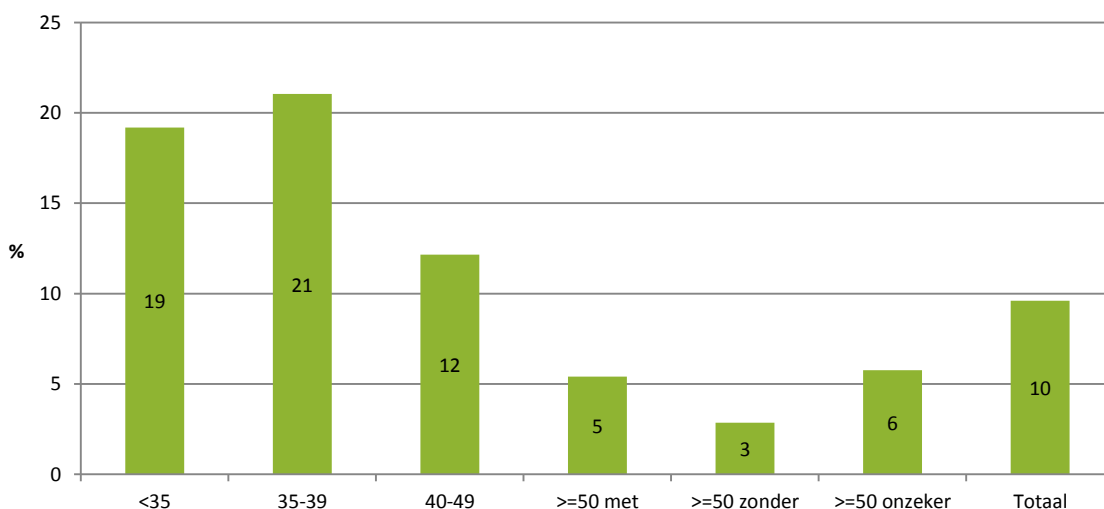

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

4.2.2 <40 jaar opvallend meer lid van VPOV, =>50 jaar het minst

Het aandeel dat al of niet lid is van de VPOV verschilt eveneens significant naargelang de leeftijd - opvolging situatie. De jonge landbouwers <35 jaar en van 35-39 jaar met respectievelijk 19% en 21% opvallend vaker lid dan de andere groepen (Figuur 46). De bedrijfsleiders van 50 jaar en ouder zijn het minst vaak lid van de VPOV en scoren met percentages van 3% - 6% erg laag.

Figuur 46. Aandeel respondenten dat lid is van de Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV), naar categorie leeftijd - opvolging, %

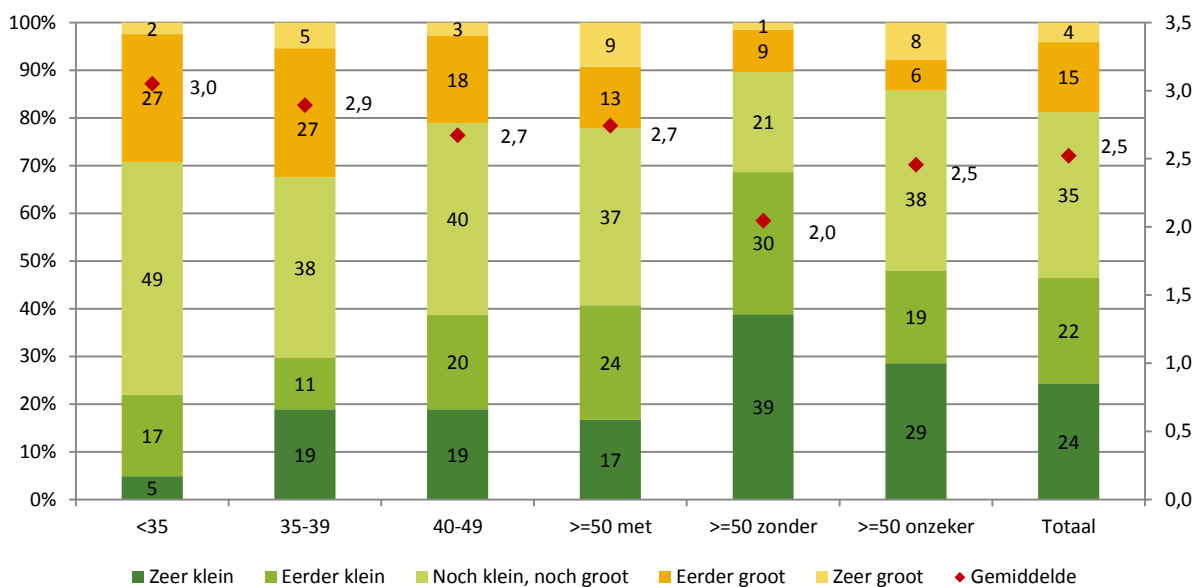

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

4.2.3 <40 jaar toont grootste kans op toekomstig lidmaatschap producentenorganisatie (PO)

Van diegene die nog geen lid zijn, zijn het eveneens de jonge landbouwers van <35 jaar en tussen 35–39 jaar - die al het vaakst lid zijn - die de kans op een toekomstig lidmaatschap het hoogst inschatten: respectievelijk 29% en 32% denkt in de toekomst lid te worden van een PO (Figuur 47). De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolging of met een onzekere opvolging scoren met respectievelijk 10% en 14% het laagst. De bedrijfsleiders van 40–49 jaar en die van 50 jaar of ouder met een opvolging situeren zich in de middenmoot en halen een aandeel van ongeveer 22%.

Figuur 47. Kans dat niet-contractproducenten binnen de komende vijf jaar lid worden van een producentenorganisatie in de varkenshouderij aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), naar categorie leeftijd - opvolging, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

4.3 STELLINGEN OVER BEDRIJF EN SECTOR

De varkenshouders zijn in de enquête een aantal stellingen voorgelegd over hun bedrijf en de sector. Hierna wordt nagegaan hoe de verschillende leeftijd – opvolging categorieën tegen die stellingen aankijken en naar voor gebracht waar er verschillen zijn. De klemtoon in de resultaten ligt op de belangrijkste stellingen en die stellingen waarbij er duidelijk verschillen zijn tussen de groepen. Ten opzichte van de resultaten naargelang bedrijfstype ligt het aantal stellingen dat significant verschilt lager. Daarom is geopteerd om de thema's meer gegroepeerd te bespreken. De stellingen over toekomstperspectief en structuur staan nog apart. De stellingen met betrekking tot financiering, samenwerking en afzet, rendabiliteit en marktinformatie, en differentiatie daarentegen worden samen behandeld.

4.3.1 Bedrijfsleiders =>50 met opvolger en die van <35 jaar meest positief over toekomst bedrijf en sector; =>50 jaar zonder opvolging meest pessimistisch

Hoe varkenshouders de toekomst van hun bedrijf zien en hoe het zit met hun vertrouwen in de Vlaamse varkenshouderij, verschilt significant naargelang de leeftijd – opvolging situatie (Tabel 17 en Figuur 48).

45% van de bedrijfsleiders vanaf 50 jaar zonder opvolging geven aan de toekomst van het eigen bedrijf somber in te zien, het grootste aandeel binnen de leeftijd – opvolging categorieën (Figuur 48). De jonge bedrijfsleiders van 35-39 jaar, de groep van 40-49 jaar, en diegene van 50 jaar of ouder met een onzekere opvolging volgen met percentages van 35%-37%. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met een opvolging zijn het meest positief, gevolgd door de jongste bedrijfsleiders <35 jaar. Slechts 19% van diegene van 50 jaar of ouder met opvolger ziet de toekomst van het bedrijf somber in, en maar liefst 42% vindt van niet. Voor de bedrijfsleiders <35 jaar is het aandeel dat de toekomst niet somber inziet (34%) eveneens groter dan het aandeel dat somber is (26%).

Hetzelfde patroon tekent zich af wat betreft het vertrouwen in de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij (Figuur 48). 35% van de jongste bedrijfsleiders <35 jaar en 32% van diegene van 50 jaar of ouder met een opvolger heeft vertrouwen in de toekomst van de varkenshouderij. Het hoogste aandeel. De oudere bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger zijn hier eveneens het meest pessimistisch. Slechts 17% heeft vertrouwen in de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij en maar liefst 48% heeft geen vertrouwen. Daarnaast zien de bedrijfsleiders van 35-39 jaar en 40-49 jaar het niet zo goed in: 19% en 23% heeft vertrouwen tegenover 36% en 39% niet.

Voor de stelling “Het is beter dat onrendabele bedrijven de sector verlaten” is er een verschil van mening tussen de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met opvolger en diegene jonger dan 35 jaar aan de ene kant en de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger of waarbij de opvolgingssituatie onzeker is aan de andere kant (Figuur 48). Van de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder met opvolger meent 65% dat het beter zou zijn dat onrendabele bedrijven de sector verlaten, van diegenen zonder opvolger of een onzekere opvolging is dit lager en bedraagt dit ongeveer 48%.

Voor de stelling dat een daling van de varkensstapel in Vlaanderen nodig is zijn er, ten slotte, geen significante verschillen tussen de categorieën leeftijd – opvolging (Tabel 17).

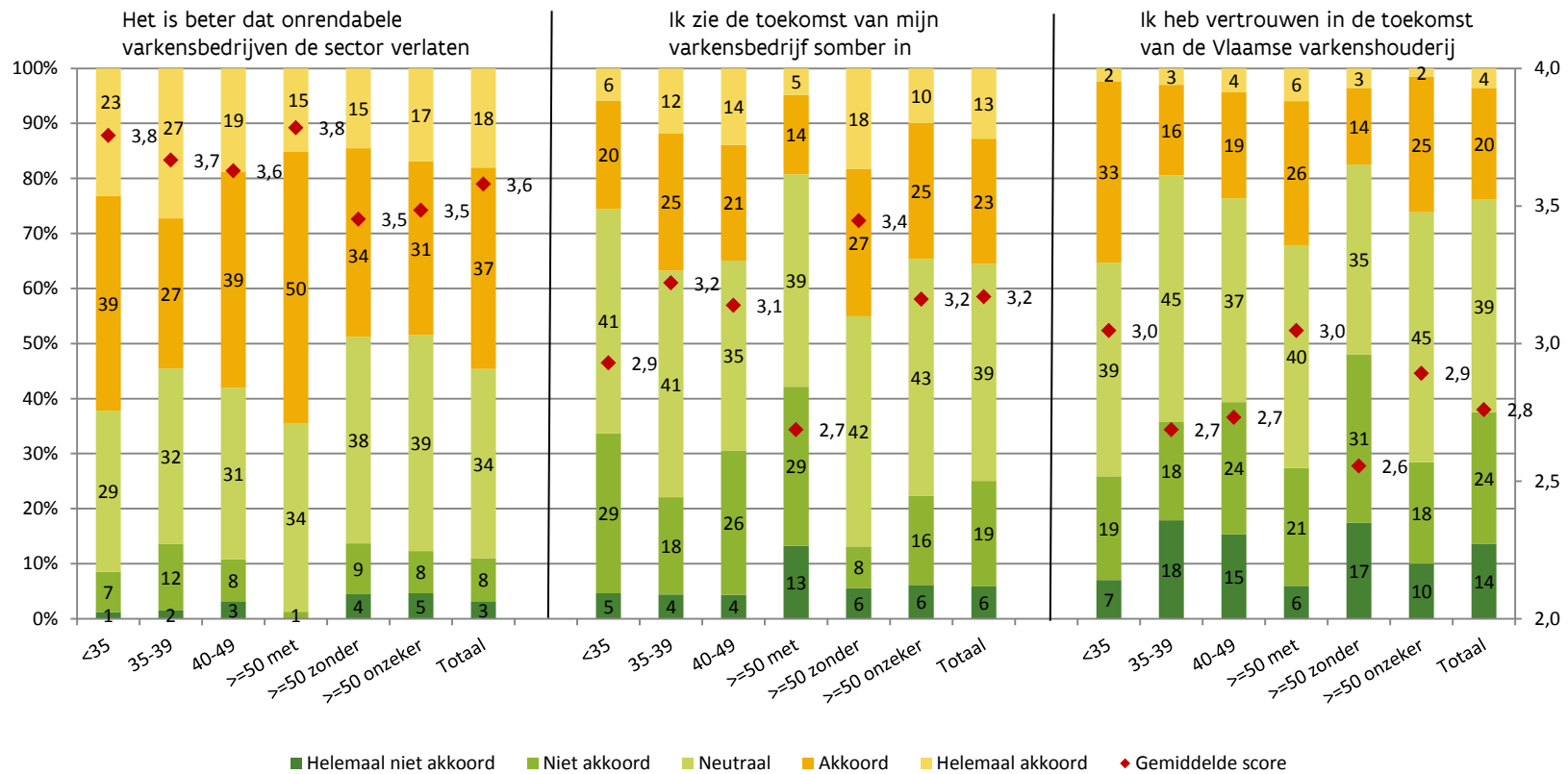
Tabel 17. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. het toekomstperspectief, per categorie leeftijd - opvolging

	<35	35-39	40-49	=>50 met	=>50 zonder	=>50 onzeker	Totaal
Het is beter dat onrendabele varkensbedrijven de sector verlaten *	3,76	3,67	3,63	3,78	3,45	3,48	3,58
Een daling van de varkensstapel in Vlaanderen is nodig	3,31	3,43	3,32	3,34	3,42	3,35	3,36
Ik zie de toekomst van mijn varkensbedrijf somber in *	2,93	3,22	3,14	2,69	3,45	3,16	3,17
Ik heb vertrouwen in de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij *	3,05	2,69	2,73	3,05	2,56	2,89	2,76

* Significant verschil tussen één of meerdere categoriegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 48. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. het toekomstperspectief aangevuld met de gemiddelde score (op een vijf-puntenschaal), per categorie leeftijd – opvolging, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

4.3.2 Vooral 40-49-jarigen van oordeel dat investeringen om te voldoen aan eisen overheid schaalvergroting in de hand werken

Alle leeftijd – opvolging categorieën vinden het een groot verlies voor de Vlaamse varkenshouderij als de familiale structuur zou verdwijnen. Er zijn geen significante verschillen tussen de groepen (Tabel 18).

De verschillen naargelang leeftijd – opvolging voor de stellingen over contractproductie daarentegen zijn vaak significant. De respondenten reageren algemeen vrij stellig en negatief op de stellingen over contractproductie. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolging reageren algemeen iets positiever. In het geval van stellingen over contractproductie speelt waarschijnlijk eveneens het effect van het bedrijfstype. Analyses naargelang bedrijfstype in het hoofdstuk hiervoor gaven aan dat afmestbedrijven onder contract positief stonden ten opzichte van contractproductie. En van de verschillende leeftijd – opvolging categorieën hebben bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolging het grootste aandeel afmestbedrijven onder contract.

Een aantal stellingen omtrent investeringen, schaalvergroting en groei vertonen significante verschillen (Tabel 18 en Figuur 49). De varkenshouders vinden dat investeringen om te voldoen aan eisen inzake dierenwelzijn en milieu schaalvergroting in de hand werken. Van de 40-49 jarigen is 76% van dit oordeel. Dit is het hoogste aandeel. Van de groep vanaf 50 jaar met een onzekere opvolging deelt 60% die mening. Dit is het laagste percentage, zij het dat dit nog altijd zeer hoog is. De varkenshouders, jong en oud(er), voelen met andere woorden aan dat investeringen om te voldoen aan de eisen van de overheid (in)direct leiden tot schaalvergroting.

52% van de varkenshouders vindt niet dat schaalvergroting noodzakelijk is om het inkomen op peil te houden. 25% vindt van wel (Figuur 49). Het zijn vooral de jongere landbouwers (<40 jaar) die oordelen dat schaalvergroting nodig is om het inkomen op peil te houden: 34% gaat akkoord met de stelling. Opnieuw scoort de groep van 50 jaar of ouder waarbij opvolging onzeker is het laagst: slechts 13% oordeelt dat schaalvergroting nodig is om het inkomen op peil te houden.

Het aantal varkenshouders, ten slotte, dat zich onder druk gezet voelt om te groeien is beperkt. Met 17%, al bij al een nog steeds beperkt aandeel, is het hier vooral de groep 40-49 jaar die dit aangeeft (Figuur 49).

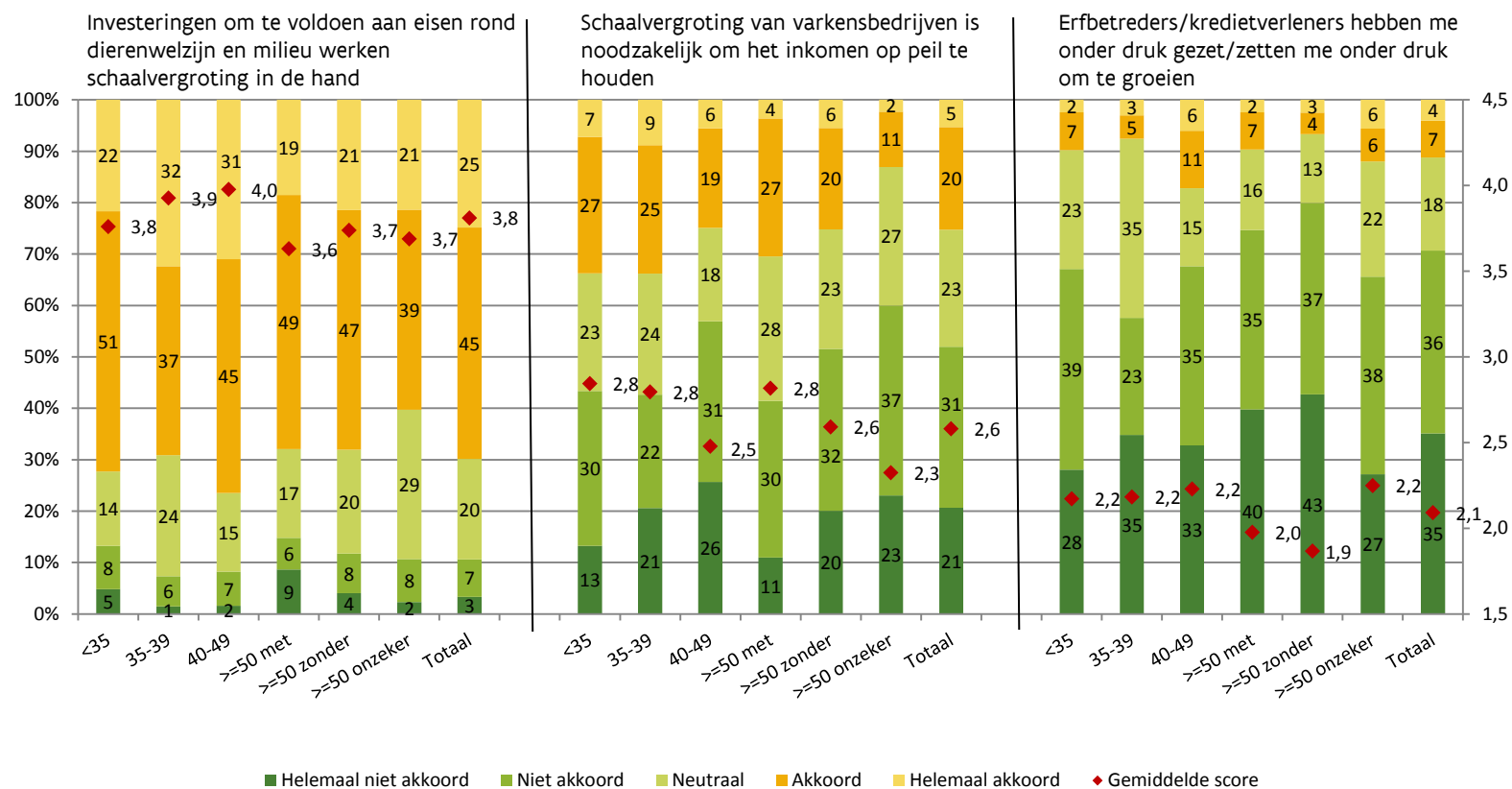
Tabel 18. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. structuur, schaalvergroting en contractproductie, per categorie leeftijd - opvolging

	<35	35-39	40-49	=>50 met	=>50 zonder	=>50 onzeker	Totaal
Het zou een groot verlies zijn voor de Vlaamse varkenshouderij als de familiale structuur zou verdwijnen	4,35	4,33	4,27	4,26	4,24	4,35	4,28
Investeringsen om te voldoen aan eisen van de overheid rond dierenwelzijn en milieu werken schaalvergroting in de hand *	3,76	3,93	3,98	3,63	3,74	3,69	3,81
Contractproductie is niet goed voor de varkenssector in Vlaanderen *	3,63	3,65	3,69	3,67	3,31	3,46	3,53
Produceeren van varkens onder contract geeft meer zekerheid	2,85	3,07	2,98	2,96	3,25	3,01	3,06
Ik produceer liever onder contract dan te moeten stoppen met varkens houden *	2,35	2,26	2,29	2,06	2,61	2,38	2,38
Schaalvergroting van varkensbedrijven is noodzakelijk om het inkomen op peil te houden *	2,84	2,79	2,48	2,82	2,59	2,32	2,58
Erfbetreders/kredietverleners hebben me onder druk gezet/zetten me onder druk om te groeien *	2,17	2,18	2,23	1,98	1,87	2,25	2,09
Als ik mijn varkensbedrijf zou moeten stopzetten, ik zou overwegen om als vaste werknemer in dienst te werken op een ander varkensbedrijf *	1,95	1,70	1,66	1,59	1,68	1,87	1,72

* Significant verschil tussen één of meerdere categoriegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 49. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. schaalvergroting en investeringen aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntschaal), per categorie leeftijd – opvolging, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

4.3.3 Bedrijfsleiders <40 jaar zien meeste heil in samenwerking tussen varkenshouders

De respondenten van alle leeftijdsgroepen zijn van mening dat het aanleggen van buffers in goede periodes om te gebruiken in moeilijke periodes fiscaal interessant moet worden gemaakt (Tabel 19). De groep 40-49 jarigen gaat er significant het vaakst mee akkoord (88%), gevolgd door de 50-plussers met opvolger (84%). De bedrijfsleiders ouder dan 50 waarbij opvolging onzeker is vinden het fiscaal interessant maken van het aanleggen van buffers iets minder belangrijk (79% steunt het voorstel).

De overige stellingen m.b.t. financiering tonen geen significante verschillen tussen de categorieën leeftijd – opvolging. Dit met uitzondering van de stelling dat het een goede zaak is dat de mengvoederindustrie een financiële buffer vormt voor noodlijdende varkensbedrijven (Tabel 19). De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger of waarbij de opvolgingssituatie onzeker is zijn het opvallend vaker eens met die stelling dan de andere groepen. Waarschijnlijk speelt het bedrijfstype ook hier op de achtergrond mee, gezien de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger significant vaker een afmestbedrijf op contract uitbaten (Figuur 12).

Het belang van samenwerking wordt erkend. De bedrijfsleiders jonger dan 40 jaar scoren significant hoger dan de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder op de stelling dat samenwerking met andere varkenshouders kan leiden tot betere resultaten. 51% van de bedrijfsleiders <35 jaar en zelfs 57% van diegenen van 35-39 jaar geloven dat samenwerking kan leiden tot betere resultaten (Figuur 50). Dit aandeel neemt af tot 37% bij de 50-plussers met opvolging en zelfs tot 27% bij diegenen zonder opvolger.

De overige stellingen m.b.t. samenwerking en afzet tonen geen significante verschillen tussen de categorieën leeftijd – opvolging. Dit met uitzondering van de stelling dat de mengvoederindustrie belangrijk is voor de toekomst van de varkenshouderij. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger zijn opvallend vaker akkoord met de stelling dan de groep van 40-49 jaar. Ook hier speelt het bedrijfstype waarschijnlijk een rol.

De bedrijfsleiders van 35-39 jaar zijn significant het meest (55%) bereid om te betalen voor onafhankelijk advies op maat. Dit aandeel neemt sterk af naarmate de bedrijfsleiders ouder zijn dan 50. De bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder zonder opvolger zien het met 21% het minst zitten om te betalen voor onafhankelijk advies (Figuur 50).

De overige stellingen m.b.t. rendabiliteit en marktinformatie tonen geen significante verschillen tussen de categorieën leeftijd – opvolging (Tabel 20). Wat betreft diversificatie/differentiatie is er enkel een significant verschil zichtbaar voor de stelling “Er wordt te weinig ingezet op vleeskwaliteit en smaak van het varken” (Tabel 20). De groep van 50 jaar of ouder zonder opvolger gaat hier significant het minst mee akkoord.

Tabel 19. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. financiering, samenwerking (horizontaal en verticaal) en afzet, per categorie leeftijd - opvolging

	<35	35-39	40-49	=>50 met	=>50 zonder	=>50 onzeker	Totaal
Buffers aanleggen in de goede periodes om te gebruiken in moeilijke periodes moet fiscaal interessanter worden gemaakt *	4,08	4,07	4,30	4,18	4,05	4,15	4,16
Kaskrediet/overbruggingskrediet bij banken is te duur	3,73	3,95	3,84	3,70	3,88	4,02	3,86
Varkenshouders zijn te afhankelijk van financiering door veevoederleveranciers	3,32	3,42	3,41	3,40	3,44	3,42	3,41
Er is nood aan meer flexibele kredietvorming door banken bij investeringen (minder/niet afbetalen in moeilijke periode en meer in goede periodes)	3,28	3,34	3,37	3,33	3,38	3,42	3,37
Het is een goede zaak dat de mengvoederindustrie een financiële buffer vormt voor noodlijdende varkensbedrijven *	2,12	2,06	2,13	2,15	2,52	2,40	2,28
De Vlaamse varkenssector moet extra blijven inzetten op export	4,27	4,12	4,21	4,28	4,13	4,16	4,18
De Vlaamse varkenshouderij heeft enkel toekomst als alle partijen in de keten samenwerken	3,95	4,07	4,04	4,01	3,95	3,98	4,00
Ik geloof dat ik door samen te werken met andere varkenshouders betere resultaten kan verkrijgen *	3,44	3,48	3,23	3,11	2,87	3,05	3,13
Een producentenorganisatie is een goed instrument om samen te werken tussen varkenshouders	3,46	3,47	3,20	3,27	3,21	3,24	3,26
Ik vind het niet makkelijk om samen te werken met andere varkenshouders	2,84	3,03	3,14	3,13	2,93	3,15	3,04
De mengvoederindustrie is belangrijk voor de toekomst van de varkenshouderij *	3,30	3,21	3,06	3,25	3,35	3,32	3,23
Varkenshouders worden als volwaardige partner gezien door andere stakeholders in de keten	2,52	2,30	2,33	2,54	2,47	2,53	2,44

* Significant verschil tussen één of meerdere categoriegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Tabel 20. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. rendabiliteit en marktinformatie, diversificatie/differentiatie, per categorie leeftijd - opvolging

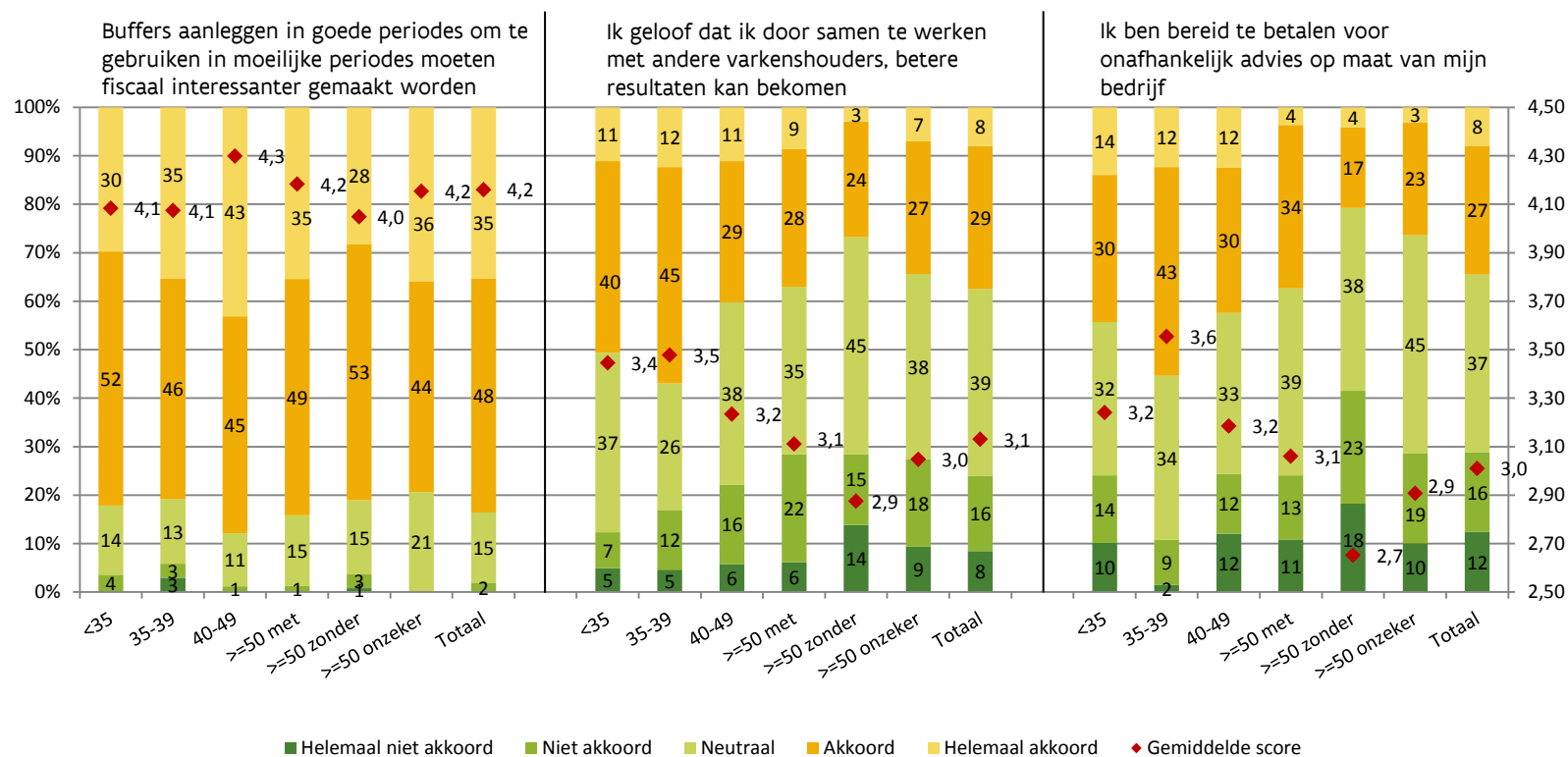
	<35	35-39	40-49	=>50 met	=>50 zonder	=>50 onzeker	Totaal
Ik ben goed op de hoogte van de rendabiliteit van mijn bedrijf	4,06	4,21	4,04	3,95	3,89	3,93	3,99
Varkenshouders hebben te weinig kennis van commerciële aspecten en onderhandelings technieken	3,15	3,31	3,35	3,24	3,16	3,36	3,26
Ik ben bereid te betalen voor onafhankelijk advies op maat van mijn bedrijf *	3,24	3,55	3,18	3,06	2,65	2,91	3,01
Ik zou minder biggen opzetten/zeugen insemineren als ik weet dat prijsvooruitzichten slecht zijn	2,74	2,92	2,81	2,59	2,76	2,79	2,77
Voor mijn bedrijf is markt informatie weinig bruikbaar	2,49	2,48	2,60	2,65	2,71	2,65	2,62
Ik heb onvoldoende mogelijkheden om onafhankelijke bedrijfsbegeleiding en advies te krijgen	2,58	2,63	2,57	2,37	2,59	2,65	2,57
Er wordt te weinig ingezet op vleeskwaliteit en smaak van het varken *	3,20	3,28	3,27	3,32	2,98	3,36	3,20
Ik zie mezelf in staat om mijn varkens via de korte keten te verkopen	2,53	2,50	2,33	2,24	2,17	2,34	2,31
Ik zie mezelf in staat om over te schakelen naar bio varkenshouderij	1,76	1,98	1,81	1,92	1,80	1,83	1,83

* Significant verschil tussen één of meerdere categoriegemiddelden

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

Figuur 50. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. financiering, samenwerking en marktinformatie aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd – opvolging, %

Bron: Departement Landbouw en Visserij, enquête varkenshouders, 2016

FIGUREN

Figuur 1. Vijf bedrijfstypes op basis van aanwezigheid zeugen en/of vleesvarkens, aandeel verkoop biggen, en het al dan niet produceren op contract, %	26
Figuur 2. Aandeel gespecialiseerde bedrijven volgens bedrijfstype, %	26
Figuur 3. Aandeel respondenten (%) met een fiscale of een bedrijfseconomische boekhouding, volgens bedrijfstype.....	29
Figuur 4. Aandeel respondenten (%) met een fiscale of een bedrijfseconomische boekhouding, volgens al of niet specialisatie	30
Figuur 5. Leeftijd van de bedrijfsleiders, gemiddelde (jaar) en aandeel per leeftijdscategorie (%), volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie	32
Figuur 6. Opvolgingssituatie bij bedrijfsleiders vanaf 50 jaar volgens bedrijfstype, %.....	33
Figuur 7. Aantal familiale arbeidskrachten per bedrijf uitgedrukt in voltijdse equivalenten (VTE), en aandeel (%) volgens groottecategorie VTE, per bedrijfstype.....	34
Figuur 8. Uitoefening van andere beroepsactiviteiten buitenshuis door de bedrijfsleider en partner*, volgens bedrijfstype en arbeidsregime, %	35
Figuur 9. Inzet van niet-familiale arbeid in vaste dienst en op piekmomenten (%), volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie.....	36
Figuur 10. Aandeel bedrijfsleiders per categorie leeftijd-opvolging, %.....	38
Figuur 11. Leeftijd-opvolging van de bedrijfsleiders, gemiddelde (jaar) en aandeel (%) per categorie leeftijd - opvolging, volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie.....	40
Figuur 12. Aandeel van de bedrijfstypes (%), volgens leeftijd - opvolging categorieën en al of niet specialisatie.....	42
Figuur 13. Aandeel met een fiscale of een bedrijfseconomische boekhouding (%), volgens leeftijd - opvolging	47
Figuur 14. Aantal familiale arbeidskrachten per bedrijf (in voltijdse equivalenten of VTE) en aandeel (%) per groottecategorie VTE, volgens leeftijd – opvolging.....	48
Figuur 15. Uitoefening van andere beroepsactiviteiten buitenshuis door de bedrijfsleider en partner*, volgens leeftijd - opvolging en volgens arbeidsregime, %.....	49
Figuur 16. Aandeel niet-familiale arbeid in vaste dienst en op piekmomenten (%), volgens leeftijd - opvolging.....	51
Figuur 17. Mate waarin de onzekerheid van het inkomen, een laag inkomen en financiële problemen/schuldenlast een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf (%), aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype	55
Figuur 18. Mate waarin de lage marktprijzen, kosten van mestafzet en –verwerking en hoge voederkosten een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %.....	57
Figuur 19. Mate waarin de eisen van de overheid m.b.t. milieu, dierenwelzijn e.d., administratieve lasten en een veranderend overheidsbeleid een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %	59
Figuur 20. Mate waarin de hoge werkdruk, hoge loonkosten, en de beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %.....	61
Figuur 21. Mate waarin de hoge werkdruk een probleem vormt voor de varkenstak op het bedrijf van respondenten met inzet van vreemde arbeid, aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %.....	63

Figuur 22. Aandeel bedrijfsleiders dat maatregelen nam om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014) (%) aangevuld met het gemiddeld aantal genomen maatregelen, per bedrijfstype	66
Figuur 23. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van spaargeld en investeringen, per bedrijfstype, %	69
Figuur 24. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van eerder specifieke acties, per bedrijfstype, %	70
Figuur 25. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van veranderingen in de bedrijfsstrategie, per bedrijfstype, %	71
Figuur 26. Aandeel met betalingsachterstanden/openstaande facturen bij de veevoederfabrikant, per bedrijfstype, %	72
Figuur 27. Grootte van betalingsachterstanden/openstaande facturen bij de veevoederfabrikant, per bedrijfstype, %	73
Figuur 28. Mate dat niet-contractproducenten op de hoogte zijn van het initiatief 'Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV)' volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie, %	75
Figuur 29. Aandeel respondenten dat lid is van de Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV), naar bedrijfstype en al of niet specialisatie, %	77
Figuur 30. Kans dat niet-contractproducenten binnen de komende vijf jaar lid worden van een producentenorganisatie in de varkenshouderij aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), naar bedrijfstype en mate van specialisatie, %	79
Figuur 31. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. het toekomstperspectief aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %	82
Figuur 32. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. contractteelt aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %	85
Figuur 33. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. financiering aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %	88
Figuur 34. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. samenwerken aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %	91
Figuur 35. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. rendabiliteit en marktinformatie aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype, %	94
Figuur 36. Mate waarin de lage marktprijzen, lage inkomen en onzekerheid van het inkomen een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd - opvolging, %	98
Figuur 37. Mate waarin financiële problemen/schuldenlast een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd - opvolging, %	99
Figuur 38. Mate waarin de hoge werkdruk, hoge loonkosten en de beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd - opvolging, %	101
Figuur 39. Aandeel bedrijfsleiders dat maatregelen nam om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014) (%) aangevuld met het gemiddeld aantal genomen maatregelen, per categorie leeftijd - opvolging	102
Figuur 40. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van spaargeld en investeringen, per categorie leeftijd - opvolging, %	104
Figuur 41. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van eerder specifieke acties, per categorie leeftijd - opvolging, %	105
Figuur 42. Genomen maatregelen om aan betalingsverplichtingen te kunnen voldoen (sinds 1 januari 2014), op vlak van veranderingen in de bedrijfsstrategie, per categorie leeftijd - opvolging, %	106
Figuur 43. Voorkomen van betalingsachterstanden/openstaande facturen bij de veevoederfabrikant, per categorie leeftijd - opvolging, %	107

Figuur 44. Mate van betalingsachterstanden/openstaande facturen bij de veevoederfabrikant, per categorie leeftijd - opvolging, %.....	108
Figuur 45. Mate dat niet-contractproducenten op de hoogte zijn van het initiatief 'Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV)' volgens categorie leeftijd - opvolging, %	109
Figuur 46. Aandeel respondenten dat lid is van de Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders (VPOV), naar categorie leeftijd - opvolging, %.....	109
Figuur 47. Kans dat niet-contractproducenten binnen de komende vijf jaar lid worden van een producentenorganisatie in de varkenshouderij aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), naar categorie leeftijd - opvolging, %	110
Figuur 48. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. het toekomstperspectief aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd – opvolging, %.....	113
Figuur 49. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. schaalvergroting en investeringen aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd – opvolging, %.....	116
Figuur 50. Mate waarin de respondenten al dan niet akkoord gaan met stellingen m.b.t. financiering, samenwerking en marktinformatie aangevuld met de gemiddelde score (op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd – opvolging, %	120

TABELLEN

Tabel 1. Gemiddeld aantal zeugen- en vleesvarkensplaatsen volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie	28
Tabel 2. Gemiddeld aantal hectares per bedrijf, volgens bedrijfstype en al of niet specialisatie	28
Tabel 3. Aantal niet-familiale arbeidskrachten per bedrijf in vaste dienst (in voltijdse equivalenten of VTE) en op piekmomenten (in aantal mandagen per maand), en aandeel (%) daarvan per groottecategorie, volgens bedrijfstype	37
Tabel 4. Gemiddeld aantal zeugen en vleesvarkensplaatsen volgens leeftijd – opvolging en al of niet specialisatie	44
Tabel 5. Gemiddeld aantal zeugen en vleesvarkensplaatsen volgens leeftijd – opvolging en bedrijfstype	45
Tabel 6. Gemiddeld aantal hectares per bedrijf, volgens leeftijd - opvolging en al of niet specialisatie	46
Tabel 7. Mate waarin zaken een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf (gemiddelde score op een vijfpuntenschaal), per bedrijfstype	53
Tabel 8. Mate waarin arbeidsgerelateerde knelpunten een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf van de respondenten met inzet van vreemde arbeid, gemiddelde score op een vijfpuntenschaal, per bedrijfstype	62
Tabel 9. Mate waarin zaken een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf (gemiddelde score op een vijfpuntenschaal), volgens al of niet specialisatie	65
Tabel 10. Mate waarin maatregelen zijn genomen om aan betalingsverplichtingen te kunnen (blijven) voldoen (%), naar mate van specialisatie en bedrijfstype	67
Tabel 11. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. het toekomstperspectief, per bedrijfstype	81
Tabel 12. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. structuur, schaalvergroting en contractproductie, per bedrijfstype	84
Tabel 13. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. financiering, per bedrijfstype	87
Tabel 14. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. samenwerking (horizontaal en verticaal) en afzet, per bedrijfstype	90
Tabel 15. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. rendabiliteit en marktinformatie, per bedrijfstype	93
Tabel 16. Mate waarin zaken een probleem vormen voor de varkenstak van het bedrijf (gemiddelde score op een vijfpuntenschaal), per categorie leeftijd - opvolging	96
Tabel 17. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. het toekomstperspectief, per categorie leeftijd - opvolging	112
Tabel 18. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. structuur, schaalvergroting en contractproductie, per categorie leeftijd - opvolging	115
Tabel 19. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. financiering, samenwerking (horizontaal en verticaal) en afzet, per categorie leeftijd - opvolging	118
Tabel 20. Gemiddelde waarde op vijfpuntenschaal voor stellingen m.b.t. rendabiliteit en marktinformatie, diversificatie/differentiatie, per categorie leeftijd - opvolging	119

BRONNEN

Danckaert S., Lenders S. & Oeyen A. (2009) De landbouwactiviteit in Vlaamse gemeenten, proeve van typologie. Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Decuyper E., De Praeter A., De Smet S., De Smit L., Van Gansbeke S. & Vrints G. (2016) G30 Varkenstop – Gent, 1 februari 2016. Toekomststrategie voor de Vlaamse varkenssector. Samenvattend verslag van de 3 workshops.

http://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/verslag_g30-1februari_2016.pdf

Departement Landbouw en Visserij (2011) Vlaams actieplan voor de varkenshouderij – Een initiatief van Vlaams minister-president Kris Peeters. Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Deuninck J., de Regt E. & Vrints G. (2017) Wat denkt de varkenshouder? Resultaten van een grootschalige bevraging in 2016. Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

FOD Economie (2015) Actualisatie van de studie over de varkenskolom, juni 2015, Prijzenobservatorium, Brussel.

http://economie.fgov.be/nl/binaries/Actualisatie_studie_varkenskolom_mei2015_tcm325-267698.pdf

Provincie Limburg (2016) Roadmap voor de varkenssector in Vlaanderen.

http://varkensbedrijf.be/wp-content/uploads/sites/2/2016/07/roadmap_varkenssector_lr.pdf

Van Buggenhout E. & Deuninck J. (2016) Krap bij kas? Een onderzoek naar betalingsmoeilijkheden bij het Landbouwmonitoringsnetwerk, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Van Gansbeke S., Van den Bogaert T. & Vettenburg N. (2011) Groepshuisvesting van zeugen, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Vlaams Informatiecentrum over Land- en tuinbouw (2016) Zaaïen PO's een- of tweedracht in de varkenssector? Duiding, 29-2-2016,

<http://www.vilt.be/zaaien-pos-een-of-tweedracht-in-de-varkenssector---producentenorganisatie>

Vlaamse overheid, Beleidsdomein Landbouw & Visserij (2013) Vlaamse bedrijfseconomische standaardwaarden - Varkenshouderij 2013, Brussel.

Vrints G., Deuninck J., Tacquenier B., D'Hooghe J. & Van der Straeten B. (2015) Bedrijfseconomische resultaten Vlaamse land en tuinbouw – Dieren en gewassen 2009-2013 – op basis van het Landbouwmonitoringsnetwerk, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

AFKORTINGEN

ABS = Algemeen Boerensyndicaat

PO = Producentenorganisatie

SO = Standaard output, ook wel standaard opbrengst genoemd

VLIF = Vlaams Landbouwinvesteringsfonds

VPOV = Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders

VTE = Voltijdse equivalenten

BIJLAGE: VRAGENLIJST

Opmerking: de vragenlijst werd online afgenomen, waarbij de respondenten werden geadviseerd doorheen de vragen (en dus enkel die vragen kregen voorgeschoteld die voor hun van toepassing zijn).

1. Welke van onderstaande soorten varkens heeft u op uw bedrijf? U kunt meerdere antwoorden aanduiden.

- A. zeugen voor de productie van biggen
- B. vleesvarkens
- C. geen van bovenstaande

Indien het antwoord gelijk is aan Vraag 1C 'geen van bovenstaande' dan stopt de enquête. Indien Vraag 1A = ja, dan dient ook Vraag 2A beantwoord te worden. Indien Vraag 1B=ja, dan dient ook Vraag 2B beantwoord te worden.

2. Wat is het aantal plaatsen op het bedrijf:

- A. zeugen: .....
- B. vleesvarkens: .....

Vraag 3A en 3B worden beide gevraagd, ongeacht het antwoord op Vraag 1A en Vraag 1B.

3. Hoeveel bedroeg het aantal plaatsen vijf jaar geleden (i.e. in 2011):

- A. zeugen: .....
- B. vleesvarkens: .....

Indien Vraag 1A = ja én Vraag 1B = ja, dan moet ook Vraag 4 beantwoord worden.

4. A. Worden er biggen verkocht op het bedrijf? Ja / nee

Indien het antwoord ja is, dan wordt Vraag 4B gesteld. Indien het antwoord nee is, dan wordt Vraag 4C gesteld.

- B. Welk aandeel van de biggen wordt verkocht? < 25%; 25 – 75%, > 75%

- C. Worden er biggen aangekocht op het bedrijf? Ja / nee

Indien het antwoord ja is, dan wordt Vraag 4D gesteld. Indien het antwoord nee is, dan ga naar Vraag 5.

- D. Welk aandeel van de biggen wordt aangekocht? < 25%; 25 – 75%, > 75%

5. Wat is het geboortjaar van de bedrijfsleider? .....

Indien geboortjaar <= 1971 dan wordt vraag 5B gesteld, Indien geboortjaar > 1971, dan ga naar Vraag 6.

- B. Is er een opvolger voor het bedrijf? ja / nee / onzeker

6. Wordt er naast het beheer van het landbouwbedrijf nog een andere beroepsactiviteit buitenshuis uitgeoefend door:

- A. Bedrijfsleider Ja, deeltijds / ja, voltijds / nee
- B. Partner Ja, deeltijds / ja, voltijds / nee / ik heb geen partner

Indien 6A = nee, dan wordt Vraag 7A gesteld. Indien 6B = nee, dan wordt Vraag 7B gesteld. Anders: ga naar Vraag 8.

7. Hoe groot acht u de kans dat er binnen de komende vijf jaar buitenshuis gewerkt wordt door: (schaal 1 tot 5: zeer klein, eerder klein, noch klein, noch groot, eerder groot, zeer groot, weet niet)
- Bedrijfsleider
  - Partner
8. Wat is het aantal familiale arbeidskrachten op het bedrijf uitgedrukt in aantal voltijdse equivalenten (VTE's) (vb. 2 halftijdse arbeidskrachten = 1voltijds equivalent)? .....VTE's
9. Werken er niet-familiale arbeidskrachten in de varkenstak van uw bedrijf? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.
- Ja, op piekmomenten   *Indien dit aangekruist wordt, dan dient Vraag 10 beantwoord te worden.*
  - Ja, vast in dienst   *Indien dit aangekruist wordt, dan dient Vraag 11 beantwoord te worden.*
  - Nee   *Indien dit aangekruist wordt, ga naar Vraag 12.*
10. U gaf aan dat er op piekmomenten niet-familiale arbeidskrachten in de varkenstak van uw bedrijf werken. Hoeveel mandagen per maand heeft u deze mensen in dienst (vb. 2 personen die 2 dagen werken = 4 mandagen)?
..... mandagen per maand
11. U gaf aan dat u niet-familiale arbeidskrachten vast in dienst heeft in de varkenstak van uw bedrijf. Hoeveel zijn er dat, uitgedrukt in voltijdse equivalenten (VTE's) (vb. 2 halftijdse arbeidskrachten = 1 voltijds equivalent)? ..... VTE's
12. Heeft u op uw bedrijf een...
- fiscale boekhouding (voor inkomstenbelasting)   ja / nee / weet niet
  - bedrijfseconomische boekhouding   ja / nee / weet niet
13. Houdt u onderstaande soorten varkens onder contract? Contractteelt houdt in dat koper en prijs bij voorbaat (i.e. voor aanvang van de productie) in het contract vastliggen, of dat de varkens voor iemand anders worden verzorgd / opgekweekt.
- Zeugen: ja, een deel ervan houd ik onder contract / ja, ik houd ze allemaal onder contract / nee, houd ik niet onder contract   *enkel stellen indien Vraag 2A>0*
  - Vleesvarkens: ja, een deel ervan houd ik onder contract / ja, ik houd ze allemaal onder contract / nee, houd ik niet onder contract   *enkel stellen indien Vraag 2B>0*

Indien het antwoord op Vraag 13A of Vraag 13B = 'ja, een deel ...' of 'ja, ik houd ze allemaal ...' ga naar Vraag 14. Anders ga naar Vraag 19.

14. Bij wie heeft u varkens onder contract? U kunt meerdere antwoorden aanduiden.
- Bij een veevoederleverancier
  - Bij een slachthuis
  - Bij een handelaar
  - Bij een andere varkenshouder
  - Andere, gelieve te specificeren
15. Welk soort contract heeft u voor het houden van varkens onder contract? Indien u meerdere, soorten contracten heeft, duidt u het belangrijkste contract aan.
- Loonovereenkomst per dier inclusief vergoeding stal
  - Loonovereenkomst per dier exclusief vergoeding stal
  - Loonovereenkomst per dag / per maand inclusief vergoeding stal
  - Loonovereenkomst per dag / per maand exclusief vergoeding stal
  - Prijsgarantie-overeenkomst
  - Uitsluitend verhuur van stal
  - Andere, gelieve te specificeren
16. Hoe wordt de vergoeding in het contract bepaald? Indien er meerdere soorten vergoedingen bepaald zijn, duidt u de belangrijkste aan.
- Vaste vergoeding
  - Vergoeding met bonus –malus volgens resultaat
  - Andere, gelieve te specificeren
17. Hoe tevreden bent u algemeen genomen over het produceren onder contract? U kunt antwoorden met een score van 0 tot 10, waarbij 0 staat voor 'ik ben helemaal niet tevreden om onder contract te produceren' en 10 voor 'ik ben heel tevreden om onder contract te produceren'.
18. In welke mate is het produceren van varkens onder contract een eigen keuze? U kunt antwoorden met een score van 0 tot 10, waarbij 0 staat voor 'het is helemaal niet mijn eigen keuze om onder contract te produceren' en 10 voor 'het is volledig mijn eigen keuze om onder contract te produceren'.
19. Hoe groot acht u de kans dat u binnen de komende vijf jaar aan contractproductie begint te doen (schaal 1 tot 5: zeer klein, eerder klein, noch klein noch groot, eerder groot, zeer groot, weet niet).
- A. Zeugen *Enkel stellen indien Vraag 13A = nee.*
- B. Vleesvarkens *Enkel stellen indien Vraag 13B= nee.*

20. Hoe groot acht u de kans dat u binnen de komende vijf jaar (schaal 1 tot 5: geen/ zeer klein, eerder klein, noch klein noch groot, eerder groot, zeer groot, weet niet)
- Start met zeugen of het aantal zeugen uitbreidt *(indien de score 4 of 5 is, na volledig doorlopen van Vraag 20 Vraag 21A stellen, anders ga naar Vraag 22)*
  - Start met vleesvarkens of het aantal vleesvarkens uitbreidt *(indien de score 4 of 5 is, na volledig doorlopen Vraag 20 Vraag 21B stellen, anders ga naar Vraag 22)*
  - Het aantal zeugen afbouwt *(niet stellen indien Vraag 2A=0)*
  - Het aantal vleesvarkens afbouwt *(niet stellen indien Vraag 2B=0)*
  - Stopt met zeugen, maar niet met de vleesvarkens *(niet stellen indien Vraag 2A=0)*
  - Stopt met vleesvarkens, maar niet met de zeugen *(niet stellen indien Vraag 2B=0)*
  - Stopt met varkensproductie, maar niet met de andere landbouwactiviteiten van het bedrijf
  - Stopt met varkensproductie, en heroriëntatie naar een nieuwe landbouwactiviteit
  - Stopt met de volledige landbouwactiviteiten
  - Op brugpensioen / pensioen gaat

21. A. U gaf aan dat u de kans groot acht dat u binnen de vijf jaar start met het houden van zeugen of het aantal zeugen op uw bedrijf wil uitbreiden. Tot hoeveel plaatsen denkt u uit te breiden?

Aantal zeugen: .....

- B. U gaf aan dat u de kans groot acht dat u binnen de vijf jaar start met het houden van vleesvarkens of het aantal vleesvarkens op uw bedrijf wil uitbreiden. Tot hoeveel plaatsen denkt u uit te breiden?

Aantal vleesvarkens: .....

22. In welke mate vormen onderstaande zaken een probleem voor de varkenstak van uw bedrijf (schaal van 1 tot 5: Helemaal geen probleem, eerder klein probleem, neutraal, eerder groot probleem, erg groot probleem)

- onzekerheid inkomen,
- laag inkomen,
- bedrijf is te klein om leefbaar te zijn,
- verouderde stallen,
- financiële problemen / schuldenlast,
- bekomen van vergunningen,
- administratieve lasten,
- veranderend overheidsbeleid,
- eisen van de overheid m.b.t. milieu, dierenwelzijn, enz.
- familiale omstandigheden / gezondheid,
- bekomen van productierechten,
- lage marktprijzen,
- hoge voederkosten,
- beschikbaarheid aan externe arbeidskrachten,
- hoge loonkosten,

- hoge werkdruk,
- geen uitbreidingsmogelijkheden,
- kosten van mestafzet en verwerking,
- andere: specificeer ...

23. A. In welke mate gaat u akkoord met de volgende stelling: "Ik zou willen stoppen met de varkenshouderij, maar ik kan het niet."

(schaal van 1 tot 5: helemaal niet akkoord, niet akkoord, neutraal, akkoord, helemaal akkoord, geen mening / niet van toepassing). *Indien de score 4 of 5 is Vraag 20B stellen.*

B. Waarom kunt u niet stoppen met de varkenshouderij? Tekstvak

24. Heeft u sinds 1 januari 2014 één of meerdere van onderstaande maatregelen genomen om aan uw betalingsverplichtingen te kunnen voldoen? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Ik heb mijn investeringen uitgesteld
- Ik heb mijn bedrijfsspaargeld gebruikt
- Ik heb mijn privéspaargeld gebruikt
- Ik heb een familiale lening of schenking gekregen
- Ik heb uitstel gekregen van aflossing van mijn leningen
- Ik ben een krediet op korte termijn (aflossing binnen het jaar) aangegaan bij de bank (vb. verhoogd plafond om in het rood te gaan op de zichtrekening, seizoenslening, kaskrediet, ...)
- Ik heb een deel van mijn activa (machines, dieren, grond, ...) verkocht
- Ik heb uitstel van betaling gekregen van mijn toeleveranciers
- Ik heb bespaard op de privébestedingen van het gezin
- Ik ben op contract gaan produceren
- Ik ben buitenshuis gaan werken
- Een lid van het gezin is buitenshuis gaan werken
- Andere, gelieve te specificeren
- Neen, ik heb geen enkele van bovenstaande acties ondernomen

Vraag 25 – 31 is voor bedrijven met vleesvarkens, niet diegene die onder contract zitten, niet diegene die zeugen hebben en > 75% van biggen verkopen (Groep 1).

Groep 1 = pure afmestbedrijven en gemengde bedrijven die biggen aankopen of gemengde bedrijven die < 75% biggen verkopen, niet op contract:

- *Vraag 2B > 0 en Vraag 2A =0 en Vraag 13B='nee'*
- *Vraag 2A en 2B > 0 en Vraag 13A en 13B='nee' en Vraag 4A='nee'*
- *Vraag 2A en 2B > 0 en Vraag 13A en 13B='nee' en Vraag 4A = 'ja' en Vraag 4B='<25% / 25 – 75%'*

25. Aan wie verkoopt u uw vleesvarkens? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- handelaar / grossist,
- slachthuis,
- rechtstreekse export naar buitenland,
- korte keten (vb. hoeveverkoop, markten, horeca, detailhandel, slagerij, enz.),
- Andere, gelieve te specificeren

26. In welke mate vormen onderstaande zaken een probleem bij de afzet van uw vleesvarkens? (schaal van 1 tot 5: helemaal geen probleem, eerder klein probleem, neutraal, eerder groot probleem, erg groot probleem)
- Ik weet vooraf niet welke prijs ik ga krijgen
  - geen correcte uitbetaling van het gewicht
  - Ik kan mijn vleesvarkens niet afzetten op het moment dat ze slachtrijp zijn
  - Ik moet de kwaliteit / karkasconformatie afwachten
  - Afkeur van (delen van) varkens (vb. aftrek van lever, abscessen, enz.)
27. Weegt u uw vleesvarkens vooraleer ze naar het slachthuis gaan? (schaal van 1 tot 5: (bijna) nooit, in minder dan de helft van de gevallen, in ongeveer de helft van de gevallen, in meer dan de helft van de gevallen, (bijna) altijd)
28. In welke mate gaat u akkoord met volgende stellingen over uw relatie met uw belangrijkste afnemer van vleesvarkens? (schaal van 1 tot 5: helemaal niet akkoord, niet akkoord, neutraal, akkoord, helemaal akkoord)
- Ik kan met de afnemer onderhandelen over de toeslag van vleesvarkens
  - Ik stel me geen vragen bij de toeslag voor vleesvarkens die ik krijg
  - Ik weet wat voor vleesvarken (type, kwaliteit, enz.) mijn afnemer wil.
  - Het is aan mijn afnemer om te zeggen wat voor vleesvarken ik moet produceren.
29. Welke van onderstaande zaken die verschillen van de gangbare varkensproductie gebruikt u in uw bedrijf? U kunt meerdere antwoorden aanduiden.
- Kweken van ander ras (vb. Duroc, Mangalica, enz.)
  - Gebruik van voeder met speciale eigenschappen die verder gaan dan de normale optimalisatie van de voedermix (vb. omega 3, enz.)
  - Werken volgens andere productiemethode (vb. bio, buitenloop, antibioticavrij, extra eisen dierenwelzijn, enz.)
  - Werken op andere afzetmarkten (vb. korte keten, lokaal / regionaal)
  - Andere, gelieve te specificeren
  - Ik doe geen van bovenstaande zaken in mijn bedrijf
- Indien enkel 'andere, gelieve te specificeren' of 'ik doe geen ...' aangeduid, Vraag 30 stellen. Anders ga naar Vraag 31.*
30. Hoe groot acht u de kans dat u binnen de komende vijf jaar één van de zaken uit de vorige vraag doet (kweken van een ander ras, gebruik van voeder met speciale eigenschappen, werken volgens andere productiemethode, werken op andere afzetmarkten)? (schaal 1 tot 5: zeer klein, eerder klein, noch klein noch groot, eerder groot, zeer groot, weet niet).

31. A. Met hoeveel afnemers voor de afzet van vleesvarkens heeft u het afgelopen jaar gewerkt?

Dropdown exact getal *Indien één ga naar Vraag 31B, indien meerdere ga naar Vraag 31C.*

B. Welke van onderstaande zaken zijn voor u belangrijke redenen om met deze afnemer van vleesvarkens te werken? U kunt meerdere antwoorden aanduiden.

(schaal van 1 tot 5: zeer onbelangrijk, onbelangrijk, belangrijk noch onbelangrijk, belangrijk, zeer belangrijk)

- Gewoonte
- Deze afnemer betaalt een correcte prijs
- Deze afnemer betaalt correct naar gewicht / kwaliteit
- Algemene tevredenheid over de samenwerking met deze afnemer
- Vertrouwen in afnemer
- Vlotte afzet van varkens
- Afnemer wenst exclusiviteit voor afzet
- Locatie (afnemer zit in de buurt)
- Ik kan me niet verbeteren bij een andere afnemer
- Ander, gelieve te specificeren

C. Welke van onderstaande zaken zijn voor u belangrijke redenen om met meerdere afnemers van vleesvarkens te werken? U kunt meerdere antwoorden aanduiden.

- Afnemers tegen mekaar uitspelen op prijs
- Afnemers tegen mekaar uitspelen op correcte uitbetaling gewichten
- Betere waardering van de kwaliteit
- Gewoonte
- Ik wil niet afhankelijk zijn van één afnemer
- Andere: specificeer

Vraag 32 – 36 is voor vermeerderingsbedrijven, niet diegene die onder contract zitten, ook gemengde bedrijven die > 75% van de biggen verkopen (Groep 2).

Groep 2 = pure fokbedrijven en gemengde bedrijven die > 75% biggen verkopen, niet op contract:

- *Vraag 2A>0 en Vraag 2B=0 en Vraag 13A='nee';*
- *Vraag 2A en 2B>0 en Vraag 13A en 13B='nee' en Vraag 4A='ja' en Vraag 4B='>75%'*

32. Aan wie verkoopt u uw biggen? U kunt meerdere antwoorden aanduiden.

- Handelaar
- Rechtstreeks aan een varkenshouder
- Rechtstreeks aan een integrator
- Andere: specificeer ...

33. Met hoeveel afnemers voor de afzet van biggen heeft u het afgelopen jaar gewerkt?

Dropdown exact aantal

34. Over welke van onderstaande zaken maakt u afspraken met uw belangrijkste afnemer van biggen?
U kunt meerdere antwoorden aanduiden.

- type big (ras) dat u levert/kweekt
- gewicht bij verkoop
- kwaliteit bij verkoop
- grootte van de groep
- vaccinaties
- toeslag
- Andere (specificeer):
- Geen van bovenstaande

35. In welke mate gaat u akkoord met volgende stellingen over uw relatie met uw belangrijkste afnemer van biggen?

(schaal van 1 tot 5: helemaal niet akkoord, niet akkoord, neutraal, akkoord, helemaal akkoord)

- Ik kan onderhandelen met de afnemer over de toeslag voor biggen.
- Ik stel me geen vragen bij de toeslag voor biggen die ik krijg.
- Ik weet wat voor big (type, kwaliteit, enz.) mijn afnemer wenst.
- Het is aan mijn afnemer om me te zeggen wat voor big ik moet produceren.

36. In welke mate ondervindt u problemen bij de afzet van biggen?

U kunt antwoorden met een score van 0 tot 10 waarbij 0 staat voor 'ik ondervind helemaal geen problemen bij de afzet van biggen' en 10 voor 'ik ondervind zeer veel problemen bij de afzet van biggen' (schaal van 0 tot 10).

Vraag 37 – 38 is voor groep 1 en groep 2 (zie definities hiervoor) over mengvoederproductie, niet voor diegene die onder contract zitten.

37. A. Heeft u gedurende de voorbije 12 maanden mengvoeder gekocht van mengvoederfabrikanten? Ja, van 1 fabrikant, ja, van meerdere fabrikanten, nee, ik meng mijn voeder volledig zelf
Indien 'geen, ik meng mijn voeder volledig zelf' ga naar Vraag 39. Indien 'één' ga naar Vraag 37B. Indien 'meerdere' ga naar Vraag 37C.

B. Welke van onderstaande zaken zijn voor u belangrijke redenen om met deze mengvoederfabrikant te werken? U kunt meerdere antwoorden aanduiden.

- Gewoonte
- Deze fabrikant rekent een goede/correcte prijs
- Deze afnemer betaalt correct naar gewicht / kwaliteit
- Algemene tevredenheid over deze fabrikant
- Vertrouwen in fabrikant / verdeler
- Deze fabrikant geeft me (grote) korting
- Onmogelijk om nog van fabrikant te veranderen omwille van financiële verbondenheid
- Deze leverancier geeft goede dienstverlening (helpen bij technische resultaten, papieren invullen, enz.)
- Betalingsfaciliteiten (los van betalingsachterstand / uitstel van betaling enz.)

- Locatie (fabrikant zit in de buurt)
- Ik kan me niet verbeteren bij een andere fabrikant / leverancier
- Andere: specificeer

C. Welke van onderstaande zaken zijn voor u belangrijke redenen om met meerdere mengvoederfabrikanten te werken? U kunt meerdere antwoorden aanduiden.

- Om een betere prijs te kunnen bedingen
- Afwisseling geeft betere resultaten
- Omwille van persoonlijke relaties
- Om service / dienstverlening te combineren
- Elke leverancier heeft specifieke voeders
- Andere: specificeer

38. A. Heeft uw bedrijf een betalingsachterstand of openstaande facturen bij een veevoederfabrikant waarvan de normale betaaldatum / betalingstermijn verstreken is? Ja / nee / weet niet

Indien het antwoord ja is, Vraag 38B stellen, indien nee of weet niet ga naar vraag 39.

B. U gaf aan dat u een betalingsachterstand of openstaande facturen heeft bij een veevoederfabrikant. Hoe groot is de betalingsachterstand?

- minder dan 3 maanden
- tussen 3 en 6 maanden
- tussen 6 en 12 maanden
- meer dan 12 maanden
- weet ik niet

Vragen voor alle bedrijven: Groep 1, Groep 2 en diegene onder contract

39. A. Er is nu één producentenorganisatie (PO) in de varkenshouderij erkend in Vlaanderen, namelijk de 'Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders' (VPOV). In welke mate bent u op de hoogte van dit initiatief? Ik ken dit initiatief niet, Ik ken dit initiatief enkel van naam, Ik weet ongeveer wat dit initiatief inhoudt, Ik weet goed wat dit initiatief inhoudt

B. Bent u lid van de 'Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders' (VPOV)? Ja / Nee

Alleen indien gekend. Indien 'nee' ga naar Vraag 39C. Indien ja, ga naar vraag 40.

C. Momenteel is enkel de 'Vlaamse Producentenorganisatie Varkenshouders' (VPOV) erkend als producentenorganisatie. In de toekomst kan het zijn dat andere producentenorganisaties erkend worden. Hoe groot acht u de kans dat u binnen de komende vijf jaar lid wordt van een producentenorganisatie?

(schaal 1 tot 5: zeer klein, eerder klein, noch klein noch groot, eerder groot, zeer groot, weet niet).

40. In welke mate gaat u akkoord met volgende stellingen?

(schaal van 1 tot 5: helemaal niet akkoord, niet akkoord, neutraal, akkoord, helemaal akkoord, geen mening / niet van toepassing).

- Ik heb vertrouwen in de toekomst van de Vlaamse varkenshouderij.
- Mocht ik mijn varkensbedrijf moeten stopzetten, ik zou overwegen om als vaste werknemer in dienst te werken op een ander varkensbedrijf.
- Ik heb onvoldoende mogelijkheden om onafhankelijke bedrijfsbegeleiding en advies te krijgen.
- Ik produceer liever onder contract dan te moeten stoppen met varkens houden.
- Ik vind het niet makkelijk om samen te werken met andere varkenshouders.
- Ik ben goed op de hoogte van de rendabiliteit van mijn bedrijf.
- Ik ben bereid te betalen voor onafhankelijk advies op maat van mijn bedrijf.
- Ik zie de toekomst van mijn varkensbedrijf somber in.
- Voor mijn bedrijf is marktinformatie weinig bruikbaar.
- Ik geloof dat ik door samen te werken met andere varkenshouders, betere resultaten kan bekomen.
- Ik zie mezelf in staat om te schakelen naar bio varkenshouderij.
- Ik zou minder biggen opzetten / zeugen insemineren als ik weet dat de prijsvooruitzichten slecht zijn.
- Ik zie mezelf in staat om mijn varkens via de korte keten te verkopen.
- Erfbetreders / kredietverleners hebben me onder druk gezet / zetten me onder druk om te groeien.

41. Hieronder vindt u nogmaals een aantal stellingen. In welke mate gaat u akkoord met deze stellingen?

(schaal van 1 tot 5: helemaal niet akkoord, niet akkoord, neutraal, akkoord, helemaal akkoord, geen mening / niet van toepassing).

- Het is beter dat onrendabele varkensbedrijven de sector verlaten.
- Varkenshouders zijn te afhankelijk van financiering door veevoederleveranciers.
- Schaalvergroting van varkensbedrijven is noodzakelijk om het inkomen op peil te houden.
- Het zou een groot verlies zijn voor de varkenshouderij in Vlaanderen als de familiale structuur zou verdwijnen.
- Produceren van varkens onder contract geeft meer zekerheid.
- Een daling van de varkensstapel in Vlaanderen is nodig.
- Investerings om te voldoen aan eisen rond dierenwelzijn en milieu werken schaalvergroting in de hand.
- Het is een goede zaak dat de mengvoederindustrie een financiële buffer vormt voor noodlijdende varkensbedrijven.
- Er is nood aan meer flexibele kredietvorming door banken bij investeringen (minder / niet afbetalen in moeilijke periodes en meer in goede periodes).
- Een producentenorganisatie is een goed instrument om samen te werken tussen varkenshouders.
- De mengvoeder industrie is belangrijk voor de toekomst van de varkenshouderij.
- De varkenshouders worden als volwaardige partner aanzien door de andere stakeholders in de keten.

- Kaskrediet / overbruggingskrediet bij de banken is te duur.
- Contract productie is niet goed voor de varkenssector in Vlaanderen.
- De Vlaamse varkenshouderij heeft enkel toekomst als alle partijen in de keten samenwerken.
- Buffers aanleggen in goede periodes om te gebruiken in moeilijke periodes moeten fiscaal interessanter gemaakt worden.
- De Vlaamse varkenssector moet extra blijven inzetten op export.
- Varkenshouders hebben te weinig kennis van commerciële aspecten en onderhandelingstechnieken.
- Er wordt te weinig ingezet op vleeskwaliteit en smaak van het varken.

42. Heeft u afsluitend nog bedenkingen / suggesties over de varkenssector in het algemeen?

Tekstvak